

Tudományos Diákköri Dolgozat

A fogyatékosok helyzete a fiatalok büntetés-
végrehajtási intézeteiben

Jelige: HON291

„ A legnagyobb bűnöm..., hogy nem érzem a bűneimet.”

/Nádas Péter/

Tartalom

Bevezetés	4
1. Hipotézis megfogalmazása	5
2. A gyógypedagógia és a kriminálpedagógia kapcsolatának meghatározása szakirodalom alapján	6
2.1 Kriminálpszichológia	7
2.2 Gyógypedagógia a kriminálpedagógiában	11
3. Kutatás	14
3.1 Kutatásmódszertan	14
3.2 Intézmények bemutatása	14
3.2.1 Pécs	15
3.2.2 Tököl	23
3.2.3 Kecskemét	32
3.2.4 Szirmabesenyő	39
3.3 Intézmények összehasonlítása	45
Összegzés	48
Köszönetnyilvánítás	50
Irodalomjegyzék	51
Mellékletek	52

Bevezetés

2011 szeptemberében első éves gyógypedagógus hallgatókként léptük át egyetemünk küszöbét. A szemeszterünk egyik legfontosabb tárgyát, a gyógypedagógiai preambulumbot a tanszékvezetőnk tartotta, aki órákon kívüli kötetlen beszélgetésekre, úgynevezett Gyo-Ψ alkalmaikra invitálta a csoport tagjait. Ezeken a találkozókön különböző könyveket, verseket olvastunk, filmeket néztünk a fogyatékoság témakörében. Olvastuk Sjón: A macskaróka, Ken Kesey: Száll a kakukk fészkére, Daniel Keyes: Virágot Algernonnak, Kányádi Sándor: Előhang, N. H. Kleinbaum: Holt Költők Társasága című műveket, illetve láttuk Christophe Barratier: A kóristák, Milos Forman: Amadeus, Thomas Balme: Babák – Az első év, Charles Martin Smith: Delfines kaland című filmeket. Egy novemberi Gyo-Ψ-est során a börtön világról beszélgettünk. Tanszékvezetőnk mesélt az egyik büntetés végrehajtási intézményben folytatott kutatásáról, illetve egyik tanárnőnk is megosztotta pár élményét velünk. Ez a téma annyira érdekesnek tűnt számunkra, hogy úgy döntöttünk, mélyebben is szeretnénk beleásni magunkat, így amikor a tanszékvezetőnk felvetette a TDK lehetőségét, már csak kapcsolatot kellett keresnünk a kriminál-, és a gyógypedagógia között.

A kutatásunk előtt szakszerű előismeretekkel nem rendelkezünk, ezért szinte vakon vágunk bele ennek a nem mindennapi világnak a felfedezésébe. A kívülállókhöz a büntetés végrehajtással kapcsolatos információk kizárólag a közmédiákon keresztül jutnak el. Ezek az információk többnyire nem tükrözik a börtönök valós helyzetét. Ha egy átlagembert megkérdeznénk arról, hogy képzel el egy börtönt, valószínűleg azt mondanák, hogy egy ijesztő, piszkos, lelakott, sötét hely, ahol az agresszív rabokat erőszakkal fenítik és megalázzák az őrk, az intézmény területére belépő civil ruhás nőket pedig verbális inzultációk érik. Hasonló előítéletekkel természetesen mi is rendelkezünk, de ezeket fontosnak tartottuk félretenni a kutatásunk eredményessége érdekében.

A témát rendkívül aktuálisnak tartjuk, mert szerintünk egyre nő a veszélyeztetett környezetben élő fiatalok száma. A fiatalokra jelentős befolyással bír a saját korcsoportjuk, mely azért okozhat problémát, mert a fiatalok bűnelkövetési szokásait a csoportos tevékenység jellemzi.

A magyar jogirodalomban több olyan munka látott napvilágot, amely a fiatalok büntetés-végrehajtásának egyes kérdéseivel foglalkozik, viszont fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy tudomásunk szerint a dolgozat témakörében összefoglaló mű magyar nyelven ez idáig nem

született. A kutatás alapját feldolgozó munkák pedig hosszú évekkel ezelőtt íródtak, így azok nem tartalmazzák a legfrissebb információkat. Mindezekre figyelemmel reményeink szerint a kutatásunk felkeltheti az érdeklődést.

1. Hipotézis megfogalmazása

A kutatási tervet megírásakor hipotézisünkben feltételeztük, hogy látogatásaink során a fiatalkorúak büntetésvégrehajtási-intézeteiben az értelmi fogyatékosok száma túlsúlyban lesz az egyéb fogyatékossgal rendelkezőkhöz képest. Kutatásunk során arra számítottunk, hogy a mozgás-, vagy egyéb fogyatékossgal rendelkező elítélteket integráltan, míg az értelmileg akadályozott társaikat a többi elítélttől szegregáltan helyezik el. Fontos szempontnak tartottuk azt is, hogy felmérjük az intézmények körülményeit, felkészültségét. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az intézmények megfelelően fel vannak-e készülve a mozgásfogyatékos bűnelkövetők fogadására. Reméltük, hogy a börtönökben sikeresen megvalósult már mind a szellemi, mind a fizikai akadálymentesítés. Érdeklődésünk középpontjában állt az is, hogy az enyhébb értelmi képességekkel rendelkezők a börtönhierarchiában milyen pozíciót foglalnak el. Úgy gondoltuk, hogy a fogyatékos elítéltek, a tettüktől függetlenül a börtöntársadalom alsó részén helyezkednek el. A resztoratív igazságszolgáltatás alapjainak megteremtése érdekében szeretnénk volna azt tapasztalni, hogy fogyatékossguknak megfelelő szakember foglalkozik velük és rájuk szabott feladatokkal látják el őket.

Főbb kérdéseink:

- Milyen fogyatékossgokkal találkozhatunk a büntetés végrehajtási intézetekben fiatalkorúak esetében?
- A fogyatékos elítéltek integráltan vagy szegregáltan töltik-e a büntetésüket?
- Fogyatékossguknak megfelelő ellátást kapnak-e? Ennek megfelelően foglalkoznak-e velük?
- A büntetés alatt a fogyatékossguknak megfelelő feladatokat kell-e ellátniuk?
- Milyen a többi elítélt viszonya a fogyatékos elítéltekhez, illetve milyen a hierarchiában való elhelyezkedésük?
- Az értelmileg akadályozott bűnelkövetők mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

2. A gyógypedagógia és a kriminálpedagógia kapcsolatának meghatározása szakirodalom alapján

A fiatakorúak büntetése a 19. század reformkérdése volt, de csak a 20. század elejére vált megoldottá. A 18 éven aluli bűnelkövetők nagyobb része szabadságvesztést kapott büntetesként, amit fegyházban, börtönben, fogházban vagy elzárásban kellett letöltenie.

Mivel azokban az években a fiatakorúak számára nem volt külön büntetés-végrehajtási intézet, ezért a felnőttekkel voltak közösen elhelyezve. Ekkor született egy rendelkezés, ami kimondta, hogy ha 16 éven aluli bűnelkövetőről van szó, őt az intézeten belül a nagykorúaktól külön kell elhelyezni.¹

Az első büntetés-végrehajtási intézet fiatakorúak számára 1905-ben épült Kassán, a Fiatakorúak Fogháza. Ez 250 főt tudott befogadni, 27 magánzárkája és 22 társas zárkája, több munkaterme, iskolai helyisége, imaterme, orvosi szobája és udvara volt. 3 őrmesterrel és 25 őrral működött. Alaptevékenységei elkülönültek, a büntetés-végrehajtási feladatok teljesítésére – őrzés, elítéltek osztályozása, fegyelmezés, levelezés-látogatás irányítása, kiétkeztetés –, szociális segítségre – a társadalmi beilleszkedésüket próbálták megkönnyíteni azáltal, hogy kiépítették a munka és társadalmi kapcsolataikat – és iskolai oktatásra. Szabadságvesztés ideje alatt minden fiatakorút munkával foglalkoztattak. Az iskolai oktatást két csoportra osztották. Az egyikbe azok kerültek, akik kevés büntetést kaptak, a másikba azok, akik hosszabb időre kerültek a börtön falai közé. A rövid büntetést kapottak rövidített tanterv alapján tanultak, jórészt olvasni tanították őket, íráskészségüket csak annyira fejlesztették, hogy a saját nevüket le tudják írni. Akik hosszabb büntetést kaptak, ők alapoktatásba részesültek, megtanultak olvasni, írni és számolni is.

„A Btk. és ennek nyomán 1954-ben kiadott Büntetésvégrehajtási Szabályzat kimondta, hogy a fiatakorúak börtönét „különállóan” kell létrehozni.”²

A fiatakorúak intézetének működése alapjaiban megegyezik a nagykorúakéval. De az eltérő biológiai, pedagógiai és pszichológiai igényeiknek figyelembevételével eltérő intézkedéseket vezettek be. Ilyen például a megfigyelés, személyiségvizsgálat és az átnevelési program hármasa. A börtönbe kerülésük úgynevezett megfigyelési időszakkal kezdődik. Ez alatt egészségügyi vizsgálatot végeznek az elítélten, a pszichológus megismeri a személyiségét, megis-

¹ Dr. Pál László (1974): Nevelés a büntetés-végrehajtásban – Fiatakorúak börtöne. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, p. 183.

² Uo. p. 189.

mertetik a fogvatartottat az intézeten belüli szabályokkal, a kötelességeivel és a jogaival. A megfigyelés eredményeiből állítják fel az egyéni átnevelési programot.

Az intézet keretein belül történt az oktatás meghatározása is. A bv. intézeten belül megvalósult az általános iskolai oktatás, amely a közoktatási törvény szerint minden állampolgárra nézve kötelező. Nem csak az általános iskola befejezésére van lehetőségük, ha munkával és jó magaviselettel kiérdemlik, akkor a középiskolai tanulmányaikat is folytathatják az intézményen belül.

Az intézkedésekhez kapcsolódik még az utógondozás kérdése is. A fiatalkorúak esetében ez 1945. után kedvezőbben alakult és jelentős pedagógiai tartalommal is felruházták. Lényeges eleme volt, hogy a fiatalnak a szülőkkel való kapcsolat már a büntetés ideje alatt szorossá és intenzívvé váljék, a szabadulás után munkalehetőséget teremtsenek számára és megfelelő környezetbe kerüljön vissza.

2.1 Kriminálpszichológia

„A börtönpszichológia a fogvatartottak személyiségével, a börtönkörnyezettel, az alkalmazott személyiségformáló módszerek (a bánásmód) és a személyzet pszichológiai kérdéseivel foglalkozó alkalmazott lélektan.”³

A fogvatartottak személyiségvizsgálatát, osztályozási elveiket, az elítéltek típusait, a diszfunkcionális viselkedés tüneteit és okait és a sikeres reszocializáció feltételeit egyaránt vizsgálja.

A börtön témakörében kutatja a totális intézet fogalmát, belső ellentmondásait, pszichológiai szempontú csoportosítását, a szabálykövető viselkedés jellemzőit, a börtönszocializációt és a börtönéleten belüli szerepeket.

Elemzi a bánásmód lényeges elemeit, az alapvető nevelési módszereket és a szocioterápiás és pszichoterápiás módszerek effektusait is.

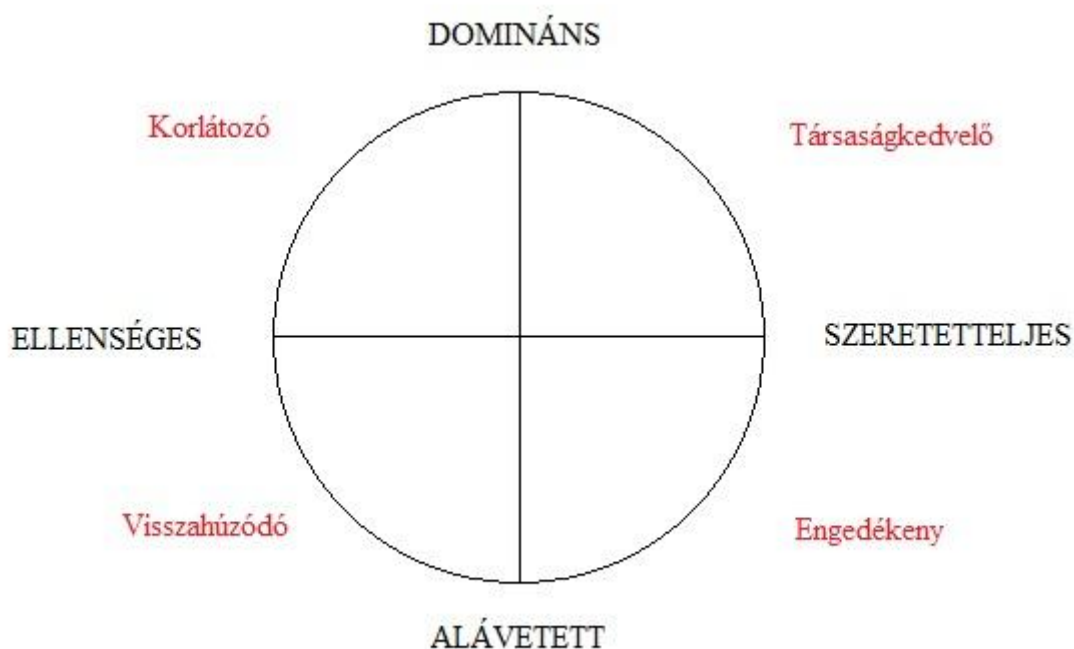
A személyzettel kapcsolatban tanulmányozza, a különféle oktatási szinteken kiképzett testületi tagok életútját, karrierjét és pszichológiai igényét.

A börtönpszichológia módszerei közé tartozik Boros János (1982) börtöndeprivációs és börtönszocializációs kérdőíve, az 1995-ben kiadott információs státuszt mérő kérdőíve és a börtön adaptációs kérdőíve. Gyakran használják még Csetneky László (1986) által összeállított elítéltek attitűdjeit vizsgáló kérdőívet, a strukturált énkép-vizsgáló listát és Szakács Károly (1988) BPFT – Börtön Picture Frustration Test – tesztjét is.

³ Boros János–Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 18.

A börtönpszichológia a bűnözővé válás okainak Popper Péter és György Júlia gondolatai alapján az antiszociálissá vált személyiséget és a kriminális személyiség-zavart tekinti. A Glueck házaspár 1950-ben bűnelkövető és nem bűnelkövető fiatalok személyiségét vizsgálta Rorschach teszttel. A vizsgálat végeredményeként a bűnelkövető fiatalok jellemzőinek az asszertivitást, a dacosságot, a gyűlölködést, a gyanakvást, a destruktivitást, az impulzivitást, az élénkséget és az extroverziót jelölték meg.

Blackburn feltételezte, hogy a bűnelkövetők és a törvénytisztelő állampolgárok személyiségvonásainak különbözősége interperszonális jellemzőkkel mutathatók ki. Ennek bizonyítására használta fel Leary interperszonális elméletét. A Leary-féle interperszonális modell.

1. ábra

Leary interperszonális köre⁴

A kísérlet kimutatta, hogy a pszichopáták és a kriminalisták a domináns-ellenséges – korlátozó – területbe esnek, mivel uralni próbálják környezetüket, az pedig ellenségesnek tartja őket.⁵ Az elítéltek börtönbeli viselkedése és visszaesése között pozitív korreláció van. A börtönhöz való rossz alkalmazkodás előrejelzője lehet a visszaesésnek, a börtönhöz való jó alkalmazkodás pedig a társadalomba való visszafogadásnak. Aki a börtönben folyamatosan megsérti a szabályokat, az valószínűleg a szabadulása után újabb bűncselekményt fog elkövetni.

⁴ Boros János–Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 33.

⁵ Uo. pp. 32–33

A bűnelkövetésre ösztönző tényezők lehetnek az intelligencia, a kognitív faktorok, a személyiség, a családi háttér, a társak és az iskola hatása az egyénre, valamint a szituatív tényezők.

Az alacsony intellektus és a bűnelkövetés közti összefüggést Farrington vizsgálata is alátámasztotta. A vizsgálat kimutatta, hogy azok a 8-10 éves fiúk, akik 90 alatti IQ szinttel rendelkeznek, kétszer akkora eséllyel követnek majd el bűncselekményeket.⁶

A családnak óriása jelentősége van az egyén szocializációjában. A durva fegyelmezés, a kegyetlen szülői attitűd, a gyenge felügyelet és a családban előforduló konfliktusok mind a bűnelkövetés felé sodorhatják a fiatalt. A családtagok száma és a bűnözői karrier is összefüggést mutat. Négy vagy több testvér meglelte megkétszerezi a bűnelkövetés esélyét.⁷ A gyermek 10 éves koráig a kriminális szülő vagy testvér hatása megbízhatóan utalhat a későbbi bűnelkövetésre.

A társak hatása a fiatalkorúakra nagyon jelentős, mivel a bűnelkövetés ebben a korban legtöbbször 2-3 fős csoportokban történik.

Az iskolai rendzavarások, fegyelmezetlenségek is predikciói lehetnek a fiatalkorú bűnelkövetésnek.

A bűncselekményre való hajlamot az értékrend is nagyban befolyásolhatja. Harbordt nevéhez fűződik azoknak az értékeknek az összegyűjtése, amelyek a börtönülethez való alkalmazkodásban segítséget nyújthatnak. Ide tartozik például az összetartozás, a szolidaritás, a hatalom, a férfiasság és a lojalitás.

A legfontosabb érték a szolidaritás, ez bizonyos esetekben teljesen kizárhatja a felügyelettel való kommunikáció lehetőségét, csak a hivatalos ügyek intézésére csökkenti az interakciót.

Eysenck az intelligencia 3 típusát különbözteti meg, a biológiai, a pszichometrikus és a szociális intelligenciát.⁸ Az intelligencia-tesztek kidolgozásával és egységesítésével hatékony mérőeszközhöz jutottak a pszichológusok a bűnözés és az intelligencia összefüggésének vizsgálatában. Az alacsony intelligenciájú egyének képtelenek lesznek arra, hogy a morális szabályok szerint éljenek. Boros János 1984-ben végzett vizsgálata megállapította, hogy a visszaeső bűnelkövetők a társadalom többi tagjához viszonyítva a Raven-tesztben jóval alacsonyabb pontokat érnek el.

A börtönpszichológia leggyakrabban használt személyiségvizsgálati módszerei az általános tájékozódás, az exploráció, az intelligencia-vizsgálat, a projektív tesztek, kérdőívek, a pontozóskála és a műszerek.

⁶ Boros János–Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel kiadó, Budapest, p. 58.

⁷ Uo. p. 59.

⁸ Uo. p. 72.

Az általános tájékozódás folyamata a pszichológus és az elítélt személyes találkozása előtt történik.

Az exploráció, beszélgetés magában foglalja a személyes kontaktus megteremtését és az első benyomást, amely a külső megjelenésből, a fizikai tulajdonságokból, a beszédmodorból és a stílusból adódik össze.

Az anamnézis felvételékor rekonstruálják az elítélt élettörténetét, a gyermekkori szocializációját, a szülőkhöz való viszonyát, baráti körének hatását és az iskolai eredményeit. Ez a beszélgetés az alapja a pszichológus és a fogvatartott személy között kialakuló kapcsolatnak. Az intelligencia ismerete fontos támpontot gyűjthet a szakembernek a prognózis felállításához. Általánosan elismert és egységesen alkalmazott módszer a MAWI teszt. Alkalmazható ezen kívül a Raven teszt is, mivel ez egy gyorsabban és csoportosan is elvégezhető teszt, de kevesebb információt nyújt az előző teszthez képest. A projektív tesztek csoportjába tartozik a Rorschach-teszt, ez a legszélesebb körben elterjedt. A pszichológusok gyakran kombinálják a Szondi,- és a Lüscher teszttel.

A büntetés-végrehajtás egyik legjelentősebb nevelési módszere az egyéni foglalkozás. Folyamata a befogadás, a nevelési program elkészítése, végrehajtása és a szabadulás előkészítése.

A befogadással kezdődik meg a nevelés folyamata. Ezt előzi meg a dokumentumok tanulmányozása. A nevelési folyamat kezdetén nagy jelentőséggel bír, hogy a személy első büntényes vagy visszaeső-e, milyen az iskolázottsága és a családi háttere.

Ha az elítélt már börtöntapasztalattal rendelkezik, az a nevelői motiváltságot jelentősen csökkenti. Ekkor a nevelési tervet csak pár irányelvvel fogalmazzák meg és kevés esélyt látnak megvalósítására.

Ha első büntényes elkövető, akkor a nevelőnek gondoskodnia kell a szocializációjáról és részletes nevelői tervet kell készítenie. A befogadás során a nevelőnek olyan kapcsolatba kell kerülni az elítélttel, hogy ő a későbbiekben merjen hozzá fordulni.

A nevelési program elkészítésekor figyelembe kell venni, hogy a fogvatartott hol, milyen csoportban lesz elhelyezve és melyek azok a nevelői foglalkozások, amelyek hatásosak lennének számára. Ezután a nevelési program végrehajtása következik, amelyben a teljes szolgálati állomány részt vesz.

A szabadulás előkészítése három feltételtől függ, melyek szorosan összekapcsolódnak. A feltételek a börtönben tanúsított viselkedés, a szabad életben rendelkezésre álló anyagi feltételek és a támogató háttér.⁹

⁹ Boros János–Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 191.

2.2 Gyógypedagógia a kriminálpedagógiában

Vinczéné Bíró Etelka nevéhez kötődik Az elítéltek gyógypedagógiai oktatásának alapelvei című szakirodalom. Előzményének tekinthetjük azt az 1985-ös vizsgálatot, amely az értelmi fogyatékos elítéltek nevelés-oktatásának sajátosságaival foglalkozik. 1985 körül nem volt központi téma a súlyosabb testi,- és érzékszervi fogyatékosok oktatása, az enyhe fokban érzékszervi sérülteket az épekkel együtt oktatták.

Vinczéné állást foglalt amellett, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben lehetőség van a gyógypedagógiai oktatás megszervezésére.¹⁰

A részképesség-zavarok közül a leggyakrabban előforduló a diszlexia. Vezető tünete az olvasási képtelenség vagy a súlyos olvasási zavar. Ennek előfordulása nincs összhangban az értelmi képességekkel. Jó vagy magas intelligencia mellett is előfordulhat. Gyakran társulhat hozzá a megzavart lateralitás és a verbális emlékezeti problémák. A diszlexia mellett a diszcalculia, a számolási készség zavara is gyakran előfordulhat. „A részképesség-kiesés esetében az egyén rendszerint csak azokból a tantárgyakból sikertelen, amelyek a sérült funkcióra alapozva sajátíthatók el.”¹¹

Az értelmileg akadályozott elítéltek oktatáshoz való viszonyát leginkább befolyásoló tényező a szülő szakképzettsége, mivel többségükre a rendkívül alacsony szociális és kulturális háttér jellemző. Így a fogvatartottak nagy részének az iskolához való viszonya negatív volt. Ennek okaként példának hozták fel, hogy iskola helyett otthon kellett segíteniük vagy a tanárokkal volt rossz a viszonyuk. Akik szerettek iskolába járni, ők általában a társaságot emelték ki, vagy a kedvenc tárgyukat, illetve fontos volt nekik az is, hogy foglalkoztak velük.¹²

Az tanulásban akadályozott elítéltek oktatásának gyógypedagógiai feltételei elég tág körűek. Sajátos alapfunkciókkal rendelkeznek. Ezek közé tartozik, a nem, vagy csak kevésbé sérült funkciók fejlesztése, a rendellenességek korrigálása.

Az elítélteknek praktikus ismeretekre van szükségük és arra, hogy a tananyagokat gyakorlatias feldolgozással közvetítsék számukra. A börtön falain belül lévő iskola osztályainak elvégzése után a fogvatartott bizonyítványt kap, annak feltüntetése nélkül, hogy a börtönben végezte tanulmányait, így próbálják a megbélyegzést elkerülni.

A speciális tananyag mellett kiemelendő az egyéni foglalkozás lehetőségének fontossága, de ez idő és pénz hiányában nem tud megvalósulni. A nevelőnek is be kellene kapcsolódnia az

¹⁰ Vinczéné Bíró Etelka (1992): Az elítéltek gyógypedagógiai oktatásának alapelvei. IM BVOP, Budapest, p. 8.

¹¹ Uo. p. 17.

¹² Uo. pp. 23-24.

egyéni korrekcióba, de túl sok ember tartozik hozzá, hogy mindenkivel külön foglalkozhasson.

A speciális tanterv és eszközök mellé kompetens pedagógus is szükséges. A gyógypedagógus a sajátos nevelési módszerek legjobb ismerője. Ő céltudatosan követel, és egyben elfogad is, érvényesíteni tudja a fogyatékos személy érdekeit a nevelésben. A gyógypedagógus tudja legjobban a rendelkezésre álló képzési időt beosztani. A büntetés-végrehajtás keretein belül az ő nevelői és oktatói munkája a rehabilitációt is képviselheti.

Az értelmi fogyatékosok megfelelő ellátásának érdekében jöttek létre a gyógyító-nevelő csoportok. A Büntetés-végrehajtási Szabályzat adott először utasítást ezek létrehozására és jelölte ki alapelveit. Kimondja, hogy a csoportot a nevelő irányítja, de munkáját segítheti orvos, pszichológus és szükség szerint más szakember is. A munkacsoport tagjainak kiválasztásakor a személyi adottságok mérvadóak. Fontos szempont, hogy a személy könnyen meg tudja szerezni az emberek bizalmát, együttműködését, elmélyült önismerettel rendelkezzen, kiterjedt emberismerete és gazdag érzelmvilága legyen.

Az értelmileg akadályozott elítéltek az alacsony értelmi szintjük mellett többnyire egyéb pszichés anomáliával is rendelkeznek. A börtönbe való alkalmazkodásuk nagyon nehezen megy végbe, így szinte azonnal gyógyító-nevelő csoportba kerülnek.

A csoportba tartozó elítéltek számára állapotuknak megfelelő munkát, oktatást és pszichoterápiás kezelést kell biztosítani a büntetés-végrehajtási intézetnek. „A cél az, hogy a gyógyító-nevelő csoport működése szervesen illeszkedjék a büntetés-végrehajtási intézet működésébe.”¹³

A gyógyító-nevelő csoport tagjaira a célzott terápiák nagyon jó hatással lehetnek.

A közösségi terápiák csökkenthetik az ártó lelki hatásokat és növelhetik a beilleszkedő és alkalmazkodó készséget. A terápián belül gyakorolhatják a véleményalkotó és döntéshozó képességüket.

Szervezhetnek a büntetés-végrehajtás munkatársai a csoport résztvevőinek kreatív,- hobbi,- és művészeti terápiát is. Ezek elősegíthetik az egyén kiteljesedését, oldhatják feszültségét, közösségi cselekvésre ösztönözhetik. A terápia keretein belül az elítéltek rajzolhatnak, festhetnek, gyurmázhatnak, agyagot formázhatnak, faraghatnak, korongozhatnak, csomózhatnak, varrhatnak, hímezhetnek és köthetnek is.¹⁴ A foglalkozások időtartama 1-2 óra hetente.

A pszichoterápia keretein belül megkülönböztetünk egyéni és csoportos terápiát. Módszere pedig irányított vagy spontán beszélgetés. Egyik legfontosabb eleme a pedagógus vagy a

¹³ Csetneky László (1982): Módszertani útmutató a gyógyító-nevelő csoport számára. IM BVOP, Budapest, p. 5.

¹⁴ Uo. p. 33.

pszichológus személyisége, mivel a személy bizalmának és együttműködésének megszerzése nélkül a terápia eredménytelenül záródhat. Az egyéni terápia esetében a rábeszélés, meggyőzés, a rejtett szuggesszió módszere alkalmazható, melyek problémákat felfedő módszerek. A feltáró módszerek csoportjába a kikérdezés és az élettörténeti elemzés tartozik.

A csoportos pszichoterápia keretein belül a csoportvezető irányított csoportos beszélgetést folytat. Ez a büntetés-végrehajtásban kiscsoportban történik. A kiscsoport létszáma 10-12 fő körül mozog és főként gyógyító-nevelő funkcióval bír, javítja az egyéni önismeretet.¹⁵

A családterápia a család meghatározó szerepére épít. A kezelés során a családtagok, a kezelt személy és a terapeuta közösen beszélgetnek, így a terapeuta összképet kap a családtagok személyiségéről.

¹⁵ Csetneky László (1982): Módszertani útmutató a gyógyító-nevelő csoport számára. IM BVOP, p. 35.

3. Kutatás

3.1 Kutatásmódszertan

A kutatási tervet megírásakor alkalmazott módszerekként az adatgyűjtést, a megfigyelést, az interjúkészítést és a kérdőíves megkérdezést jelöltük meg. Első lépésként szakirodalmakból tájékozódunk, melyekhez a Büntetés Végrehajtás Országos Parancsnokságának szakkönyvtára állt rendelkezésünkre. Második módszerünként a megfigyelést terveztük, viszont idő hiányában nem tudtuk az elítéltek mindennapjait megfigyelni. Harmadik eszközünknek az interjúztatást jelöltük meg. A börtönpszichológussal, a nevelőkkel és egy esetben a sajtóreferenssel félíg strukturált-, míg az elítéltekkel strukturált interjút készítettünk. Kérdőíves megkérdezéssel terveztük felvenni a kontrollcsoporttal az adatokat, viszont idő hiányában velük is strukturált interjúkat készítettünk.

A kutatásunk megvalósításához legelőször engedélyt kellett kérnünk a BVOP országos parancsnokától. A parancsnok úr Szőke Lilla bv. főhadnagyot, a Fiatalok Büntetés-végrehajtási Intézete pszichológiai osztályának megbízott vezetőjét jelölte ki számunkra koordinátorként.

A kutatásunk során rögzített interjúkat kódoltuk. A pszichológusok, nevelők és a sajtóreferens P, T, K, Sz kezdőbetűt kaptak attól függően, hogy melyik fiatalok intézményben végzik munkájukat – P=Pécs, T=Tököl, K=Kecskemét, Sz=Szirmabesenyő. Az elítéltekkel felvett interjú az előbbi elv alapján ugyanezeket a kezdőbetűket kapták. A vizsgált csoport elítélteit a 200-zal kezdődő sorszámmal jelöltük, a kontrollcsoport fogvatartottjait pedig 100-zal kezdővel.

3.2 Intézmények bemutatása

Minden büntetés-végrehajtás intézménynél azonos a beléptetés. A fiatalok bv. intézetek épületeibe való belépéskor a nálunk lévő adatrögzítésre, vagy adathordozásra használható eszközöket egy szekrénybe kellett elzárunk. A belépéshez szükséges volt egy fémdetektor-kapun áthaladnunk, illetve a táskáinkat egy futószalagra kellett helyezni, hogy azokat is átvilágíthassák. Mikor ezekkel végeztünk a kapcsolattartóink az irodájukba kísérték minket, ahol egy rövid tájékoztatást adtak az intézményekről.

3.2.1 Pécs

A Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetét Pécsen 2006. május 5-én adta át Dr. Petrétei József igazságügy-miniszter. Az intézet PHARE-támogatásból jöhetett létre, mely maximum 50 fő fiatalok fiú szabadságvesztés-büntetését és előzetes letartóztatásának feladatait látja el.

A zárkák 1-3 fősek. A földszinten az előzetesek, az első emeleten a börtön-, a második emeleten pedig a fogház fokozatú elítéltek vannak elhelyezve. A zárkákban rögzített ágyak, asztalok, székek, zárható szekrények, mosdókagyló, WC és zuhany, TV és esetenként hűtő is található. Az épületben padlófűtés van. Egy fegyelmi zárka van. A verekedés és a „zsarolás” – csomagelvétel – a legsúlyosabb, egymás sérelmére elkövetett cselekmény a fogvatartottak között. Az elítéltek nem mehetnek be egymás zárkáiba. Szintenként egy drog-prevenációs zárkát is kialakítottak. A látogatás időtartama havonta egy óra, és a fogvatartottak naponta 10 percet beszélhetnek telefonon, amennyiben van erre elég pénzük. A közösségi helyiségekben mosógép, valamint mikrohullámú sütő is található. A fogvatartottak a zárkájukban étkeznek, és ugyanazt az ételt kapják, mint a személyi állomány. A fiatalok egy része általános-, és középiskolai oktatásban, illetve szakmai képzésen vesz részt. Egy vezető nevelő, két nevelő és egy szakpszichológus foglalkozik rendszeresen a fiatalokkal. Éjjel szintenként egy felügyelő teljesít szolgálatot.¹⁶

Egy büntetés-végrehajtási intézettel szemben támasztott követelmény a korszerűség. Fontos, hogy lehetőségük legyen a fogvatartottaknak, hogy ne csak a büntetési idejüket töltsék, hanem olyan foglalkozást is üzhessenek, ami segíti a társadalomba való visszailleszkedésüket. A fiatalok fogva tartására szolgáló pécsi regionális intézmény alkalmas erre a feladatra, hiszen a falakon belül elsajátíthatók különböző szakmák, illetve a fiatalok számítástechnikai ismereteiket is bővíthetik. Az intézet színvonala megfelel az európai uniós szabványoknak.

2012. augusztus 15-én érkeztünk a Fiatalok Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetébe. A beléptetés után Koncz Katalin vezetőnevelő bekísért minket az épület közepében található irodájába. Átbeszéltük a szükséges tudnivalókat, adott néhány tanácsot, hogy miket tegyünk, illetve ne tegyünk a fogvatartottakkal készülő interjúk alatt. Ezen kívül aláírtunk egy titoktartási nyilatkozatot.¹⁷ Ezután találkoztunk Juhász Szabolcs szakpszichológussal, akitől megtudtuk, hogy testi fogyatékos elítéltek nem található az intézményben, az értelmi fogyaté-

¹⁶ Fogarassy Edit (2008): A fiatalok fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata. In: Dr. Pallo József: Börtönügyi Szemle 2008/4. szám. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, p. 5.

¹⁷ 4. melléklet

kosság pedig nincs felmérve. Minden elítéltnak befogadáskor találkoznia kell az intézmény pszichológusával, amely során egy általános elbeszélgetés mellett különböző tesztek kitöltésére is sor kerül. Segítségünkre az általa kitöltetett Raven tesztek voltak. Meghatározta az elítéltek korához, illetve iskolai végzettségéhez viszonyított eredményeket. Átnézhattuk az elítéltek eredményeit és ezek alapján kiválasztottunk 5 főt, akiknek a teljesítménye a korukhoz és az iskolai végzettségükhöz viszonyítva is nagyon alacsony volt, illetve kontrollcsoportként kiválogattunk 5 főt, akiknek eredményei az átlagos intelligencia szintjén mozogtak. Ezután felvettük a 10 fő elítélttel az interjúkat.¹⁸

Ezután a vezetőnevelő felkísért minket a második emeletre, ahol a fogház fokozatú elítéltek vannak elhelyezve. Itt az egyik nevelővel – a továbbiakban *Nevelő1*¹⁹ – készíthettünk interjút. Ő bemutatta nekünk az épületet, mely 3 szintből áll: a földszinten vannak az előzetes letartóztatásban lévők, az első szint a börtönszint, a második szint a fogház szint. Mindegyik szinten található 1 fő nevelő – ez a földszinten a vezetőnevelő – és 1 fő biztonsági felügyelő. Szintenként kb. 15 fő elítélt van elhelyezve 1, 2, illetve 3 fős zárkákban. Napközben – 8.00-tól 21.30-ig – a zárkák nyitva vannak. Szintenként található 1 nevelőiroda, illetve 1 foglalkoztató szoba, ahol az elítéltek hozzáférhetnek a számítógépekhez, könyvtárhoz, televízióhoz, kirakókhoz, mosógéphez. Ebben a helyiségben folyik az oktatás is. A 6 éve átadott épületben található tornaterem is, melyet az elítélteknek szintén lehetőségük van igénybe venni.

A nevelői poszt betöltéséhez felsőfokú végzettség szükséges. Ez bármilyen irányú lehet, a pécsi Fiatalokorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében található rendőrtiszti végzettségű, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen nevelő szakot végzett, illetve művelődésszervező végzettségű nevelő is. A biztonsági felügyelő munkakör betöltéséhez érettségi elég.

Az előzetes letartóztatásban lévők civil ruhát, a fiatalokorú elítéltek zöld, míg a felnőtt elítéltek szürke formaruhát viselnek.

A biztonsági felügyelőnél különböző kényszerítő eszközök találhatók: gumibot, paprika spray, bilincs. Ezeket nem igazán kell használniuk, mivel kevés rendszegés van. A fiatalok ebben motiváltak is, mivel feltételes kedvezményeket kaphatnak jó magatartásért. Viszont gyakori náluk a visszaesés. Ennek okaként *Nevelő1* a társadalmi légkört jelölte meg. A fő probléma az, hogy a fiatal szabadulása után ugyanabba a züllött, szétesett családba kerül vissza, ahonnan bekerült a büntetés-végrehajtási intézetbe.

¹⁸ 5–14. mellékletek

¹⁹ 15. melléklet

1-3 fős zárkákban vannak elhelyezve a fogvatartottak. Azt, hogy ki kerül egyszemélyes zárkába, azt a nevelők döntenek el. Ezeket általában úgynevezett felkészítő részlegként használják. Ezzel próbálják megvédeni az új, első büntényes, áldozat típusú fiatalokat. 1-2 hétig tartják őket az egyszemélyes zárkákban, csak sétára viszik ki őket 1 órára. Ekkor találkozhatnak a társaikkal. Ez elég idő arra, hogy kicsit összeismerkedjenek, de nem elég ahhoz, hogy konfliktus alakulhasson ki. Ekkor közvetítik feléjük a nevelők az intézmény szabályait. Ez alatt a 2 hét alatt megismerkedhetnek a nevelőkkel, a biztonsági felügyelőkkel, az elvárásokkal. *Nevelől* azt tartaná a legideálisabbnak, ha minden fogvatartott egyszemélyes zárkában lenne elhelyezve, mivel ebben az esetben az a minimális zárkahierarchia sem alakulhatna ki, ami két-, vagy háromszemélyes zárkákban kialakul.

Az elítélteknek havonta 24 órát kötelezően takarítaniuk kell, illetve amennyiben tud az intézmény számukra munkát biztosítani, akkor a munka is kötelező. Ezek általában a konyhán, vagy a házi műhelyben valamiféle feladat. A házi műhelyben szakmunkás elítéltek a belső munkákat végzik. Ezeken kívül esetleg még betanított munkára van lehetőség. Bekerülésük előtt nagy részük nem dolgozott, ezért sokat javíthatna a helyzetükön, ha az ítélet letöltése alatt lehetőségük nyílna betekinteni a munka világába, megszokni a munkával járó rutint.

Havi 2 alkalommal úgynevezett „kiétkezésben” lehet részük a fiatalok számára. Ekkor egy külső vállalkozó érkezik az intézménybe és egy bolt-szerűséget rendez be. Itt tudnak vásárolni a fogvatartottak. Kiétkezés során gyakran a dohányterméket és különböző ajándékokat vesznek, melyeket az őket látogató családtagoknak, barátnőknek adnak át. Csak az tud vásárolni, akinek van letétben pénze. Ide pénz hozzátartozó által kerülhet, aki az intézet számlájára befizet egy összeget, megjegyzésben megjelöli az adott elítélt nevét. Ezen kívül kereshetnek pénzt munkával is. Ezt a pénzt kiétkezések alkalmával, vagy telefonkártya feltöltésére tudja használni az elítélt. Naponta 10-15 percet beszélhetnek telefonon a nevelő által felvezetett telefonszámokkal. Havonta 1 óra a látogatási idő. A látogatásokon maximum 4 fő jelenhet meg.

Az agresszió általában egymás ellen szokott megjelenni, de mivel szintenként kb. 15 fő elítélt található, a nevelő pedig rendszeresen találkozik velük, ezt tudja kontrollálni. *Nevelől* reggelente úgynevezett „családi percek” tart a fogvatartottakkal. Ezeken a beszélgetéseken az elítéltek elmondhatják a problémáikat, gondjaikat, de sokszor csak egy – a nevelő által felhozott – témáról beszélgetnek.

A fiatalok *Nevelől* véleménye szerint nem sokat foglalkoznak az általuk elkövetett bűncselekménnyel. Ezt valószínűleg behatárolja az a szubkultúra, amelyből érkeztek. Ezekben a családokban nem elvárás, hogy tanuljanak, vagy dolgozzanak a fiatalok. Ezen kívül nem kéri-

számon a szülők, hogy mikor hova mennek, kikkel találkoznak, a náluk lévő pénzt, vagy egyéb tárgyakat honnan szerezték.

Nevelő1 szerint a fogvatartottaknak nem céljuk a szabadulásuk után munkában elhelyezkedni. Sokan már az intézményen belül is megmondják, hogy annyi pénzért nem fognak dolgozni, amennyit a munkájukért kapnának. Az életszínvonal elképzeléseik irreálisak, azt az életszínvonalat sokszor még egy magasabb végzettségű, dolgozó embernek is nehéz elérnie. Ráadásul a család, ahonnan jönnek, nem azt várja tőlük, hogy munkával keressenek pénzt, hanem ennél számukra egyszerűbb módszerrel: lopással, csalással, rablással. Ahogy ők mondják: „pénzt csinálnak”.

Az interjú után *Nevelő1* lekísért minket az első emeletre, a börtönszintre. Itt a másik nevelő – a továbbiakban *Nevelő2*²⁰ – adott tájékoztatást az intézetről és a büntetésekről. A pécsi Fiatal-
korúak Büntetés-végrehajtási Intézetébe általában csoportos lopásért, rablásért kerülnek be az elítéltek. Legtöbbször a náluk gyengébbeket, nőket, időseket támadják meg.

Nevelő2 felvilágosítást adott az iskoláról, a tanulási lehetőségekről is. A fogvatartottaknak 16 éves korukig kötelező iskolába járniuk, tankötelesek. A tanulók havonta 8000 Ft-ot kézhez kapnak. Ez az összeg nem függ össze a fiatalok tanulmányi eredményeivel, bukás esetén is megkapják ezt a pénzösszeget. Jogviszonyuk alapján magántanulók. Önkéntes segítőkkel készülnek fel a vizsgákra. *Nevelő2* szerint a követelmények annyira alacsonyak, hogy a bukás szinte lehetetlen. Ott jártunkkor általános iskolás, illetve középiskola 9-10. osztályos tanulók voltak. Ennél tovább eddig senki nem tanult náluk. Ha valaki rendelkezik 8. osztályos bizonyítvánnyal, abban az esetben lehetősége van szakmát tanulni. A 2012/13-as tanévben két szakma közül választhattak a fogvatartottak: térburkoló, vagy ingatlanfenntartó, karbantartó. Ugyanezek a lehetőségek voltak a 2011/12-es tanévben is, ezért az elítéltek közül már többen elvégezték ezeket.

Az agresszivitás megjelenése *Nevelő2* szerint intellektusfüggő. Azoknál gyakoribb, akik nehezebben dolgozzák fel a problémákat és nem tudnak segítséget kérni. Az intézeten belül a falcolás a legelterjedtebb módja az agresszió levezetésének. Általában inkább figyelemfelkeltésnek használják ezt a módszert, nincs köze az öngyilkossághoz. Másik módja, hogy egymáson töltik le az agresszív hajlamaikat: verekszenek, kényszerítgetik egymást, fajtalanzkodnak. Ezek az agresszív tevékenységek alkalmoszerűek, arra használják, hogy a börtönhierarchiában feljebb kerüljenek, vagy megtartsák a jelenlegi pozíciójukat. A rongálás nem elterjedt, csak

²⁰ 16. melléklet

abban az esetben nyúlnak ehhez az eszközhöz, ha valami céljuk van, például másik zárkába szeretnének kerülni.

A különösen veszélyeztetett elítélteket csak abban az esetben lehet elzárni a többiektől, ha azt ő saját maga kérvényezi, hogy ne legyen nyitott körleten. A veszélyeztetettség fogalmába tartozik, hogy az adott fogvatartott a társak által is elítélt bűntett elkövetése miatt került be az intézmény falai közé.

Megkérdeztük, hogy az elítéltek mennyire bíznak meg a nevelőkben, mennyire kérik esetenként a segítségüket. *Nevelő2* válaszából kiderült, hogy az első bűntényesek gyakrabban megbíznak bennük, a „börtön rutinosok” viszont egyre kevesebbszer bizalmasak a nevelőkkel.

Fontosnak tartottuk kitérni a dohányzás kérdésére. Ez egy elég nehéz kérdés a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézeteiben. Amennyiben az elítélt 18 éves kora után kerül be az intézménybe, abban az esetben nyilatkozik arról, hogy dohányzó, vagy nem dohányzó. Ha az elítélt még 18 éves kora előtt kerül be, ő is dohányozhat akkor, ha a szülő, vagy a gondviselő nyilatkozik erről. Fontos, hogy dohányzó fogvatartott nem kerülhet közös zárkába nem dohányzóval. Ezen kívül fontosnak tartjuk még azt kiemelni, hogy nincs szabályozva a dohányzás mennyisége: pár időpontra kívül – étkezés közben, körlet nyitásakor, zárásakor – bármikor lehet.

Nevelő2-től megtudhattuk azt, hogy milyen „valuták” vannak a rácsok mögött. A legelterjedtebb „valuták” közé tartoznak a dohánytermékek, a nyugtatószerek és a kávé. Ezeket kártyázás során, vagy védelmi pénzként használják fel. A tusfürdő pedig státusz szimbólum a zárkákban. Az a „legmenőbb”, akinek a legtöbb flakon tusfürdője van.

Nevelő2 szükségét érzi gyógypedagógusok segítségének. Szerinte vannak olyan elítéltek, akik a törvény által elítélhetőek voltak, de igazából nem büntetés-végrehajtási intézetben lenne a helyük.

A beszélgetés után Juhász Szabolcs szakpszichológus²¹ irodájába siettünk. Neki már lejárt a munkaideje, de megvárta minket, ezért sikerült vele is interjút készítenünk. Tájékoztatást adott arról, hogy ő látja el a pszichológusi teendőket a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben mind a fiatalkorú, mind a felnőtt részen. Ezek mellett a személyi állomány is hozzá fordulhat segítségért. A pszichológus úr viszont csak úgynevezett szupervíziókon – szervezetekben egyedül dolgozó pszichológusoknak tartott gyűlések – kérhet segítséget. Ezeket általában évente a fővárosban szokták megrendezni, ahova kizárólag önköltséges alapon juthat el.

²¹ 17. melléklet

A fogvatartottaknak a bekerüléskor egy befogadó beszélgetésen kell megjeleníteniük a pszichológus irodájában. Az intézet pszichológusa felveszi az adatait, s különböző személyiségteszteket töltet ki, illetve próbálja megismerni az illetőt. Ezeken a befogadásokon a megnyílás teljesen emberfüggő. Az esendőbb elítélt könnyebben, míg a gyanakvó nehezebben nyílik meg. A legtöbb fiatal elítélt hárítja a felelősséget a büntetéről. Megbánást nem nagyon mutatnak. A pszichológus úr szerint életkori dolog, hogy nem vállalják a felelősséget. Legfeljebb az elégedetlenkedésig jutnak el, nem érzik jól magukat az intézetben. A drogfüggőknek viszont kimondottan jól tesz, ha elítélik őket, mert könnyebben le tudnak szokni. Ezt ők is érzik, és szokták is mondani, hogy ha nem kerültek volna be, akkor nem tudják hogyan álltak volna le.

Az intézetben az elítéltek különböző csoportfoglalkozásokon vehetnek részt: három vallási csoport, kézműves, drog-prevenációs csoportok működnek. A pszichológus egyéni elbeszélgetéseket szokott tartani. Ezekre bárki küldheti a fiatalokat: nevelő, biztonsági felügyelő, maga a pszichológus, illetve az elítélt is kérheti a beszélgetést. A fiataloknál 1 héten belül tudja fogadni a kérelmezőt, ez a megyei házban akár 3-4 hét is lehet.

Elítéltek interjúinak elemzése

A **vizsgált csoportban** 5 fő 19-20 éves fogvatartottal készítettünk interjút. Az intézmény pszichológusa a Raven teszten elért eredményükről tájékoztatott. E szerint korukhoz viszonyítva átlagban 5 pontot, iskolai végzettségükhöz viszonyítva 3 és 12 pont közötti eredményeket, átlagban 7,8 pontot értek el.

Általában elmondható róluk, hogy nehéz körülmények között nőttek fel, súlyos beteg szülők nevelték őket, anyagi nehézségekkel küzdöttek, sokgyerekes családból származnak. Egyikük sem költözött még külön szüleitől.

Bekerülésük előtt többségük már nem tanult, általános iskolás korukban, vagy középiskola 9. osztályában abbahagyta a tanulást és munkába állt. Egyikük az általános iskola 6. osztályát végezte bekerülésekor, azóta az intézmény falai között megszerezte a térburkoló szakmát, egy másik fogvatartott pedig még bekerülése előtt tanult szakmákat. Az intézményen belül a vizsgált csoport 2 tagja él a tanulás lehetőségével, illetve egyikük dolgozik.

Szabadidős tevékenységük megegyezik abban, hogy mindegyikük szeret különböző filmsorozatokot nézni a televízióban, emellett hárman említették fő szabadidős tevékenységként a testedzést is. Többségük nem szokott olvasni. Ketten rendszeresen járnak misére, illetve beszél-

nek a lelkéssel. 1 fő említette még az éneklést és az asztaliteniszt, mint kedvelt elfoglaltságot.

Arra a kérdésre, hogy milyen körülmények között vannak elhelyezve a zárka berendezését sorolták fel. 2 fő egyszemélyes zárkában van elhelyezve, melyet egyikük pozitívan éli meg, mivel nem kell másokhoz alkalmazkodnia, a másik fogvatartott viszont – mivel nem rég szállították át ebbe az intézménybe – társas kapcsolatok hiányában magányosnak érzi magát. 2 fő kétszemélyes – bűntársukkal –, 1 fő pedig háromszemélyes zárkában van elhelyezve. Zárkatársaikkal általában jó viszonyt ápolnak. Igyekeznek kerülni a társakkal való konfliktusokat, ha mégis probléma merülne fel, azt próbálják egymás között megoldani.

A tapasztalataik a nevelőkkel, felügyelőkkel általában megegyeznek. Nem szoktak sűrűn hozzájuk fordulni segítségért, de ha szükség lenne rá, akkor szerintük segítőkészek lennének velük a nevelők. A felügyelőkről a véleményük mindössze annyi, hogy tisztelettel kell hozzájuk fordulni.

A vádat tekintve 2 fő lopás miatt, 3 fő pedig erőszakos tevékenység miatt tölti az átlagban 4 és fél éves büntetését. Hárman arra a kérdésre, hogy jelenleg hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményről azt a választ adták, hogy nem bánták meg, a másik 2 fő pedig azt válaszolta, hogy nem ő követte el a bűncselekményt.

Szabadulásuk utáni céljaként 3 fő a munkába állást, illetve 1 fő emellett a szakmatanulást jelölte meg. 1 fő megjegyezte azt, hogy nincsenek irreális elvárásai, tudja, hogy nehezen fog munkát találni roma származása és büntetett előélete miatt. 2 fő szabadulás utáni céljaként a teljesen új élet felépítését tervezi.

A **kontrollcsoport**ban 5 fő 17-20 éves – átlagban 18 éves – fogvatartottal készítettünk interjút. 1 fő rendelkezett MAWI teszttel IQ96-os eredménnyel. A másik 4 fő Raven teszten elért eredményei korukhoz viszonyítva átlagban 39,5 pont, iskolai végzettségükhöz viszonyítva 40 és 75 pont közötti, átlagban 52,2 pont voltak.

3 főnek a szülei már elváltak, vagy válófélben vannak, közülük egyiküknek sincs jó kapcsolata édesapjával, ezért édesanyjukkal, testvéreikkel éltek együtt bekerülésük előtt. A kontrollcsoportos fogvatartottak közül egyikük sem költözött még el otthonról. Általában elmondható róluk, hogy sokgyerekes családból származnak, 3-4 testvérük van.

Megkértük őket, hogy meséljenek az életükről, fontosabb eseményekről például kisgyermekkorukból, melyre kettőjüknek nem jutott eszébe semmi, ketten annyit mondtak, hogy sokat játszottak testvéreikkel. 1 fő mesélt arról, hogy édesapja fegyelmezte őket, legtöbbször megbeszélték a problémákat, ritkán alkalmazott agresszív módszereket.

Bekerülésük előtt 2 fő már dolgozott – egyikük tetőfedő szakmát végzett –, 3 fő pedig még tanult. Egyikük a bekerülési előtti időkről a bűntársaival való megismerkedésről beszélt.

A büntetés-végrehajtási intézetben van lehetőségük tanulmányaik folytatására, ezt a fogvatartottak is megerősítették. Többen tanulnak az intézményben, illetve szeretnének. Fontosnak tartják valamilyen szakma tanulását.

Szabadidős tevékenységük megegyezik abban, hogy mindegyikük szeret különböző filmsorozatokot nézni a televízióban, emellett kettejük kedveli az ismeretterjesztő műsorokat is. Ezen kívül majdnem mindegyikük említette a sakkozást, kártyázást, olvasást, versírást, testedzést is. 1 fő a nyelvtanulást is fontosnak tartja.

A zárkájukban – egyikük kivételével – ketten vannak elhelyezve. Arra a kérdésre, hogy milyen körülmények között vannak elhelyezve, a zárka berendezését sorolták fel. Zárvatársaikkal általában jó viszonyt ápolnak. Ha probléma merül fel, azt igyekeznek egymás között megoldani.

A nevelőkkel, felügyelőkkel való tapasztalataik hasonlóak. Vannak, akik kértek már valamilyen segítséget tőlük, vannak, akik nem. Abban egyetértenek, hogy ha tisztelettel fordulnak hozzájuk, akkor számíthatnak a segítségükre.

A vádat tekintve lopás és rablás miatt töltik az átlagban 1 év 10 hónap büntetésüket – egyikük még előzetes letartóztatásban van. Arra a kérdésre, hogy most hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményről ketten azt válaszolták, hogy megbánták, hárman pedig azt, hogy nem bánták meg, viszont nem követnék el újra.

Szabadulásuk utáni céljukként mindegyikük a szakmatanulást jelölte meg, elsősorban a pincér, hentes, szakács, kőműves szakmákat említették. Emellett munkavállalást terveznek – egyikük külföldön. 1 fő említette, hogy a szabadulás után meg szeretné szakítani a kapcsolatot a baráti társaságával, akikkel a bűncselekményt hajtották végre.

A két csoport tagjai azonos korosztályba tartoznak. Családi hátterüket tekintve elmondható, hogy sokgyermekes családból származnak és szüleikkel többségüknek megromlott a kapcsolata, de az intézménybe kerülésük előtt a szülői házból még nem költöztek el, családjukkal együtt éltek.

Bekerülésük előtt a vizsgált csoport tagjai megszakították tanulmányaikat általános iskolásként vagy legkésőbb középiskola 9. osztályában és munkába álltak. A kontrollcsoportból 2 fő dolgozott, 3 fő pedig még tanult. A vizsgált csoport egyik tagja az intézmény falain belül szerzett szakmát, 2 fő jelenleg is tanul, egyikük pedig dolgozik. A kontrollcsoportba került

elítéltek kiemelték az intézményen belüli tanulás lehetőségét és fontosságát, többen élnek is vele.

A két csoport tagjainak szabadidős tevékenységei hasonló érdeklődési kört fednek le. Sokan emelték ki a filmsorozatok, a sakkozást, a testedzést, az olvasást és az éneklést, mint kedvelt szabadidős programokat. A kontrollcsoport egyik tagja kiemelt fontosságúnak tartja az idegen nyelvek elsajátítását.

A zárkatársaikkal és nevelőikkel minden fogvatartott jó kapcsolatot próbál ápolni. Ha a társakkal mégis probléma adódna, előbb megpróbálják egymás közt megoldani, csak akkor fordulnak külső segítséghez, ha ez nem sikerül.

Arra a kérdésre, hogy megbánták-e az általuk elkövetett bűncselekményt a vizsgált csoport háromötöde, míg a kontrollcsoport kétötöde válaszolt igennel. A vizsgált csoport másik része nem tanúsított megbánást a cselekedete miatt, a kontrollcsoportba tartozó elítéltek pedig tagadják, hogy ők követték volna el azt a bűncselekményt, amiért a büntetésüket töltik.

A szabadulás utáni célkitűzései sokuknak azonos. A vizsgált csoportból 3 fő szeretne dolgozni, 1 fő szakmát szeretne tanulni, 1 fő pedig kiemelte, hogy nincsenek irreális elvárásai, tisztában van a helyzetével. A kontrollcsoportból mind az 5 fő egy szakma elsajátítását tűzte ki céljául.

3.2.2 Tököl

A Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetét Tökölön 1963-ban alapították. Az intézetben elhelyezhető fogvatartottak száma 807 fő. Ma már elsősorban nem fiatalkorúakat tartanak fogva az intézetben, hanem felnőtt elítélteket – külön épületben – a fiatalkorúaktól elkülönítve. Tökölön tartják fogva a HIV-fertőzötteket egy külön körletrészen – K-körlet –, ezen kívül 2007. január 1-től a – korábban a Magyar Honvédség által fenntartott – katonai fogdát is itt alakították ki.

A fiatalkorú fogvatartottak létszáma 200 körüli. Az ún. B körleten, 2 szinten található zárkák 6-7 fősek, a férőhely 192 fő. Igazgatói utasítás alapján 2007 nyara óta a teljes fiatalkorú fogvatartotti állományt háromhavonta pszichológiai és egészségügyi vizsgálatnak vetik alá, az esetleges – nem jelentett – bántalmazások kiszűrése érdekében. A személyi állomány létszáma kb. 300 fő. Az egész intézetben dolgozó két pszichológus és egy pedagógus segédelőadó segíti a nevelők munkáját. Éjszaka szintenként egyetlen felügyelő van szolgálatban.

A meleg vizes fürdést a dolgozó elítélteknek naponta, a nem dolgozóknak hetente kétszer biztosítják. A fogvatartottak hetente egyszer tíz percet telefonálhatnak, a védővel való telefo-

nálás időtartamát és gyakoriságát viszont nem korlátozzák. A fiatalok számára az iskolai oktatás a tanköteles korig kötelező.

Az intézetben ún. „rezsim-rendszer” működik, melyben a fogvatartottakra a bv. fokozatuknak megfelelő szabályok vonatkoznak, de lényegesen eltérhet az elérhető kedvezmények köre. Ez az eltérés elsősorban a szórakoztató–kulturális lehetőségeket, illetve azok mértékét illetően jelentkezik. A rezsimek közötti átjárhatóság nagyon fontos, rendkívüli ösztönző erőként hat a fogvatartottakra. Az értékelés során figyelembe veszik a személyiség alakulását, a munkavégzést, az oktatáson való részvételt, a közösségi munkát, az aktivitást és a társakhoz, illetve a felügyelethez való viszonyt.²²

2012. szeptember 17-én érkeztünk a Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetébe Tökölre. Az intézmény egyik szakpszichológusa, Szőke Lilla bv. főhadnagy fogadott minket, aki megmutatta az intézmény területét, mely több épülettömbből áll. Láthattuk a hatalmas udvart, ahol több futball- és kosárlabdapálya is található. Itt van lehetőségük a fogvatartottaknak szabadidős tevékenységek eltöltésére, sportolásra. Az iskolaépületbe mentünk először. Ebben az épületben található a pszichológusi- és az utógondozói iroda is. Az aulában, egy nagy medencében több ékszerkészítő is él, melyeket néha a fogvatartottak gondoznak. Nyáron egy, az udvaron lévő tóban vannak elhelyezve, hidegebb idő esetén kerülnek be az épületen belülre. A falakat az elítéltek által festett történelmi képek díszítik.

A pszichológus átkísért minket a fiatalok épületébe, azon belül pedig a gyógyító-nevelő és a drog-prevenációs csoport szintjére. Az intézményben 11 nevelő, 2 pszichológus és 1 utógondozó foglalkozik fiatalokkal. Itt készíthettünk interjút a pszichológus által kiválasztott 3 fő fogvatartottal és 3 fős kontrollcsoportos fiatalokkal.²³ Lett volna még 1 fő hallgató, illetve 1 fő beszédterápiás elítél, akikkel beszélhettünk volna, csak ők éppen tárgyaláson, illetve szállításon voltak.

Ezután a gyógyító-nevelő és a drog-prevenációs csoportokat vezető nevelővel²⁴ beszélhettünk. Ő tájékoztatott minket arról, hogy a kontrollcsoport tagjai mind a drog-prevenációs csoportba tartoznak.

A gyógyító-nevelő csoportba az elítéltek 1 hónapra ideiglenes parancsnoki engedéllyel kerülnek. Az 1 hónap letelte után IMEI engedély szükséges, mely kimondja, hogy az illető csak kis csoportban foglalkoztatható. Ez alapján maradhat a gyógyító-nevelő csoportban. Az egész

²² Fogarassy Edit (2008): A fiatalok fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata. In: Dr. Pallo József: Börtönügyi Szemle 2008/4. szám. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, pp. 2-3.

²³ 18–23. mellékletek

²⁴ 24. melléklet

folyamatot a nevelő indítja el. A kezdeményezéssel a pszichológusnak, az orvosnak és a kezdeményező nevelőnek is egyet kell értenie, ezen kívül szükséges még az intézmény igazgatójának engedélye is. Az IMEI engedély alapján megtörténhet a végleges behelyezés. Ezt a gyógyító-nevelő csoport vezetője intézi, a papírt ekkor már elég a parancsnoknak aláírnia. 6 havonta az intézmény felülvizsgálja az eseteket, mely során a behelyezés utáni változást figyelik. Ezt a vizsgálatot az orvos, a pszichológus és a BFB – Befogadási, Foglalkoztatási és Munkába Állítási Bizottság – elnöke végzi. A kartonjuk legelső papírját egy nyilvántartó lap adja, mely tartalmazza a fogvatartott nevét, nyilvántartási számát, anyja nevét, születési helyét és idejét, elkövetett bűncselekményét, az ítéletet napra pontosan, illetve azt is megjelölve, hogy ebből mennyit kell a fiatakorúak bv. intézetében eltölteni, a befogadás időpontját, a gyógyító-nevelő csoportba helyezés ideiglenes és végleges időpontját, a behelyezés okát és az IMEI véleményét. A nyilvántartó lap után egy ideiglenes értékelő vélemény, IMEI zárójelentés, végleges behelyezésről szóló papírok találhatóak.

A drog-prevenációs csoportba az elítéltek saját kérelemre kerülnek be. A bekerülés folyamatát a fogvatartott nevelője indítja el. Ebbe a csoportba csak saját beleegyezéssel vonható be a fiatal, mivel szükséges egy nyilatkozatot aláírni, mely szerint bármikor végezhetnek vizelettesztet nála. Ha a teszt eredménye pozitív lesz, akkor automatikusan megszüntetésre kerül a prevenációs részlegen való elhelyezése. A felvétel előtt a nevelőnek az elítéltről véleményt kell írnia, illetve a nevelő és a pszichológus is elbeszélget vele. A Büntetés-végrehajtási Osztálynak kell engedélyeznie a kérelmet. 6 havonta az intézmény felülvizsgálja az eseteket. A kartonjuk legelső lapját egy adatlap adja, mely hasonlít a gyógyító-nevelő csoport nyilvántartó lapjához.

A nevelő szerint a gyógyító-nevelő-, és a drog-prevenációs csoportok az intézmény elit körletéhez tartozik, mivel nincs akkora szigor, mint más börtönkörleteken. A fogvatartottak számára kiváltság, ha ezekbe a csoportokba kerülhetnek, mert velük lényegesen többet foglalkoznak.

Jelenleg mindkét csoportban 9-9 fő van. Maximum 12-12 fő lehetne. Mindkét csoportnak van havi programtervezete, amit az osztályvezető hagy jóvá.

A nevelő nem tesz különbséget a két csoport között, azonban vannak olyan tevékenységek, amikor mégis van eltérés köztük. A szabadidő eltöltése során a gyógyító-nevelő csoport tagjai szeretik a kétkézi munkát, egyszerűbb cérnaképeket alkotnak, rajzolnak, színeznak, az egyszerűbb minták, mint például a szív és a virágmintákat preferálják. Ezzel szemben a kábító-szer-prevenációs csoport tagjai a szabadidőben szeretnek beszélgetni, alkotni. Ők jobban ked-

velik a bonyolultabb, nagyobb volumenű alkotásokat, a nonfiguratív mintákat. Ha rajzolnak, akkor a kép mindig egy egész, vannak rajta fő- és mellékszereplők, tárgyak, háttér.

Szükség lenne speciális programokra – régebben voltak, de mára már csak a séta és a futball maradtak. Ezen kívül fontos lenne még a kábítószer-prevenációs csoport számára külön kultúrtermet létrehozni, ahol vannak különböző AV eszközök, hogy lehetőségük legyen különböző elterelő filmeket nézni.

A gyógyító-nevelő csoportba az elítéltek többnyire személyiségzavarral és értelmi zavarral kerülnek. A kábítószer-prevenációs csoport tagjaira jellemzőek a hangulati ingadozások. A gyermekotthonokban nevelt fiatalok közül sokan kerülnek a gyógyító-nevelő csoportba. A fő gond ezeknél a fogvatartottnál az elhanyagoló szülő, a kaotikus családi háttér, illetve a szülők aluliskolázottsága. A kábítószer-prevenációs csoportba többnyire a szülők oda nem figyelése juttatja az elítélteket. A nevelő szerint ezek a fiatalok anyagilag mindent megkaptak otthon, érzelmileg és szellemileg viszont nem.

Tanulmányaikat nézve jelenleg 1 fő készül érettségire, az elmúlt két évben 2 fiatal tett sikeres érettségi vizsgát. Általában a kábítószer-prevenációs csoportból szoktak érettségizni. A gyógyító-nevelő csoportból általában a felzárkóztató osztályokba járnak a fiatalok. Főként 5. osztályosok, viszont vannak köztük analfabéták is.

A fogvatartottak 6 személyes zárkákban vannak elhelyezve, melyek falait díszíthetik. Fontos, hogy a fiatakorúak használhatnak saját ágyneműt. Televízió abban az esetben van a zárkában, ha azt szülők, hozzátartozók küldenek.

Az áldozat-típusú elítéltek már a befogadástól kezdve külön körletrészen vannak elhelyezve. A befogadó időszak után, ha az szükséges, egyéni zárkát is kaphatnak. Ebben az esetben csak akkor vannak veszélynek kitéve, ha napközben a többi elítélt közé kerülnek, például iskolában, vagy közös programokon. Felmentést kaphatnak ezek alól abban az esetben, ha olyan büntetést követtek el, ami miatt kikezdhetik őket a társaik. Ilyen például a gyermek elleni erőszak.

Az agresszivitás gyakran megjelenik náluk. A gyógyító-nevelő csoport tagjainál gyakori a falcolás. Ez érzelmi defektre utalhat, gyakran feszültség oldásnak használják. Öngyilkossági kísérletek száma az utóbbi időben lecsökkentek. Ezeket inkább fenyegetésként használják, illetve akkor, ha el szeretnének érni vele valamit, például hogy átkerülhessenek egy másik zárkába. A fogvatartottak kezdenek egyre nyitottabbá válni, bizalommal fordulnak a nevelőkhöz, illetve szólnak, ha valami problémájuk van.

Tetteikkel – a nevelő szerint – teljes mértékig tisztában vannak, viszont újra elkövetnék, még akkor is, ha ezt tagadják. Azok, akik a kábítószer-prevenációs csoportban vannak sokszor sú-

lyosabb bűncselekményeket – gyilkosság, rablás – követnek el. A gyógyító-nevelő csoport tagjait könnyebb rávenni mindenre, ők általában lopnak, csálnak.

Ezután az utógondozással foglalkozó nevelővel²⁵ készíthettünk interjút, akinek gyógypedagógusi – pszichopedagógia szakirány – végzettsége van. Az utógondozó két élethelyzet között segíti át a fogvatartottakat. Az egyik élethelyzet váltás a bv. intézetbe való bekerülés, a másik pedig a szabadulás pillanata. Az utógondozó feladata a szabadulás előkészítése, a szociális ügyintézkések. Az elítéltek különböző problémákkal szokták felkeresni az utógondozót, ilyenek például a személyigazolvány készítése, tanfolyamokhoz bizonyítványok bekérése, iratok pótlása, elsődleges apasági nyilatkozatok intézése, kapcsolattartás segítése, különböző ellátások – családi pótlék, árvaellátás – gyámokkal való kapcsolattartás, szabadulás előtt szállás keresése, stb.

Az utógondozónőtől megtudtuk, hogy bekerülhet bv. intézetbe az a fogyatékos személy, aki még a büntethető kategóriába sorolható. Az intézményben megfordultak már tanulásban akadályozottak, szellemi fogyatékosok, beszéd fogyatékosok, hallás- és látássérültek is. Van lehetőség felzárkóztató képzésre a hátrányos helyzetűek számára, de csak kevés fogvatartott van, aki a TKVSZRB-től – Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság – igazolással rendelkezik. Klasszikus gyógypedagógiai ellátás viszont nincs.

Az utógondozónő szerint legtöbbször nincsenek tisztában a fiatalok tettei súlyával. Nagyon erős a saját korosztály befolyása, egymást viszik bele a „balhéba”. A megélhetési bűnözők száma pedig egyre magasabb lesz.

Az agresszivitás rendkívül jellemző rájuk, mivel 5 idegennel kell egy zárkában élniük. Az utógondozónő véleménye szerint természetes, hogy rangsort állítanak fel egymás között a bűncselekményük, vagy a stílusuk alapján. Vannak olyan bűncselekmények, amiket nem szívelnek, ilyenek például a gyerekek, nők elleni bűncselekmények. A többieknek kiszolgáltatott, áldozat típusú fogvatartottakat a pszichológus pszichoszociális rezsimbe helyezi. Viszont ott sem lehetnek teljes biztonságban, mert ebben az esetben is kialakul egyfajta hierarchia. Az egymás közti rangsor nem kivédhető. Atrocitások bármikor érhetik a gyengébbeket, akár este, zárás után, akár hétvégén. Azt is ki szokták használni, ha nem állandó biztonsági felügyelő van a körleten.

²⁵ 25. melléklet

Végül a pszichológussal²⁶ készítettünk interjút. A befogadás során minden beérkezővel egy általuk összeállított tesztcsomagot töltet ki. Ebben a csomagban van egy explorációs kérdőív, mely az előéletre vonatkozó kérdéseket tartalmaz, kitér az iskolai életre, párkapcsolatra, munkaviszonyra, dohányzásra, alkohol-, kábítószer fogyasztásra, családi háttérre. A másik kérdőív egy reménytelenségi skála, melyben az öngyilkossági-, önkárosító hajlamra próbálnak rávilágítani. Főbb kérdései, hogy ha volt már ilyen előzménye akkor az mikor volt?, milyen formában történt?, hol: börtönben, vagy kint?, miért?, volt-e pszichiátriai kezelt?, szed-e tartósan gyógyszereket (nyugtatót, kedélyjavítót)?, családban volt-e öngyilkossági kísérlet, vagy befejezett öngyilkosság?, mit tud róla?, szemtanúja volt-e?, mennyire rázta meg a dolog?. A befogadáskor ki kell tölteniük egy nyilatkozatot, miszerint jelenleg nincs öngyilkossági szándékuk, és ha problémájuk van, akkor azt egyből jelzik a nevelők, illetve a pszichológusok felé. A szuicid hajlamú fogvatartottakat nem szokták kivenni a társak közül, mert akkor vannak, akik figyelnek rá. Nincs egyszemélyes elhelyezés, fontos, hogy legalább ketten legyenek a zárkában. A fogdán van kizárólag magánelzárás, biztonsági elkülönítés. Bekamerázott zárkába szokták helyezni az ön- és közveszélyes elítélteket.

IQ tesztként az OTIS intelligencia tesztet szokták kitölteni a pszichológusok, mert az rövid, könnyen kitölthető és könnyen is javítható. Ezen a teszten három eredmény jöhet ki: átlagos, átlag alatti, átlag feletti.

A pszichológusnő különböző csoportfoglalkozásokat szokott tartani a kultúrteremben. Filmet szoktak nézni, kézműves foglalkozásokat tart, társasjátékot szokott felvinni, illetve különböző helyzetgyakorlatokat, konkrét témákat szokott még bevinni.

A pszichológusokhoz meghallgatásra általában saját kérésre szoktak menni a fogvatartottak. Annyit kell tenniük, hogy egy kérelmi lapot kérnek a nevelőtől, melyet kitöltve eljuttatnak a pszichológusokhoz. Nekik 30 nap áll rendelkezésükre, hogy ezeknek a kérelmeknek eleget tegyenek. Ha viszont valakit nagyon fontos meghallgatni, akkor a nevelők soron kívül szokták kérni az elítélt meghallgatását. Ha szuicid veszély, vagy krízis áll fenn, akkor a pszichológusok azonnal fogadják a fogvatartottakat. Az elítéltek eleinte bizalmatlanok a pszichológusokkal, nevelőkkel, mert tudják, hogy ők a rendszerhez tartoznak. Egy idő után viszont elkezdenek bizalommal fordulni hozzájuk és szólnak, ha problémájuk van. Másrészt furcsa számukra, hogy vannak, akik odafigyelnek rájuk, meghallgatják őket, tanácsot adnak.

²⁶ 26. melléklet

A pszichológusnő szerint teljes mértékben tisztában vannak a fiatalok az általuk elkövetett bűncselekménnyel és annak a következményeivel. A jogszabályokat sokszor szó szerint tudják. Általában beletörődnek, de értik az ok-okozati összefüggéseket.

A fogvatartottak számára fél évig volt állatasszisztált terápia, ami jó eredménnyel zárult, szeretnék folytatni. Nyáron rendszeres sportfoglalkozásokat szerveznek nekik. A nevelők zenei fesztiválokat szoktak szervezni, ahol hangszeres-, énekes előadásokat adnak elő az elítéltek. Szoktak színdarabokkal is készülni, amire a jelmezeket is a fogvatartottak készítik. Ezek mellett különböző vetélkedőket is szerveznek számukra.

Jutalmakat azok kaphatnak, akik a körlet életében aktívak, rendezvényeken szerepelnek, ünnepeken, zenei fesztiválokon fellépnek, takarítanak, pakolnak, díszítenek. Dicséretet kaphat az, akit a nevelő szorgalmasnak ítél. Jutalom lehet, hogy eltörlik a fegyelmiét, illetve a kedvezménytárgyalásokon figyelembe veszik ezeket a jutalmakat.

A pszichológusnő szerint probléma, hogy nem nagy érték a tanulás. A jól kezelhető, de gyengébb értelmi képességűek felnéznek a jól tanulókra, a többiek nem igazán. Van zárka, ahol azok a fogvatartottak vannak elhelyezve, akik szeretnének tanulni. Ők húzóerőt jelentenek egymás számára, tudnak egymásnak segíteni. Annyira nem érték a tanulás, hogy nem adnak a fogvatartottaknak könyveket, füzeteket, mert cigarettát tekernek belőle. Ez azért gond, mert az iskolából se kaphatnak házi feladatokat. Ha valakinek van motivációja a tanulásra, azokat a nevelők, pszichológusok ki szokták emelni a többiek közül és próbálnak neki minden lehetőséget megadni.

A pszichológusok számára vannak különböző szakmai napok, szupervíziós jelleggel. Ezekre a napokra lehet konkrét, problémás helyzeteket vinni és átbeszélni. Ezeket viszont egyre kevesebb alkalommal szervezik meg. Lehet különböző képzésekre is járni, de ez is, illetve a szupervízió sokszor anyagi kérdés számukra. A pszichiáter hetente egyszer rendel az intézményben, de vele nincs lehetőségük ilyenekről beszélni. Általában megpróbálják egymás között megoldani a problémákat. A személyi állomány is a pszichológusokhoz fordulhat segítségért. Ők az elsők a sorban és csak utánuk jönnek az elítéltek. Nagyon sokan tartanak a mentális leépüléstől. Általában életvezetési tanácsokért, krízisek miatt szoktak a pszichológusokhoz fordulni. Hosszabb terápiát viszont nem vállalnak, csak konzultációs jelleggel kereshetik fel őket.

Elítéltek interjúinak elemzése

A **vizsgált csoportban** 3 fő 18-20 éves fogvatartottal készítettünk interjút. Általában elmondható róluk, hogy bonyolult családi háttérrel rendelkeznek, többgyerekes családból származnak. Bekerülésük előtt mindhárman faluban, családi házban éltek családjukkal. Egyikük már házas, van egy 4 éves kisgyermek. Családjuk általában látogatja őket.

Amikor arra kértük őket, hogy mondjanak pár szót az életükről, amit fontosnak tartanak, mindannyian az iskoláról kezdtek el beszélni, illetve arról, hogy sokat töltötték együtt az idejüket a baráti társaságukkal. Kettejük szeretett iskolába járni, a harmadik személy nem igazán. Jelenleg közülük 1 fő már nem tanul, 1 fő viszont szeretne sikeres érettségi vizsgát tenni, a szakmatanulás viszont nem célja.

Szabadidős tevékenységként mindhárman a televízió nézést jelölték meg – különböző mesefilmeket, filmsorozatokot, illetve a Híradót szokták megnézni. Ketten említették, hogy szoktak beszélgetni a zárkatársakkal, fontosnak tartják az emberi kapcsolatok ápolását. Emellett fontos számukra a testedzés, sakkozás, kártyázás.

2, 4, illetve 10 személyes zárkákban vannak elhelyezve, a 10 személyesben jelenleg hatan. Zárkatársaikkal jó kapcsolatot ápolnak, nincsenek konfliktusaik. Egyikük megjegyezte, hogy jónak tartja, hogy a zárkájukban nem emeletes ágyak állnak rendelkezésükre.

A nevelőkhöz bátran fordulhatnak segítségért, mert az a tapasztalatuk, hogy amikor segítséget kértek, mindig kaptak is.

A vádat tekintve lopás, illetve erőszakos bűncselekmények miatt töltik átlagban 2 éves büntetésüket. Egyikük volt már ezelőtt is elítélve. Arra a kérdésre, hogy jelenleg hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményről mindhárman azt a választ adták, hogy megbánták, egyikük viszont azt is hozzátette, hogy lehet máskor is elkövetné.

Szabadulásuk utáni terveik között nem szerepel a tanulás. Mindhárman dolgozni szeretnének.

A **kontrollcsoportban** 3 fő 19-21 éves fogvatartottal készítettünk interjút. Családi hátterük különböző: bekerülés előtt az egyik fogvatartott nevelőszülőknél élt, ahol van egy mostoha-testvére, aki három gyermekével még a szülőkkel él. A másik fogvatartott édesapjával élt a nagyszüleinél, édesanyjával rossz a kapcsolata, testvérei, viszont édesanyjánál élnek. A harmadik fogvatartott pedig szüleivel és egy testvérével élt együtt.

Amikor arra kértük őket, hogy mondjanak pár szót az életükről, egyikük elmesélte a nevelőszülőkhöz kerülésének történetét, illetve, hogy jó tanuló volt, a hobbija pedig a lovaglás, mellyel külföldi versenyeken is részt vehetett. A második fogvatartott a munkájáról és a párjá-

ról beszélt, míg a harmadik elítéltnak nem jutott semmi eszébe, nem érzi, hogy történt volna bármi fontos az életében.

Mindhárman szeretnének sikeres érettségi vizsgát tenni, illetve egyikük nyelvvizsgázni is szeretne angol nyelvből.

Szabadidejükben mindhárman szívesen olvasnak – Hemingwayt, pszichológiai tárgyú olvasmányokat említettek. Ketten említették a televízió-nézést, illetve egyikük mondta, hogy szeret tanulni és pókerezni.

A zárkában négyen, illetve öten vannak elhelyezve. Egyikük kiemelte, hogy ő a zárkafelelős és a zárkában sok növény van, melyeket ő gondozza. A zárkatársaikkal konfliktusaik ritkán vannak, azt viszont ketten is mondták, hogy nem bíznak meg senkiben. „Bent, a börtön falai között az ember sok felszínes kapcsolatot köt. Nem szabad megbízni a társakban...”²⁷.

A nevelőhöz mindhárman bizalommal fordulnak. Egyikük említette, hogy segítségére van a nevelő, mivel az egyik speciális csoport tagja: „mivel az intézetben működő egyik csoport tagja vagyok, ezért a nevelők teljesen a segítségemre vannak.”²⁸

Vád alapján rablás, illetve súlyos testi sértés miatt töltik átlagban 4 és fél év büntetésüket. Arra a kérdésre, hogy most hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményről egyikük azt válaszolta, hogy nem gondolkodik rajta, már megtörtént, ketten pedig azt válaszolták, hogy megbánták.

Szabadulásuk utáni céljukként ketten említették azt, hogy külföldre szeretnének költözni, és ott szeretnének dolgozni. A harmadik fogvatartott pedig a sikeres érettségi vizsgát, szakmatanulást, családalapítást tűzte ki céljául.

A két csoport átlagéletkora 19 év volt, többségükről elmondható, hogy bonyolult családi háttérrel rendelkeznek. Amikor az életükben történt fontos eseményekről kérdeztük őket, sokan emelték ki valamelyik iskolai élményüket, a baráti társaságukat vagy a családtagjaikhoz kapcsolódó élményeikről meséltek.

A vizsgált csoport egyik tagja már nem akar tovább tanulni, míg a másik fiatalkorú célja, hogy érettségi vizsgát tegyen. A kontrollcsoportba tartozó fiatalkorúak mindegyike szeretne érettségizni és egyikük egy nyelvvizsgázni is szeretne.

Szabadidejét a két csoport hasonlóan tölti. Szívesen néznek televíziót, olvasnak, vagy kártyáznak. A vizsgált csoport tagjai kiemelték, hogy milyen fontos szerepe van az emberi kapcsolatoknak, így gyakran beszélgetnek egymással a fiatalkorúak. A kontrollcsoport ezzel

²⁷ T102

²⁸ T101

szemben az intézményben köttetett kapcsolatokat rendkívül felszínesnek írja le, melyek többnyire érdekkapcsolatok, ezért nem szabad egymásban megbízniuk. Ettől eltekintve arra a kérdéseinkre, hogy milyen a kapcsolatuk a társaikkal és a nevelőikkel, minden esetben pozitív választ kaptunk.

Büntetésüket mindkét csoport tagjai hasonló tettért – lopás, rablás, testi sértés – kapták, mégis a vizsgált csoport átlagosan 2 évet, míg a vizsgált csoport 4 évet tölt emiatt az intézményben.

A vizsgált csoport minden tagja megbánta a tettét, egyikük nyilatkozott csak a megbánás mellett arról, hogy esetleg máskor is megtenné. A kontrollcsoportból 1 fő nem gondolkodik az általa elkövetett bűncselekményen, mert az már megtörtént, míg a másik 2 fő megbánta, amit elkövetett.

A szabadulás utáni terveik között a vizsgált csoport tagjainak kizárólag a munka szerepel, míg a kontrollcsoport 2 tagja külföldre szeretne költözni és ott új életet kezdeni, a harmadik személy Magyarországon képzei el az életét, munkavállalással és családalapítással.

3.2.3 Kecskemét

A Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete Kecskeméten a II. számú – Wéber Ede utcai – objektumban található, mely szervezetileg önálló egységet alkot. Itt található még az anya-gyermek részleg és a „félíg nyitott” körlet, melyek a Bács-Kiskun megyei Büntetés-végrehajtási Intézethez tartoznak.

A „félíg nyitott” körlet szomszédságában 1997-ben kezdte meg működését a Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete. A 30-35 fő befogadására kialakított létesítményt Fazekas Mihály tervezte kanadai minta alapján és a Polydom Rt. hozta tető alá. A racionálisan elrendezett, sajátos formájú épületegyüttes, amely egy, az irodákat, orvosi rendelőt, könyvtárhelyiséget, kondi-termet, és tantermeket magába foglaló központi szárnyból, valamint nyaktaggal ehhez kapcsolódó három, egyenként tíz-tizenöt személyt befogadó lakóegységből – „pavilonból” – áll. Itt 14 és 21 év közötti életkorú bács-kiskun-, békés-, csongrád-, és szolnok megyei fiatal fiú tölti büntetését. 2005 őszétől változott a helyzet: ekkortól 20-25 fiú és 10-12 fiatal leány tölti büntetését – többnyire egyszemélyes zárkákban. A „pavilonok” önálló fürdőhelyiséggel, melegítő konyhával és közösségi helyiséggel vannak felszerelve. A zárkákban saját mosdó és WC található. A fogvatartottak egymás zárkájába nem léphetnek be.

Valamennyi fogvatartott dolgozik, vagy tanul. A tanulásra az intézet kiemelt figyelmet fordít, ehhez adottak a személyi, tárgyi feltételek: a hatékony kiscsoportos foglalkozások, a korreptálások, a szakkörök, a különféle oktatások jól felszerelt közös helyiségekben zajlanak. A fog-

lakozásokat többnyire az intézet szakemberei vezetik, de gyakran besegítenek főiskolás hallgatók, valamint néhány együttműködő kecskeméti iskola tanárai is. A fiatalkorúak általános- és középiskolai oktatásban vesznek részt, egy lány és egy fiú főiskolai, egyetemi tanulmányokat folytatnak. Az objektum területén található mosodában, a faiskolában és a városban, külső munkahelyen is dolgoznak az elítéltek. A fürdés minden nap kötelező.

A telefonhasználatot nem korlátozzák, de pénz hiányában viszonylag ritkán élnek a lehetőséggel. A fogvatartottakkal egy vezető nevelő, egy nevelő, egy szociális ügyintéző és egy főállású szakpszichológus foglalkozik.²⁹

2012. szeptember 18-án érkeztünk a Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetébe Kecskemétre. Gaál Béla sajtóreferens fogadott minket. A két nevelővel sajnos nem tudtunk beszélni, mivel ők külföldi továbbképzésen vettek részt ott jártunkkor.

A sajtóreferens úr körbevezetett minket az intézmény területén, mely több épületből áll – „félíg nyitott” körlet, anya-gyermek körlet, fiatalok épületei. A „félíg nyitott” körletrész udvara egy nagy kertre hasonlít: tele van fákkal, bokrokkal, virágokkal, melyeket az elítéltek gondoznak. Ezután beléptünk a fiatalok udvarára, ahol a falat egy hatalmas festmény borítja, melyet ugyanaz a hölgy készített, aki a pécsi intézet falait is díszítette. Az udvaron található egy futball- és kosárlabdapálya, ahol a fogvatartottak eltölthetik a szabadidős tevékenységüket.

Először a sajtóreferens úr³⁰ adott tájékoztatást az intézményről. A Kecskeméti Fiatalok Büntetés-végrehajtási Intézetében 38-40 fiatal van elhelyezve. 2003 óta lányokat is tudnak fogadni, akik elkülönítve, külön lakópavilonban kerültek elhelyezésre. A lányok és a fiúk ünnepek, csoportfoglalkozások, vetélkedők alkalmával találkoznak egymással, illetve a színdarabokban együtt játszanak. A sajtóreferens úr irányítja a színjátszó kört. Az Országos Fesztiválon Karinthy Bűvös székével indultak. A színdarabban egy beszédhibás elítélt is részt vett, akivel társai gyakoroltak a foglalkozások után is, hogy érthetően mondja el a pár mondatos szövegét.

Az intézetben egy- és kétszemélyes zárkák találhatók, emellett kiscsoportos foglalkozásra alkalmas helyiségek is vannak. Ez az elhelyezés a privát szférát biztosítja, illetve egyszemélyes zárkát általában a tanulmányuk elősegítése érdekében kapnak a fogvatartottak. Megnézhettük a lányok és a fiúk pavilonjait. Láthattunk egy- és kétszemélyes zárkát is. A parkettás

²⁹ Fogarassy Edit (2008): A fiatalok fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata. In: Dr. Pallo József: Börtönügyi Szemle 2008/4. szám. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, pp. 3-4.

³⁰ 30. melléklet

helyiségek inkább hasonlítanak egy kollégiumi szobára, mint zárkára. A lányok „szobái” fel vannak díszítve, hajtogatott darumadarak lógnak a lámpáról, ágyakról, asztalról. Ezen kívül még különböző hajtogatott virágok, képek díszítik a zárkákat. A fiúk zárkái nem igazán vannak díszítve.

A fiatalok részt vehetnek szakmai tanulásra felkészítő oktatáson, melyhez befejezett 7. osztály szükséges. Jelentkezés alapján lehet bekerülni erre a képzésre. Ez az oktatás csak szakmunkásképzésre jogosít, a szakmatanulásra készít fel. Eddig két osztály – építészeti- és gépészeti szakmacsoport – végzett 12 fővel. A 2012/13-as tanévben csak az építészeti szakmacsoport indult, innen tanulhatnak tovább az elítéltek kőművesnek, vagy szobafestő-mázolóknak. Szakoktatók tanítanak az intézményben. Két főiskolás elítélt – egy fiú, egy lány – van jelenleg. Mindketten életellenes bűncselekmény miatt töltik büntetésüket. A hosszú büntetés miatt náluk tudatos stratégia a tanulás. Emellett dolgoznak, aktív tagok a zene- és a színjátszó körben is. A mostani színjátékban a két főszerepet ők játsszák. Az intézményben ketten tanulnak angol nyelvet, egyikük a főiskola miatt.

Voltak kisállat-, illetve kutyaterápiás foglalkozások, de ezek jelenleg szünetelnek. Van egy terápiás szoba, ahol kisállatok, madarak, hörcsögök, tengerimalacok élnek. A kisállat-terápiát szakember irányította, illetve az elítéltek tartották karban az állatokat. Ez rendszerességre neveli őket és megtanulják a felelősségvállalás fontosságát. A 3 hónapos kutyaterápia során menhelyi kutyák alapvető engedelmisséget tanultak a fogvatartottaktól. Hetente egy alkalommal, szakember segítségével tanították a kutyákat különböző parancsszavakra. Ezzel párhuzamosan a fiatalok is megtanulták, hogy a dicséret és a dorgálás nevelési eszköz. A lányok és a fiúk egyesesen foglalkoztak a kutyákkal. Jelentkezés alapján kerülhettek be ezekbe a programokba, általában a legdeviánsabbakat válogatták ki. Volt egy elítélt, aki a szabadulás után magával vitte az általa tanított kutyát. Legközelebb 2013 tavaszán indul újra ez a program. Ezekon kívül kertgondozási program is működik az intézményben. Ezeket a foglalkozásokat a szirmabesenyői Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete hívta életre.

A Széchenyivárosi Közösségépítő Egyesület nagy segítséget nyújt az intézetnek. Példát mutatnak a családi életre és együttműködésre való neveléssel. Előtérbe helyezik a csapatépítést is.

Az életellenes bűnelkövetők egy plusz falat építenek maguk köré, rossz álmoként élik meg az egész történetet. Esetükben különös jelentősége van annak, hogy nevelőik, a pszichológus alaposan megismerhesse személyiségüket. A büntetés-végrehajtási intézet meglehetőseningerszegény környezet, ahol minden inger felerősödik, érzékenyebben érinti a fogvatartottakat. A kedvezményre való kilátás javít a magatartásukon, emellett segítenek a különböző foglal-

kozások is. Ilyenek például az agresszió-kezelés, a zenei és színházi foglalkozások. Nagy jelentősége van a nevelők, felügyelők problémaérzékenységének is, pár jó szó néha sokat segíthet. Természetesen a szülőknek is hatalmas a felelősségük ebben a témában.

A sajtóreferenssel történt egyeztetés során megbeszéltük, hogy az elítéltekkel történő interjúk során nem említjük gyógypedagógiai irányú tanulmányainkat, mivel az elítéltek lehet, hogy nem tudnak megnyílni.

Ezután a pszichológus úrral³¹ készítettünk interjút. Ő semmilyen teszttel nem méri fel az elítéltek értelmi szintjét, mivel ezt nem kötelező megtenni, emellett két intézetet is ellát, és erre már sajnos nem jut ideje. Csak akkor vesz fel IQ tesztet, ha azt a bűncselekménynél elrendelik, illetve ha ezt valaki kifejezetten kéri. A befogadás során a pszichológusnak véleményt kell írnia a fogvatartottáról. A befogadás egy beszélgetésből és egy tesztírásból áll. Egy 25 kérdéses tesztet kell kitölteniük, ami a viselkedési, beilleszkedési problémákat méri fel, illetve a hiperaktivitást. A szuicid hajlamot a nevelők mérik fel.

A befogadásnál a pszichológus az elítéltek agresszivitását is szokta szűrni. A meglátása az, hogy általában mindegyikük agresszív. Sérült az érzelmi szabályozásuk és az önkontrolljuk. Az agressziójuk gyerekkori frusztrációból fakad. Akiben megvolt az alkalmazkodási képesség, az tudja ezt kontrollálni, akik viszont a bv. intézetbe bekerülnek, azok kevésbé tudják ezt korlátozni. A magatartást tekintve a lányok kevésbé kontrollálják indulataikat, mert őket csak itt lehet elhelyezni. A fiúk viszont nem szívesen kerülnének Tökölre, ezért igyekeznek jól viselkedni.

A belátás képessége és a tettük súlyának érzékelése eléggé változó a pszichológus szerint. A morális és erkölcsi fejlettségük alacsony. Általában azt fogják csak fel, hogy nem akarnak többet visszakerülni az intézménybe. Viszont mivel nincs stabil értékrendjük, ezért az intézmény pszichológusának véleménye szerint általában nagy százalékban visszakerülnek. A pszichológus úr az egyik fő problémát abban látja, hogy Magyarországon a szociális háló nem tartja meg a fiatalokat, nincs utógondozás számukra. Nem segítenek nekik befejezni az iskolát és nem segítenek munkát találni sem.

Az áldozattípusú fogvatartottakat Kecskeméten könnyebben meg tudják védeni, nagyobb biztonságban vannak, mivel 1-2 személyes zárkákban vannak elhelyezve. A helyiségek a fürdő és a konyha kivételével be vannak kamerázva. Ezen túl naponta vizsgálják őket külsérelmi nyomok miatt. A bántalmazást megelőzendően egymás zárkájába sem mehetnek be. A falcolások száma is egyre alacsonyabb. Ezzel vezetik le a heves negatív érzelmeiket, így kommu-

³¹ 31. melléklet

nikálják a fájdalmukat. Ha mégis felfedezik valakinél a falcolást, akkor azt a nevelők jelzik a pszichológus felé, aki mindenképp elbeszélget vele.

Az egyszemélyes elhelyezésnek vannak előnyei és hátrányai is. Az előnye, hogy megóv a bántalmazástól. Hátránya viszont, hogy magányt szül, sokszor feszültek és szoronganak a fogvatartottak.

A pszichológus úr szerint nem igazán van szükség gyógypedagógusi ellátásra, mivel addig ítélhető el valaki, amíg az beszámítható. A közép súlyos értelmi fogyatékoság már kizáró ok lehet – mondta az interjúalanyunk.

A pszichológussal felvett interjú után betekintheztünk a szakmai tanulásra felkészítő osztály egyik tanórájára. A képzés 1 éves, feltétele a befejezett 7. osztály, ezután az iskolát 11. osztályban folytathatják. Zömével halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok tanulnak ebben az osztályban. A tanárok projekt módszerrel tanítanak, minden héten egy-egy témakört, dolgoznak fel. Ezeken a projekteken belül vannak szövegértési-, számolási-, környezetismereti feladatok, illetve dolgozat is. Az általunk látott órán a témakör a Környezetünk, a Föld volt. Minden projekthét egy produktum készítésével zárul, ez most egy papírmasé Földgömböt jelent. A tanórán a következő kérdéseket tette fel a tanárnő a fogvatartottaknak: Milyen alakú a Föld? Hol van benyomódva? Milyen évszakok vannak? Ezek hogy váltakoznak és miért? Mikor van a legmelegebb, leghidegebb? Melyek a Föld legészakibb és legdélibb pontjai? Hol vannak ezek? Mutassátok meg a Földgömbön! Hol van a legmelegebb? Miért? Mit jelölnek a Földgömbön a színek? Ezekre a kérdésekre a legtöbben nem, vagy csak rávezetéssel tudtak válaszolni.

3-féle szakmacsoport választására van lehetőség: építészeti, gépészeti, illetve a lányoknak könnyűipari. A szakmai órákat szaktanárok tartják. Fontos a fogvatartottak utánkövetése. A kinti iskolában általában az induló létszám fele végzi el az osztályt a nagyarányú hiányzás miatt. Bent még a késés sem lehetséges, ezért majdnem mindenki sikeresen szokott végezni. A tavalyi tanévben az osztály 12 fővel indult, közülük 6-an kaptak bizonyítványt – többen is szabadultak idő közben.

A tanóra után elkészíthettük az interjúkat a fogvatartottakkal. Négy elítélttel – két lány, két fiú – készíthettünk volna interjút, ebből csak három valósult meg, mivel az egyik fiú elítélt tárgyaláson volt. Így 1 fő vizsgált csoportos és 2 fő kontrollcsoportos elítélttel tudtunk beszélni.³² A kontrollcsoport ebben az esetben a két főiskolás fogvatartott volt.

³² 27–29. mellékletek

Elítéltek interjúinak elemzése

A **vizsgált csoportba** tartozó 1 fő fiatalkorú 19 éves. 5 testvére van, fiú és lány egyaránt. Ők jelenleg a fogvatartott édesanyjával és mostohaapjával élnek, egy városi 3 szobás családi házban.

A kinti tanulmányait előkészítő iskolában – kertészeti szakmacsoport – folytatta. Időközben gyermekotthonba került, ahonnan gyakran visszaszökött családjához. Az iskolában is magas volt az igazolatlan óráinak a száma, emellett az átlaga hármaskörül mozgott. Az intézmény keretein belül lehetősége van az angol nyelv tanulására, kéthetente tanári segítséggel tanulhat. Az intézetben szabadidejét a Biblia olvasásával tölti. Gyakran rajzol, hallgat zenét és néz televíziót, legszívesebben sorozatokat. A családjának gyakran levelet is ír.

Egy zárkában ketten vannak elhelyezve. Egy emeletes ágy, függöny, asztal, TV található bent. Társaival és a nevelőkkel kapcsolatban is pozitívan nyilatkozott. Nevelőihez bátran fordulhat problémáival.

Büntetését életellenes bűncselekményért kapta, amiért 6 évet kell a büntetés-végrehajtási intézetben töltenie, melyből 2 év 5 hónap letelt, de a büntetési idejével kapcsolatban kedvezményre is számít. Szabadulás utáni tervei közé tartozik, hogy szeretne továbbra is tanulni és tagja lenni egy hitgyülekezetnek.

A **kontrollcsoportba** tartozók mindketten 20 évesek. Családjukkal jó viszonyt ápolnak, gyakran beszélnek velük. Mindkettőjüknek több testvére van. Egyikük panellakásban, míg a másik elítélt családi házban élt.

A bűncselekmény elkövetése előtt mindketten gimnazisták voltak, jó eredménnyel tanultak, de az érettségi vizsgát már az intézmény falain belül tették le. Azóta mindkét elítélt felsőoktatásban tanul, ifjúságsegítő és gépészmérnök szakon.

Mindketten dolgoznak az iskolai tanulmányaik mellett, ez napjuk nagy részét le is foglalja. Emellett szívesen tanulnak verset, gitároznak szabadidejükben. Mivel a tanulmányaik prioritást élveznek, ezért egyszemélyes zárkában vannak elhelyezve. Ebben megtalálható egy számítógép, TV, ágy és a mosdó az illemhelyiséggel.

Abban megegyezik a véleményük, hogy a nevelőkkel jó a kapcsolatuk. Ha tisztelettel bánnak velük mindig segítők velük szemben a személyi állomány. A társaikkal kapcsolatban az egyik elítélt válaszából kiderül, hogy a büntetés-végrehajtási intézet falain belül jellemző, hogy mindig van egy „vezéregyéniség”, akitől a többiek tartanak, ezért a beilleszkedést rendkívül nehéznek találja. A másik fogvatartott probléma nélkül megtalálja társaival a közös hangot.

Mindkét személy esetében fontos szempont, hogy életellenes bűncselekmény elkövetéséért töltik szabadságvesztésüket. Az ítéletük 11-11 év, melyből egyikük 3 év 4 hónapot, míg a másik 4 év és 2 hónapot letöltött. Az egyik interjúalany határozottan megbánta tettét, „amit meg nem történtté már úgy sem lehet tenni.”³³

Szabadulás utáni terveikről kérdezve, az egyikük abban az irányban szeretne elhelyezkedni, ahol jelenleg tanul, míg a másik válaszából egyértelműen kiderült, hogy – a büntetésből hátralévő idő hosszúsága miatt, – ezen nem gondolkodott.

A vizsgált- és a kontrollcsoport tagjai hasonló korosztályba tartoznak. Családi hátterüket tekintve elmondható, hogy mindhárom fiatalnak több testvére van. A családjukkal gyakran tartják a kapcsolatot telefonon vagy levél formájában.

A tanulmányaikat tekintve elmondhatjuk, hogy a vizsgált csoportba tartozó személy előkészítő iskolát végzett, hármas átlaggal és sok volt az igazolatlan óráinak a száma. Ezzel szemben a kontrollcsoportba tartozók gimnáziumban folytatták a tanulmányaikat az általános iskola elvégzése után. Tanulmányaikat jó eredménnyel végezték. A büntetés-végrehajtási intézetbe való kerülésük ellenére leérettségiztek és jelenleg mindketten egy-egy felsőoktatási intézmény hallgatói. Az elhelyezésükkor a büntetés-végrehajtási intézet dolgozói a kontrollcsoport tagjainak külön, egyszemélyes zárkát biztosítanak. Figyelembe veszik azt, hogy a fiatalok munkavállalók és emellett felsőfokú tanulmányokat folytatnak.

A szabadidejüket többnyire hasonló tevékenységekkel töltik el. A zene mindegyikük életében fontos szerepet játszik. Különbségnek tekinthető, hogy amíg a vizsgált csoportba tartozó elítélt kiemelte, hogy szabadidejében sokszor nézi a televíziót, leginkább sorozatokat, addig a kontrollcsoport tagjaira ez nem jellemző. A szabadidejük mellett a kontrollcsoport tagjai dolgozhatnak a büntetésük ideje alatt, ezzel szemben a vizsgált csoportba tartozó elítélt nem végez munkát.

A társakkal való kapcsolatáról a vizsgált csoport tagja nyilatkozott csak pozitívan, a kontrollcsoport tagjai a beilleszkedést neheznek tartják, az egyik elítélt fontosnak tartotta kiemelni, hogy társai csodabogárnak tartják. A felügyelőkkal és a nevelőkkel mindhárman nagyon jó kapcsolatot ápolnak.

Szabadulás utáni terveik bizonyos mértékben különböznek egymástól. A vizsgált csoportba tartozó fiatal szabadulása után továbbra is tanulni szeretne majd. A kontrollcsoport egyik tagja a hosszú büntetés ideje miatt még nem gondolkodott, a másik elítélt a jelenleg folyamatban lévő tanulmányai irányába szeretne majd elhelyezkedni.

³³ K101

3.2.4 Szirmabesenyő

A Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetét Szirmabesenyőn eredetileg a szigorított javító–nevelő munka végrehajtására, majd 2001-ig a dolgozó, enyhébb végrehajtási szabályok alá eső fogvatartottak elhelyezésére szolgált. A fiataikorúak elhelyezése 2002. március 26. óta lehetséges.

A büntetés-végrehajtási intézetben jelenleg 120 fő van elhelyezve, 20 főre tehető azoknak az elítélteknek a száma, akik felnőttként töltik itt a büntetésüket. Ők szakácsként vagy az épület-fenntartásban dolgoznak. A fogvatartottak elosztása 3 emeleten történik a végrehajtási szintnek megfelelően – fogház, börtön, előzetes. Az épületen belül 6 fős zárkák találhatóak, összesen kettő fegyelmi zárka és egy elkülönítő van, ezek mellett további elkülönítésre nincs lehetőség.

A személyi állomány létszáma 86 fő körül mozog, ebből 1 fő pszichológus működik az intézményben. Éjjel 6 fő van szolgálatban. 2003 júniusa óta drog-prevenációs körlet, 2008 júniusától pedig gyógyító-nevelő csoport is működik. Ezen kívül három nevelési csoport – előzetes, fogházas, börtönös – van, egy-egy nevelővel.

Az intézetben megvalósul az általános iskolai oktatás, valamint az országban egyedülként részt vesznek a digitális középiskolai programban is.

Személyzeti ebédlő nincs az intézetben, a fogvatartottaknak pedig a megyei büntetés-végrehajtási intézetből hozzák az élelmet. A védővel korlátlanul, egyéb kapcsolattartókkal hetente háromszor 10 percet beszélhetnek az elítéltek. A meleg vizes tisztálkodási lehetőséget naponta 5 percben biztosítják, illetve az elítélteknek a zárkában is rendelkezésükre áll a meleg víz.³⁴

A szirmabesenyői Fiataikorúak Büntetés-végrehajtási Intézet nevéhez fűződik 2010 decemberében életre hívott cella-kutya program. A programnak nagy elvárásokkal indult neki az intézmény. Szerették volna, ha az elítéltek hozzászoknak a dicsérethez, megtanulják erőszakmentes akaratérvényesítést, a magántulajdon jogát és azt, hogy egyszer ők is újra a társadalom tagjaivá válnak. A program keretein belül az intézmény öt legproblémásabb fogvatartottjának kellett az öt menhelyi kutyát engedelmességre nevelnie. A kutyák hetente egyszer két órát töltöttek együtt az elítéltekkel. Az öt négylábú a Miskolci Állatsegítő Alapítvány menhelyéről kerültek kiválasztásra. Az engedelmességre nevelt kutyák a kiképzés óta hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élő vagy rászoruló gyermekek mindennapjait teszik szebbé. A fogvatartot-

³⁴ Fogarassy Edit (2008): A fiataikorúak fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata. In: Dr. Pallo József: Börtönügyi Szemle 2008/4. szám. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, pp. 4-5.

tak számára ez a társadalmi jóvátétel egyik lehetősége volt, segítségnyújtás a kutyáknak és a gyerekeknek egyaránt és emellett a kutyát nevelő elítéltek személyiségváltozására is jó kilátások voltak. A kiképzés során a teljes erőszakmentesség volt a követelmény, az elítéltek csak pozitív megerősítéssel nevelhették a gondjaikra bízott kutyákat. A foglalkozások kezdeti szakaszában a fiatalok még gyakran voltak türelmetlenek, rángatták a kutyákat, ha nem engedelmeskedtek elsőre, de nemsokára a fiatalok között kialakult a versenyszellem. A cellakutyák kiválasztása közel 200 menhelyi társuk közül történt. A kiképzők kifejezetten szelíd, dominanciára nem törekvő kutyákat szerettek volna kijelölni. Fontos kritérium volt az is, hogy ne legyenek kimondottan szépek. A szép kutyák hamar gazdára találnak, de a program ideje alatt a cella-kutya program résztvevői nem voltak örökbe fogadhatóak. A kiválasztott kutyáknak a fogvatartott-gazdájuk adhatott nevet. Az egyetlen kikötés, hogy olyan nevet kellett választaniuk, amit később a leendő gazdájuk is megtarthat.

A programra kiválasztott elítéltek külön voltak a társaiktól elhelyezve a gyógyító-nevelő körletben.

2012. szeptember 19-én érkeztünk meg Szirmabesenyőre a Fiataikorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetébe. Érkezésünkkor a vezetőnevelő, Kövesfalvi Nikolett³⁵ fogadott minket, akivel az irodájában lehetőségünk volt interjút készíteni. Az intézetben a fiataikorúak 6 fős zárkákban vannak elhelyezve, ez az ő korosztályukban általános. Az elítéltek között gyakran fordulnak elő súrlódások, emiatt a 3-4 fős elhelyezés lenne az ideális, de sok zárka felújításra szorul. Nemsokára kiépítésre kerül egy zárka a fogház szinten, ami alkalmas lesz fogyatékos elítéltek elhelyezésére is.

Az elítélteknek kell az intézmény épületét fenntartania, takarítania, de mégis a legfontosabb feladatuk a tanulás. Jelenleg 84 fő van beiskolázva. A nevelőnő a kutatásunkhoz 30 főt talált alkalmasnak, aki a kritériumoknak megfelelt volna, de sokan közülük tankötelesek, így éppen tanórán voltak. Az iskolába járás a tankötelezettség végéig kötelező számukra, a továbbtanulás kérelem alapján történik. Akinek a viselkedését veszélyesnek nyilvánítják, ők az első fegyelmi lapig látogathatja az órákat. A fiatalok leginkább az ösztöndíj miatt szeretnek iskolába járni. Még nem volt eddig olyan elítéljük, akik az érettségiig eljutott volna. Az oktatást a Pannon Oktatási Központ szervezi és irányítja. Az osztályokat tekintve van szakmai előkészítő és normál középiskolai osztály is. A szakmai előkészítő jelenleg két évfolyamon, 9. és 10. osztályban található. Tantárgyaik között szerepel többek között a vendéglátás, a magyar, a szociális ismeretek, és a gépészet is. Míg az általános tantervű középiskolai osztályokban az

³⁵ 44. melléklet

elítéltek például történelmet, biológiát, magyart, angolt és művészeteket is tanulhatnak. A fogvatartottaknak volt lehetőségük olyan képzésen részt venni, – térburkoló és targoncavezető – amelyet TÁMOP pályázat segítségével tudott az intézet megvalósítani.

A nevelőnőtől megtudtuk, hogy a fiataloknál szintén megjelenhet az agresszió, ezt gyakran vezetik le ablaktöréssel, de ezért kárbejelentő- és fegyelmi lap jár.

A hierarchia kialakulását, az áldozattá válást azzal próbálják megelőzni, hogy több hasonló típusú elítéltet helyeznek egy zárkába vagy ha a pszichológus engedélyezi, akkor a debreceni javítóintézetbe küldik az áldozat típusú elítélteket.

A visszaesésről a nevelőnő nem tudott nekünk pontos adatokat mondani, mivel aki tőlük kikerül és újabb bűncselekményt követ el, ő gyakran vagy nem ebbe a fiatakorúak intézetébe vagy egyenesen egy felnőtt intézetbe kerül vissza a kora miatt.

A nevelővel való beszélgetésünk alatt az udvaron éppen kutyaterápiát tartottak, így lehetőségünk nyílt ebbe is bepillantani.

A két labrador kiskutya – Kókusz és Kóktél – egy éves korukig szocializálódnak, tanulják meg az alapparancsokat a két-két kiválasztott elítélt keze alatt, ezután vakvezető-kutya kiképzésen fognak részt venni. Négy fiatal választottak ki a programra, ketten délelőtt, ketten délután foglalkoznak a kutyákkal. Fontos szempont volt a személyek kiválasztásakor a megbízhatóság. A kiképzést a kutyatelep vezetője felügyeli és irányítja.

Az intézmény falain belül kisállat-terápia is működik. Az állatok számára kialakított teremben jelenleg 15 degu kapott helyet, őket az elítéltek gondozzák. Korábban éltek már ott tengerimalacok és hörcsögök is.

A zárkák kinézete egységes. Található bennük három darab emeletes ágy, szekrény, televízió, mosdó, illemhelyiség és egy asztal is. A legtöbb elítélt képekkel díszíti a saját zárkarészét és többségük könyveket is tart magánál.

Minden zárkának van egy úgynevezett zárkafelelőse. Őt a megbízhatósága alapján választják ki, adott esetben a gyengébbet is képes megvédeni.

A szemle során a felügyelő megy be először a zárkába. Nála kényszerítőeszközök vannak, gumibot és spray. A zárkafelelősnek ilyenkor kötelessége jelenteni a felügyelőnek és a nevelőnek. A szemlét naponta kétszer kellene tartani, de általában csak egyszer, levélosztáskor tartanak.

A beszélgetés után felvettük a fogvatartottakkal az interjút.³⁶ 6 fő vizsgált csoportos és 6 fő kontrollcsoportos elítélttel tudtunk beszélni.

A nevelő az interjúk után átkísért minket a pszichológusnőhöz.³⁷ Amikor az alkalmazott tesztekről kérdeztünk elmondta, hogy ő csak akkor készít teszteseteket az elítéltekkel, ha valaki kifejezetten kéri ezt, így nincs felmérve az értelmi fogyatékosok száma.

Az intézetben működik gyógyító-nevelő csoport. Ebbe jelenleg 5 fő tartozik, ők személyiségzavarban szenvednek. A pszichológusnő értelmi fogyatékosokat nem szívesen helyezne bele ebbe a csoportba. Az intézet a pszicho-szociális körlet elindítását is tervezi, de erre még nem került sor.

A pszichológusnő kitért a cella-kutya programra is. Volt olyan elítélt, akit nagyon mélyen megérintett a program. Olyan embereket jelölt ki, akik állami gondozottak voltak vagy nem volt kapcsolattartójuk, esetleg értelmi fogyatékosok voltak. A programban való részvételük után a fejlődésük tesztekkel – Szondi-tesztel vagy pszichológiai immunrendszer felmérő lappal – kimutatható volt.

A pszichológusnő kiemelt egy olyan foglalkozást is, amit karácsonykor tart az első karácsonyukat a börtönben töltő elítélteknek. Fontosnak tartja, hogy ezzel a foglalkozással segítse a fiatalokat, akiknek a családjuktól távol kell tölteniük az ünnepeket.

A szuicid hajlamú elítéltek számára nincs elkülönítő csoport létrehozva, ártalomcsökkentő csoportfoglalkozásokon kell részt venniük és a pszichológus egyénileg foglalkozik velük. Az egyéni foglalkozások hossza nincs konkrétan meghatározva, mivel az elítéltek nagyon nehezen fejezik ki az érzelmeiket, ezért gyakran sokáig elhúzódik. Az intézetben jelenleg 13 önveszélyes elítélt tölti büntetését.

A fiatalok agresszivitását a pszichológus is alátámasztotta. Leggyakrabban az ablakba vágás, a falolás és az egymás sérelmére elkövetett tevékenységek a jellemzőek. Az agresszióra az elítéltek rászocializálódnak – „azért verem meg, mert megtehetem.”

A visszaesés a pszichológus számára nyomon követhető, mivel mind a felnőtt mind a fiatalok büntetés-végrehajtási intézetben dolgozik. A visszaesők, akik a Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetéből a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe kerültek, a 125 főből mindössze 8 fő.

Az intézetben belül jelenleg nincs olyan elítélt, akit nem tudnának kezelni, kordában tartani. A büntetési idejük alatt megszokják, hogy szabályokhoz kell alkalmazkodniuk. Így amikor sza-

³⁶ 32–43. mellékletek

³⁷ 45. melléklet

badulnak és hirtelen megszűnik az eddig megszokott kontroll, sokan visszaesnek a korábbi életükbe.

Az elítélt szabadulását nem előzi meg külön „rituálé”. A pszichológus elbeszélget vele a szabadulásról. A beszélgetés alatt érintik a börtön stigmájának kérdését, a környezet reakcióinak kezelését és azt is, hogyan képzei az elítélt az első napját a börtön falain kívül.

A tetteik súlyát a pszichológusnő szerint általában nem érzik a fogvatartottak. Talán csak az életellenes bűncselekményt elkövetőkről lehet elmondani, hogy tisztában vannak vele. Ahogy az elkövetett bűncselekménnyel, úgy a magántulajdonnal sincsenek tisztában a fiatalok elítéltek. Gyakran veszik fel egymás ruháját, használják egymás tisztálkodó szereit, belenyúlnak a zárkatársuk csomagjába és előfordul az is, hogy egy ágyban alszanak. Feltűnően nincs intimitásigényük.

A pszichológusnő kérdésünkre elmondta azt is, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben pszichológusi munkakör betöltésének nincsen külön követelménye, csak kellő mértékű elhivatottság szükséges.

Az intézmény pszichológusának elmondása szerint a büntetés-végrehajtás célja az elítéltek rehabilitációja és az egyéni szintek megőrzése. A fiataloknak szükségük van arra, hogy azonosulási lehetőségeket lássanak maguk előtt, például a felnőtt fogvatartottak viselkedését, társadalomba való visszailleszkedését.

Elítéltek interjúinak elemzése

A 6 fős **vizsgált csoport** átlagéletkora 18 év. A fogvatartottak többsége többgyermekes családból származik, szüleik – 1 fő kivételével- egy háztartásban élnek.

A csoport fele bekerülése előtt tanult, a másik fele dolgozott, alkalmi munkákat vállalt. Egyikük tanulmányait befolyásolta kisgyermek születése, ekkor abbahagyta a tanulmányait és munkát vállalt. A csoportból kizárólag egy ember emelte ki, hogy ő a kisegítő iskola után középiskolába járt és tanulni is szeretett. Két elítélt válaszából is kiderült, mekkora hatással van a fiatalokra a környezetük, a velük egykorú társaik. Amíg iskolába jártak jó átlaggal teljesítettek, de a barátaik nem támogatták a tanulmányaikat, ezért nem is folytatták azt.

A legalacsonyabb iskolai osztály, amit a büntetés-végrehajtási intézet falain kívül végeztek az 5. osztály volt, míg a legmagasabb a 10. osztályt. A csoport fele tanul jelenleg is. A tanulmányok abbamaradásának hátterében állhat átszállítás vagy nagykorúvá válás.

Szabadidejük eltöltése különböző módon történhet, például kártyázással, beszélgetéssel, gondolkodással, testedzéssel, a Biblia olvasásával, különböző televíziós sorozatok nézésével. Társaival és a nevelőivel minden megkérdezett jó kapcsolatot ápol.

Az elkövetett bűncselekményeik általában lopás, betörés, melyekért körülbelül 3,5 évet kaptak büntetésként.

Arra a kérdésre, hogy jelenleg hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményükről, mindegyikük azt válaszolta, hogy megbánta. Egyikük viszont megemlítette, hogy újra elkövetné, csak a módszeren változtatna. Többségük kiemelte, hogy szeretné bebizonyítani szereteteinek, hogy képes megváltozni.

A 6 fős **kontrollcsoport** tagjainak életkora 18-19 év körül szór. A csoport tagjai – egy fő kivételével – kiemelték a családjuk iránti szeretetüket. Életükben fontos szerepet játszik a családjuk, a legjobb élményeik kötődhetnek hozzájuk. Egy fő válaszolt csak a családjával kapcsolatos kérdésre negatívan, mivel az édesanyja elhagyta, majd gyermekotthonba került. Itt nagy befolyást gyakorolt rá az „intézetis” életmód és a társai. Elmondása szerint ők sodorták a bűnözés felé is.

Az intézménybe kerülésük előtt 2 fő tanult, 2 fő dolgozott betanított munkásként, 1 főről nem rendelkezünk információval és 1 fő – elmondása szerint – se nem tanult, se nem dolgozott.

Bekerülésük után 1 fő elvégezte a 9., 1 fő a 10. osztályt, de volt, aki nem is szeretett volna tanulni, vagy a szállítása miatt nem kezdte el tanulmányait. Az elkövetők között a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkező a 10. osztályt végezte el, a legalacsonyabb iskolai végzettség pedig az általános iskola 7. osztálya volt.

Szabadidejükben jellemzően televíziós sorozatokat néznek, kártyáznak, beszélgetnek, fontos számukra a testedzés. 2 fő fontosnak tartja az olvasást is, a Hamletet és a Bibliát olvassák szívesen.

Amikor a szabadulás utáni terveikről kérdeztük őket, mindegyikük konkrét elképzelésekkel rendelkezett, dolgozni szeretnének és a családjukkal lenni. Többen szeretnének szakmát – cukrász, víz,- gáz,- és központi-fűtés szerelő, térkő-burkoló, elektrotechnikus – tanulni.

A fogvatartottak a zárkatársaikkal és a nevelőikkel is jó kapcsolatban vannak.

A bűncselekmények, amiért a büntetésüket töltik: lopás-rablás, átlagosan 1-2 évet kell a büntetés-végrehajtási intézetben tölteniük. Abban teljesen megegyeztek a válaszok, hogy a tetteket megbánták és nem szeretnék újra elkövetni.

A két csoport tagjainak életkora hasonló, 18-19 év körüliek a megkérdezett fiatalok. A válaszból az derült ki, hogy a vizsgált csoportra, a kontrollcsoporttal ellentétben, erősebb hatást

gyakorol a közvetlen környezete, a baráti társasága. A csoportból többen is kitértek az interjú során arra, hogy a környezetük hozzáállása és befolyása nagy hatással volt a tanulmányi eredményeikre (is).

A büntetés-végrehajtási intézménybe kerülésük előtt mindkét csoportról jellemzőként elmondható, hogy csak kevesen tanultak, többnyire alkalmi munkákat vállaltak.

A kontrollcsoport szabadidős elfoglaltságainak köre a vizsgált csoporténál intellektuálisabb. Az említett csoport tagjai az idejük nagy részében olvasnak, levelet írnak a családtagjaiknak, dolgoznak. A vizsgált csoport elítéltei szabadidejükben ezzel szemben szívesebben foglalják el magukat testedzéssel, szeretnek kártyázni is. Mivel a zárkák többségében található televízió, ezért mindkét csoport tagjai szívesen töltik szabadidejüket különböző sorozatok, filmek nézésével.

Mindkét csoportra jellemző, hogy a válaszaik alapján mind a felügyelőkkel, nevelőkkel, mind pedig a többi elítélttel jó kapcsolatot tart fent.

Az elkövetett bűncselekmények köre is szinte azonos: lopás, rablás. Arra a kérdésre, hogy most hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményről mindannyian azt válaszolták, hogy megbánták. A vizsgált csoportból egy fő említette, hogy elkövetné újra, csak másképpen.

3.3 Az intézmények összehasonlítása

A négy fiatalkorú büntetés-végrehajtási intézményben nincsen felmérve a fogyatékos fogvatartottak száma. Kizárólag Pécsen végeztetnek velük Raven tesztet, mely egy jó kiindulási pont lehet az értelmi fogyatékoság valószínűsítésének vizsgálatához. Mivel nincsenek felmérve, ezért számunkra is nagy nehézséget okozott a vizsgált csoport tagjainak fogyatékoságának behatárolása. Azt gondoljuk róluk, hogy általában tanulásban akadályozottak. Eddig minimális mennyiséggel fordultak elő tanulásban akadályozottságon és enyhe értelmi fogyatékoságon kívül más fogyatékosággal rendelkező elítéltek.

A csoportba sorolás hiányából adódóan gyógypedagógus nem foglalkozik azokkal az elítéltekkel, akiknek szüksége lenne rá. Gyógypedagógus végzettségű dolgozóval kizárólag Tökölön találkoztunk, de ő a fogvatartottak utógondozását végzi. Szirmabesenyőn az akadálymentesített zárka kiépítése jelenleg folyamatban van.

A pécsi és a kecskeméti intézményben nincsen lehetőség arra, hogy az elkülönítésre szoruló elítélteket speciális csoportba helyezték. A tököli intézményben drog-prevenációs és gyógyító-

nevelő csoportok is működnek. A drog-prevenációs csoportba való bekerülési folyamatának elindítását a fogvatartott kérelmezheti.

A fiatalkorú elítéltek tankötelesek, jogviszonyuk alapján magántanulók. Nagyon fontos az, hogy a kapott bizonyítványok nem utalhatnak arra, hogy azt valamilyen büntetés-végrehajtási intézetben szerezték, ezért az intézményeknek szerződést kell kötniük külső általános- és középiskolákkal.

Az oktatás mind a négy intézményben azonosan valósul meg. A fiatalkorúak hasonló szakmák közül választhatnak – építészeti- és gépészeti szakmacsoport, illetve térkő-burkoló szakma. Kecskeméten a fiatalok oktatása projekt módszer segítségével történik. Szintén ebben az intézményben találkoztunk két elítélttel, akik a felsőoktatásban tanulnak. Számukra lehetőség nyílik arra, hogy a kötelező büntetés-végrehajtási öltözetet levetve, civil ruhában, felügyelői kíséret nélkül mehessenek be a kurzusaikra.

A pécsi intézményben a fogvatartottak számára havonta 24 órányi takarítás kötelező, illetve ha az intézmény munkát – a házi műhelyben, konyhán, belső karbantartásban – tud számukra biztosítani, akkor dolgozniuk is kell. Kecskeméten az elítélteknek az objektum területén lévő mosodában, a faiskolában és a városban lévő, külső munkahelyen, míg Tökölön és Szirmabesenyőn jelenleg nincs lehetőségük dolgozni.

A kutyaterápia kiindulási helyszínének Szirmabesenyőt tekinthetjük. Itt indult el először a cella-kutya program 5 fővel. Célja a kutyák engedelmségre való oktatása volt, hogy később hátrányos helyzetű, vagy fogyatékos gyerekek hasznos társává váljanak. Ezt a programot később Kecskemét is átvette, nagy sikerrel. Jelenleg egyik intézményben sem folyik ez a tevékenység, de a folytatásához már megtették a fontos lépéseket.

Jelenleg Szirmabesenyőn két labrador kutya engedelmségre való nevelése folyik, őket később vakvezető kutyának fogják kiképezni. Kisállatok gondozására Tökölön – ékszerteknős –, Szirmabesenyőn – degu – és Kecskeméten – madár, hörcsög, tengerimalac – van lehetőségük az elítélteknek.

A pécsi intézményben 1-3, Tökölön 6-7, Kecskeméten 1-2, Szirmabesenyőn pedig 6 személyes zárkákban vannak elhelyezve a fogvatartottak. Míg a pécsi intézményben minden zárkában biztosítják az elítéltek számára a televízió-hozzáférést, addig a másik három intézményben a fiatalkorúak zárkáiban kizárólag akkor található televízió, ha azt a hozzátartozók beküldik számukra.

Jó magaviseletért, jó tanulmányi eredményért, az intézmény közösségi életben való részvételért jutalmakat kaphatnak, melyeket a kedvezménytárgyalásokon figyelembe vesznek. Itt akár bv. fokozatváltást is kaphatnak, átkerülhet valaki például börtön fokozatból fogház fokozatba. A börtönfokozat során az elítélt feltételes szabadulására a büntetés háromnegyedének letöltése után nyílik lehetőség. A fogház a szabadságvesztés legenyhébb végrehajtási módja. Ekkor feltételes szabadulásra a büntetés kétharmadának letöltése után van mód.

A fogvatartottakkal készült interjúkat összesítve azt mondhatjuk el, hogy életkoruk 17 és 20 év között mozog, általában 18-19 évesek. Családi hátterüket tekintve sokgyermekes családból származnak. A szülőkkel több fogvatartottnak is megromlott a kapcsolata, viszont a szülői házból csak kevesen költöztek már el. Többen is említették, hogy bekerülésük előtt az életükre és a tanulmányi eredményeikre nagy befolyással volt a családi hátterük és a baráti környezetük. A vizsgált csoport tagjainak nagy része már a bekerülésük előtt sem tanult, hanem a munkavállalást preferálták, a kontrollcsoport többsége viszont még jelenleg is tanul.

A leggyakrabban űzött szabadidős tevékenységük a televízió nézés. A második leggyakoribb elfoglaltság az olvasás, és csak ezután következik a sakkozás, kártyázás, testedzés.

A megkérdezettek nagy része jó kapcsolatot ápol társaival, csak kevesen említették, hogy nehezen tudtak beilleszkedni, illetve, hogy csak felszínes kapcsolataik vannak az intézményen belül. A nevelőkkel, felügyelőkkel való tapasztalatuk mindegyikjüknek pozitív.

Általában lopás, rablás, vagy erőszakos bűncselekmények miatt töltik büntetésüket. Arra a kérdésre, hogy jelenleg hogyan gondolkodnak az elkövetett bűncselekményükről a legtöbben azt válaszolták, hogy megbánták, 5 fő volt ezzel ellentétes véleményen. Voltak akik beismerték, hogy adott esetben újra elkövetnék azt.

Szabadulásuk utáni terveiként elsősorban a munkavállalást és a családalapítást jelölték meg, néhányan fontosnak tartják még szakma tanulását is.

Intézményenként összehasonlítva a vizsgált és a kontrollcsoportot megfigyelhetünk néhány különbséget, ez viszont a teljes összesítésben elenyésző.

Összegzés

Hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az értelmi fogyatékosok száma túlsúlyban lesz az egyéb fogyatékosokhoz képest. A kapott eredményünk ezzel korrelál, testi fogyatékos elítélt ott jártunkkor egyik intézményben sem volt elhelyezve. Az intézmények nevelőinek elmondása alapján interjúzhattunk volna érzékszervi fogyatékos fogvatartottakkal, akiknek az átszállítását ott tartózkodásunk alatt végezték. Az értelmi fogyatékoság egyik intézményben sincs felmérve. A vizsgált csoport tagjait a pszichológusok választották ki számunkra, azt gondoljuk róluk, hogy általában tanulásban akadályozottak lehetnek.

Kutatásunk során arra számítottunk, hogy a mozgás-, vagy egyéb fogyatékosággal rendelkező elítélteket integráltan, míg az értelmileg akadályozott társaikat a többi elítélttől szegregáltan helyezik el. A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy mivel az értelmi fogyatékoság nincs felmérve, ezért ezek a fogvatartottak integrálva kerültek elhelyezésre.

Fontos szempontnak tartottuk azt is, hogy felmérjük az intézmények körülményeit, felkészültségét. A vizsgálódásaink során arra az eredményre jutottunk, hogy egyik intézményben sincs akadálymentesített zárka az esetleges mozgásfogyatékos elítélt befogadására, viszont a szirmabesenyői intézményben tervezik ennek a kialakítását. A „szellemi akadálymentesítés” eddig nem valósult meg, gyógypedagógus kizárólag a tököli intézményben, de ott is csak utógondozói munkakörben dolgozik.

Érdeklődésünk középpontjában állt az is, hogy az enyhébb értelmi képességekkel rendelkezők a börtönhierarchiában milyen pozíciót foglalnak el. Úgy gondoltuk, hogy a fogyatékos elítéltek, a tettüktől függetlenül a börtöntársadalom alsó részén helyezkednek el. A kutatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a fogvatartottak értelmi képességei kevésbé befolyásolják a börtönhierarchia alakulását, mint a fizikai erő, az intézményben lévő kapcsolatrendszerek és az anyagi helyzet.

A fogvatartottakkal készített interjúk során több kérdésre is hasonló válaszokat – „sablonválaszokat” – kaptunk. Azt vélelmezzük, hogy a meginterjúvált fiatalok tudták, hogy milyen válaszok adhatók 1-1 kérdésre, ezért érezhető egyfajta „jogkövető” szemléletű magatartás a válaszaik alapján. Úgy fogalmaztak, hogy a bűncselekményüket megbánták, az az érdekük, hogy továbbtanuljanak, együttműködjenek az intézmény munkatársaival. Nem megkérdőjelezve jó szándékukat azt feltételezzük, ha több időt tölthetünk volna el megfigyeléssel, interjúzással, dokumentumelemzéssel, árnyaltabb képet mutathattunk volna be kutatásunk során.

Fontosnak tartanak végül a fiatalkorúaknál felmerülő fogyatékoságok szakszerű felmérését, illetve elengedhetetlennek tartanak a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézményeiben gyógypedagógus foglalkoztatását, aki szükség esetén ezeknek a fiataloknak a fejlesztését ellátná. Ezt a gondolatunkat több intézmény nevelője és pszichológusa is megerősítette.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk konzulens oktatóknak e munka elkészítésében való ösztönzéséért, a kutatásunk folyamán való segítségéért, hasznos tanácsaiért, a ránk fordított idejéért.

Köszönetünket szeretnénk kifejezni a BVOP országos parancsnokának, Csóti András bv. vezérőrnagynak, hogy kutatásunkat engedélyezte.

Köszönjük Deák Ferenc István bv. alezredesnek, a BVOP Szakkönyvtára vezetőjének a témánkhoz szükséges releváns szakirodalmak felkutatásában nyújtott hatalmas segítségéért.

Köszönettel tartozunk Koncz Katalin bv. őrnagynak, Szőke Lilla bv. főhadnagynak, Gaál Bélának és Kövesfalvi Nikolett bv. őrnagynak az intézményekkel való kapcsolattartásért.

Hálásak vagyunk az intézmények nevelőinek, pszichológusainak, személyi állományának, akik segítségünkre voltak dolgozatunk elkészítésében.

Külön köszönettel tartozunk annak a 31 fiatalkorú fogvatartottnak, akik az interjúk során adott válaszaikkal segítették a munkánkat.

Irodalomjegyzék

1. Boros János–Csetneky László (2002): Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest
2. Csetneky László (1982): Módszertani útmutató a gyógyító-nevelő csoport számára. IM BVOP, Budapest
3. Dr. Pál László (1974): Nevelés a büntetés-végrehajtásban – Fiatalkorúak börtöne. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
4. Fogarassy Edit (2008): A fiatalkorúak fogva tartási körülményeinek ombudsmani vizsgálata. In: Dr. Pallo József: Börtönügyi Szemle 2008/4. szám. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest
5. Vinczéné Bíró Etelka (1992): Az elítéltek gyógypedagógiai oktatásának alapelvei. IM BVOP, Budapest

Mellékletek

Mellékletek jegyzéke

1. BVOP engedély	55
2. Fogvatartottakkal készített interjú kérdéssora	56
3. Személyi állománnyal készített interjú kérdéssora	56
4. Titoktartási nyilatkozat	57
5. P201	58
6. P202	58
7. P203	59
8. P204	60
9. P205	61
10. P101	62
11. P102	63
12. P103	64
13. P104	64
14. P105	65
15. Pnvelő1	66
16. Pnvelő2	68
17. Ppszichológus	69
18. T201	70
19. T202	71
20. T203	72
21. T101	73
22. T102	74
23. T103	75
24. Tnevelő	77
25. Tutógondozó	79
26. Tpszichológus	80
27. K201	82
28. K101	83
29. K102	84
30. Ksajtóreferens	85

31. Kpszichológus	87
32. Sz201	88
33. Sz202	89
34. Sz203	90
35. Sz204	91
36. Sz205	92
37. Sz206	92
38. Sz101	93
39. Sz102	94
40. Sz103	95
41. Sz104	96
42. Sz105	97
43. Sz106	98
44. Sznevelő	99
45. Szpszichológus	101

1. Melléklet

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOK

Szám: 4/05/66/2012
4/11-5/66/2012

Tisztelt [redacted]!

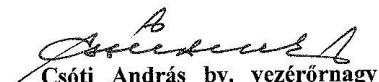
Megkeresésére válaszul tájékoztatom, hogy Egyetemünk hallgatói, [redacted] és [redacted] *A fogyasztókos helyzete a fiatalok büntetés végrehajtási intézeteiben* című kutatását engedélyezem.

Kérem, hogy a kutatás konkrét időpontját, a kutatásban érintett személyek körét az érintett intézetekkel egyeztessék. A hallgatók kutatásukhoz való segítségére Szőke Lilla bv. főhadnagyot jelölöm ki, a Fiatalok Büntetés-végrehajtási Intézete, pszichológiai osztályának megbízott vezetőjét. Az ő elérhetősége szoke.lilla@gmail.com.

A vizsgálatokhoz sok sikert kívánok, egyben kérem, hogy a TDK dolgozat elkészültével megismerés céljából bocsássa rendelkezésünkre a kész dokumentumot.

Budapest, 2012. július „15.”

Üdvözlettel:

Csóti András bv. vezérőrnagy
mb. országos parancsnok

2. Melléklet

Fogvatartottakkal készített interjú kérdéssora

1. Hány éves?
2. Mutassa be a családját! Édesanyja, édesapja, testvérei életkora, iskolai végzettsége, foglalkozása, családja életkörülményei: milyen településen él, milyen az élőhelye (szobaszám, komfortfokozat, a lakásban/házban élők száma)?
3. Beszéljen az életéről: fontos életesemények az életében – kisgyermekkorában, iskolás korában.
4. Bekerülése előtt mivel foglalkozott?
5. Mennyire van lehetősége a tanulmányai folytatására? Milyen eredménnyel teljesít?
6. Bent mivel tölti az idejét? Mutassa be egy napját!
7. Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában? Hogy érzi magát a zárkatársaival?
8. Mik a tapasztalatai a nevelőkkel és a felügyelőkkel kapcsolatban?
9. Mit követett el, mi volt Ön ellen a vád? Mi volt az ítélete – ebből mennyi idő telt el, számít-e kedvezményre, mikorra várja, hogy szabadul?
10. Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?
11. Mik a szabadulás utáni tervei?

3. Melléklet

Személyi állománnyal készített interjú kérdéssora

1. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége (milyen irányú)?
2. Az intézményben milyen feladatokat lát el?
3. Milyen körülmények között élnek a fogvatartottak?
4. Milyen fogyatékosági típusok vannak a börtönök belül?
5. Milyen feladatokat kapnak a fogvatartottak és mi alapján?
6. Mennyire jellemző rájuk az agresszió?
7. Milyen ellátásban részesülnek az elítéltek? (gyógypedagógus, pszichológus)
8. Börtönhierarchiában milyen helyet foglalnak el a fogyatékosok?
9. Mennyire jellemző a visszaesés?
10. Mennyire vannak tisztában az elítéltek a tetteik súlyával?
11. Lehetővé teszik-e a belátás képességét, ami világossá teszi, hogy (belássák tettüket) jóvátehetik a bűnüket?

12. Mennyire tesznek különbséget fogyatékos és nem fogyatékos elítéltek között és ez mi-
ben nyilvánul meg?
13. Mennyire vannak veszélynek kitéve a társaik által a fogyatékos elítéltek és ez ellen
hogyan tudnak védekezni?

4. Melléklet

Baranya Megyei
Büntetés-végrehajtási Intézete
P é c s

TITOKTARTÁSI NYILATKOZAT

Alulírott [redacted] (sz: [redacted], an: [redacted])
Gyógypedagógia szak II éves hallgatója kijelentem, hogy az intézet biztonsági előírásaira,
rendszabályaira, a fogvatartottakkal való bánásmód szabályaira, az intézeti munkavégzésem
szabályaira és ezzel járó kötelezettségeimre kioktatásom megtörtént.

Tudomásul veszem, hogy a fogvatartottakkal való érintkezésem csak a hivatalos (szolgálati)
tevékenységre irányulhat, velük magánbeszélgetést nem folytathatok, előttük sem szolgálati
(büntetés-végrehajtással kapcsolatos), sem pedig magánügyemet nem beszélhetem meg. A
fogvatartottnak nem adhatok át semmit, ami nem a feladatommal, kapcsolatos, tőlük nem
vehetek át, nem fogadhatok el semmit.

A fentiekre tekintettel önként vállalom, hogy az intézetben folytatott fogvatartotti
beszélgetések idején, illetve azt követően öt évig a tudomásomra jutott magán-, illetve
levéltitkot megőrzöm, a fogvatartottak adatait, a velük való történéseket, eseteket, valamint az
intézetre vonatkozó információt illetéktelen személynek nem adok ki.

A fenti nyilatkozatot büntetőjogi felelősségem tudatában tettem meg, amelyet elolvasás és
együttes értelmezést követően írtam alá.

Pécs, 2012. augusztus 15.

[redacted]
hallgató

A kioktatást végző:

Kóna Katalin
Vezető nevelő

5. Melléklet

P201

Hány éves Ön?

20.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Mit meséljek? Hát édesanyám szívbeteg. Édesapámnak autóbalesete volt és azóta rokkant, az öcsém is tartósan beteg. Ilyen család vagyunk mi.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Csoportos nemi erőszak. De én nem követtem el ezt. Csak nem akadályoztam meg.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Ketten vagyunk a zárkában. A büntársam a zárkatársam. Vannak ágyak, szekrények, asztal, székek, mosdó, WC. Ja meg TV is persze.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Kerülöm a kapcsolatot másokkal. Nem nagyon beszélgetek senkivel, nem is járok csoportokba se, meg semmilyen programra se. Csak misére szoktam járni. Azt mondják, visszahúzódó vagyok.

Mielőtt ide került, mivel foglalkozott?

Dolgoztam, meg tanultam. Kőművesnek és pincérnek tanultam.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

3-as körüli.

Mivel tölti szabadidejét?

TV-zek, meg misére járok. És ennyi.

Miket szokott nézni a TV-ben?

A sorozatokat.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Nagyon.

Mik a szabadulása után a tervei?

Új életet akarok kezdeni a szabadulás után.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint súlyos (5), iskolai végzettség alapján közepsúlyos (10)

6. Melléklet

P202

Hány éves Ön?

19 vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Csak úgy beszéljek róluk? Inkább maradjunk a kérdezz-feleleknél.

Jó. Városban, faluban laknak? Azon belül családi, társas, vagy panelházban?

Városban, családi házban lakunk.

Vannak testvérei?

Igen, van 2 testvérem: a húgom 16, bátyám 21 éves. Szüleinkkel élünk otthon.

Milyen a kapcsolata a családjával?

Jó. De én vagyok a család fekete báránya.

Idézzen fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából. Mire emlékszik ebből az időszakból?

Annyira emlékszem, hogy ha bármi rosszat csináltam, apám egyből mindig szíjjal megvert. A testvéreimet nem mindig. Engem mindig. Velük kivételezett.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Halált okozó súlyos testi sértés.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

7 évet kaptam. 3 év telt el ebből.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Tökölről jöttem át ide. Itt egyedül vagyok. Az eléggé tré.

Hányadik osztályba járt utoljára?

6-os voltam utoljára.

Itt bent van lehetősége tanulni?

Igen. Már meg van a 8 általánosom, meg a térburkoló szakmám is.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

Nagyon jók.

Ez az első bűncselekménye?

Ez az első ítéletem, de követtem már el több dolgot is.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nem bántam meg.

Itt bent mivel tölti az idejét?

TV-zek, meg edzek. A sorozatokat szoktam nézni a TV-ben.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Nincsenek gondjaim. Nem szoktam segítséget kérni senkitől. Nincs szükségem rá.

Mik a szabadulása után a tervei?

A szabadulás után érettségizni szeretnék. Meg dolgozni is.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint súlyos (5), iskolai végzettség alapján közép-súlyos (12)

7. Melléklet

P203

Hány éves Ön?

19 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

5 testvérem van. Jönnek mindig látogatni. Nem élünk jól. Van pénzi nehézségünk. Voltunk hajléktalanok is.

Kint mivel foglalkozott?

Dolgoztam.

Járt iskolába?

Nem nagyon. 2-os voltam utoljára az iskolában.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

Rosszak.

Itt bent van lehetősége tanulni? Jár iskolába?

Igen. Most 6-os vagyok. De most is rosszak a jegyeim.

Mivel tölti a szabadidejét?

Énekelek. Meg mindig nézzük a sorozatokat. Edzeni szoktam még. Meg ping-pongozni.

Szokott olvasni?

Nem. Nem nagyon tudok olvasni.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Súlyos testi sértés. De nem én követtem el.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

5 év 9 hónapot kaptam. 4 év telt el ebből.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

2-en vagyunk. Az unokatestvéremmel, aki a büntársam. Jók a körülmények.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jól kijövök mindenkivel. Nem szoktam problémázni.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nem én követtem el.

Mik a szabadulása után a tervei?

Szakácsnak szeretnék majd tanulni. Szeretnék barátnőt, feleséget meg gyerekeket is. Ha innen kikerülök, be akarom bizonyítani, hogy nem én voltam.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint súlyos (5), iskolai végzettség alapján súlyos (3)

8. Melléklet

P204

Hány éves Ön?

19 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesanyám és édesapám együtt élnek. 8 általánosuk van, meg valami szakmájuk is. 6 testvérem van. Én vagyok a legkisebb. Faluban lakunk családi házban. 3 szoba, konyha, fürdő van a házban.

Tartja a családjával a kapcsolatot?

Igen, jó a kapcsolatunk. Szoktak levelet írni, meg telefonon is beszélünk sokat.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

10 hónapot kaptam. 4 hónap telt el.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

Egyedül vagyok. Ez jó, mert senkihez se kell alkalmazkodni.

Mivel tölti a szabadidejét?

Szoktam beszélgetni a lelkésszel. Karbantartó vagyok itt. Szerepeltem az augusztus 20-ai előadásban. Az nagyon tetszett.

Szokott olvasni?

Nem nagyon. Nem szeretek olvasni.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Én jóba vagyok mindenkivel. Igyekszem kerülni a problémákat.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nem bántam meg.

Mik a szabadulása után a tervei?

Dolgozni akarok a szabadulás után, de nem a rokonaimnál. Tudom, hogy több hátránnyal is indulok: roma is vagyok és még büntetett előéletem is van. Nehezen fogok munkát találni. De az biztos, hogy nem akarok a rokonaimnál dolgozni. Önálló életet és saját keresetet szeretnék. Nem akarom, hogy a rokonaim pénzeljének.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint súlyos (5), iskolai végzettség alapján középsúlyos (10)

9. Melléklet

P205

Hány éves Ön?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

A szüleimmel nem jó a viszonyom, ezért a nagyszüleimnél élek. Van 2 testvérem, de velük nem tartom a kapcsolatot a szüleink miatt.

Ki látogatja Önt?

Az unokanővérem szokott jönni.

Kint mivel foglalkozott?

Dolgoztam.

Járt iskolába?

Nem. 9-es koromban abbahagytam. Beleuntam a tanulásba.

Itt bent van lehetősége folytatni a tanulmányait?

Lenne, de nem érdekel. Kint elkezdtem egy szakmát, szakácsnak tanultam. De azt is abbahagytam.

Mivel tölti itt bent szabadidejét?

Edzeni járok. Szoktuk nézni a TV-ben a sorozatokat.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

3-an vagyunk a zárkában. Van TV, WC, mosdó, tükör, ágyak, székek.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jó a viszonyom a zárkatársakkal. Néha van egy-két probléma, de megoldjuk. A nevelőkkel is jó a kapcsolatom. Szoktak segíteni. A felügyelőket meg tisztelni kell, aztán annyi.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Személygépkocsi ellopása miatt vagyok itt.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nem bántam meg. Viszont a rossz társaság kevert bele. Őket nem keresném újra.

Mik a szabadulása után a tervei?

Új életet akarok kezdeni.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint súlyos (4), iskolai végzettség alapján súlyos (4)

10. Melléklet

P101

Hány éves Ön?

17.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

A szüleim válófélben vannak. Édesanyámmal élek. Ő mindent megtesz értem, nagyon szeretem. Ő szokott jönni mindig látogatni. Apámmal nem tartom a kapcsolatot. Van egy 4 évvel idősebb bátyám. Nem vagyunk jó viszonyba.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Nem igazán jut eszembe semmi.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás és rablás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 10 hónapot kaptam. 11 hónap telt el. A drogok és a rossz társaság miatt kerültem ide.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

7-es koromig jó tanuló voltam. Utána a drogok miatt leromlottak az eredményeim.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Megismertem a bűntársaim az utcán. Nem nagyon szerettem hazajárni, mert otthon mindig balhé volt. Szóval drogoztam. Először behívtak drogozni, aztán mér nekem is fizetnem kellett. De nem volt pénzem, mert apám elvette a zsebpénzem. Kölcsönkértem, de amikor már nem kaptam, akkor loptam.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Járok iskolába. 7-es vagyok most.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Ketten vagyunk a zárkában. Van két ágy, asztal, szekrény, szék, WC meg TV.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jól kijövök mindenkivel. Nincs problémám senkivel. Nem szoktam segítséget kérni a nevelőktől.

Bent mivel tölti az idejét?

Iskolába járok meg TV-t nézek. Néha olvasok valamit.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam, nem kellett a pénz. Csak az apámnak akartam bizonyítani, hogy nem kell a zsebpénz, meg tudom oldani egyedül is.

Mik a szabadulása után a tervei?

Szeretnék valami szakmát tanulni, de nem tudom, hogy mit. A haverokkal meg akarom szakítani a kapcsolatot, hogy ne vigyenek bele megint ilyenekbe.

Megjegyzés: MAWI-teszt IQ96

11. Melléklet

P102

Hány éves Ön?

19 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

A szüleim elváltak már régen. Apámmal nem igazán jó a kapcsolatom. 4 testvérem volt, 1 testvérem pedig meghalt. Nem engedem nekik, hogy látogassanak. Nem tenne nekik jót.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Mindig jó gyerek voltam. Sokat játszottunk a tesóimmal. Igazából soha nem nélkülöztünk. Jó dolgunk volt.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

Összevont, kvázi büntetést kaptam, 1 év 6 hónapot. Másfél hónap múlva szabadulok.

Milyen iskolát végzett és milyen eredménnyel?

Gimnáziumban végeztem, illetve van tetőfedő végzettségem. Közepes-jó eredményeim voltak. Szeretnék valami mást is tanulni.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Nekem nincs problémám senkivel. Próbálom magam meghúzni. A nevelők volt, hogy már segítettek. A felügyelőkkel meg tisztelettel kell lenni, aztán ennyi.

Bent mivel tölti az idejét?

Én nem vagyok vallásos, mint a zárkatársam, nem olvasom a Bibliát. Nem nagyon szoktam részt venni a programokon, nem nagyon szeretem őket. A szabadidőmben általában edzeni szoktam. Ezt itt bent muszáj.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Ketten vagyunk a zárkában. Van bent 3 ágy, szekrény, TV, WC, meg ilyenek. Olyan, mint minden zárka.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Én bevallom, nem bántam meg. Nem is fogom.

Mik a szabadulása után a tervei?

Szeretnék még valamilyen szakmát tanulni. Nem tudom, hogy mit. A legjobb barátaim hátba szúrtak. Nem döntöttem még el, hogy felveszem-e velük a kapcsolatot. Új életet akarok kezdeni. Szeretnék feleséget, meg gyerekeket.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint átlagos (35), iskolai végzettség alapján átlagos (40)

12. Melléklet

P103

Hány éves Ön?

18 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Apámmal nem vagyunk jóba. Van 3 kisebb testvérem: 2, 3 és 15 évesek. Velük, édesanyámmal, meg a nevelőapámmal élünk. Ma megyek beszélőre. Nagyon várom. Városban, panelban lakunk. Ő már a második nevelőapám. Vele jóban vagyunk. Az elsővel nem jöttem ki annyira. Láttam, hogy verte az édesanyámat, de nem tudtam mit tenni, még csak 5 éves voltam.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Kiskoromban sokat játszottam a tesómmal, meg a szomszéd gyerekekkel. Az jó volt.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Csoportos rablás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

Még előzetesben vagyok, ezért vagyok civilben. 3 hét múlva lesz a tárgyalásom.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

1 zárkatársam van. Jól kijövök vele. Elfogadható a helyem.

Bent mivel tölti az idejét?

TV-t nézek, szeretem a természettudományos filmeket. Szoktam olvasni thrillert, meg József Attilát. Szoktam még verset is írni.

Melyik osztályba járt utoljára?

8-os voltam utoljára. De majd szeretnék szakmát tanulni. Pincér, hentes vagy szakács szeretnék lenni.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

Közepes tanuló voltam mindig.

Szeretné folytatni itt bent a tanulmányait?

Igen, szeretnék itt bent is tanulni.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A társaimmal nem kötözködök, de megvédem magam, ha kell. A nevelőkkel, felügyelőkkel jól kijövök.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nem bántam meg, de igazából nem kellett a pénz.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint átlagos (48), iskolai végzettség alapján átlag feletti (75)

13. Melléklet

P104

Hány éves Ön?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Szüleimmel és 3 testvéremmel: bátyámmal, nővéremmel és öcsémmel élünk együtt egy kis faluban, családi házban. A szüleim jó emberek. Soha nem alkoholizáltak, nem voltak börtönben. Sokat betegeskednek. A testvéreimmel próbálunk annyit segíteni otthon, amennyit csak lehet.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Kiskoromban édesapám tartott kordában minket. Egyszer megütött. Azt soha nem felejttem el. De azon kívül soha nem bántott. Mindig inkább megbeszéltük. A testvéreimmel nagyon sokat játszottunk, amikor kicsik voltunk.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

3-as 4-es körül voltam mindig. Soha nem buktam. Kisegítő iskolába jártam.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

A kőműves szakmában dolgoztam.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Hát most nincs. De szeretnék majd kőműves szakmát szerezni. Meg dolgozni is szeretnék itt bent.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 5 hónapot kaptam. 4 hónap telt el.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

2-en vagyunk a zárkában. Úgy néz ki, mint a többi zárka. Van TV-nk.

Bent mivel tölti az idejét?

TV-t szoktuk nézni, meg olvasgatunk. Néha szoktunk sakkozni is.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Csak a társasággal sodródtam idáig. Én nem ilyen vagyok.

Mik a szabadulása után a tervei?

Szeretnék munkát találni. Ha nem sikerül itt bent megcsinálni a kőműves szakmát, akkor majd kint, és abba szeretnék majd dolgozni.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint átlagos (45), iskolai végzettség alapján átlagos (55)

14. Melléklet

P105

Hány éves Ön?

18 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

4-en vagyunk testvérek. A nővérem Dániában él. A másik 2 testvérem a szüleinkkel élnek. Mióta én itt vagyok, azóta ők elköltöztek máshova, nem tudom, hogy milyen helyre. Édesanyámnak 8 általánosa van, édesapám vegyész-technikus. A nagybátyámmal szoktam sokat beszélni telefonon.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.
Nem nagyon tudok ilyet.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?
Lopás miatt vagyok itt.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?
2 év 8 hónapot kaptam összevont büntetésként. 1 év 2 hónap telt el ebből.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?
Tanultam. 9-es voltam az iskolában.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?
Nem voltak rosszak. Olyan 3-as körüli tanuló voltam.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására itt bent?
Van. Már elvégeztem egy 3 hónapos térburkoló tanfolyamot. Meg most angolt tanulok, de azt egyedül.

Az angol tanuláson kívül mivel tölti az idejét?
Szoktam olvasgatni, TV-t nézni, edzeni, meg részt veszek az ünnepi műsorokon is. Jó szórakozás. Szoktunk még kártyázni, meg sakkozni. Néha szoktam verset is írni. Részt veszek a csoportfoglalkozásokon is.

Miket szokott a TV-ben nézni?
A zárkatársaimmal szoktuk nézni a sorozatokat, de én szeretem a Discovery-t meg a National Geographic-et is. Szeretem azt a túlélős sorozatot, amikor kiteszik az embert az erdőbe, aztán túl kell élnie.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?
3-an vagyunk a zárkában. Van TV, WC, ágyak, székek, asztalok.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?
Jó a kapcsolatom a zárkatársaimmal. Néha vannak súrlódások, de megoldjuk. Semmi komoly. A nevelőkkel és a felügyelőkkel tisztelettel kell lenni, és akkor segítenek, ha kell valami.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?
Nem bántam meg, de nem követném el újra.

Mik a szabadulása után a tervei?
Pincérnek szeretnék tanulni. Meg kimegyek a nővéremhez Dániába. Ott majd sokkal jobb lesz minden.

Megjegyzés: Raven teszt: kor szerint átlagos (30), iskolai végzettség alapján átlagos (40)

15. Melléklet

Pnevelő1

Mondana nekünk pár mondatot az intézményről?
A fiatakorúak épülete 3 szintből áll: A földszinten vannak az előzetes letartóztatásban lévők, az 1. szint a börtönszint, a 2. szint pedig a fogház szint. A fiatakorúaknál nincs fegyház. Mindegyik szinten található 1 fő nevelő, a földszinten a vezető nevelő, és 1 fő biztonsági felügyelő. Szintenként kb. 15 fő elítélt van 1, 2, illetve 3 fős zárkákban. Napközben, reggel 8-tól este fél 10-ig a zárkák nyitva vannak. Szintenként található 1 nevelőiroda, illetve 1 foglalkoztató. Itt van lehetőségük az elítélteknek számítógépes hozzáféréshez. Itt van még könyvtár,

televízió, mosógép, és különböző játékok. Itt folyik az oktatás is. Az épületben van tornaterem is.

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

A nevelőknek a legmagasabb iskolai végzettsége a diploma. Ez bármilyen irányú lehet. Nálunk van rendőrtisztai végzettségű, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen nevelő szakot végzett és művelődésszervező is. A biztonsági felügyelő munkakör betöltésére elég az érettségi is.

Beszéltünk egy fiatalkorú elítélttel, aki civil ruhában volt.

Igen. Aki előzetes letartóztatásban van, az hétköznapi ruhában van. A fiatalkorú elítéltek formaruhája egyébként zöld, a felnőtteké pedig szürke.

Milyen fogyatékosági típusok vannak az intézményen belül?

Testi fogyatékosal még nem találkoztam. Az értelmi fogyatékosok aránya nincs felmérve, de azért látjuk, hogy ki a dilis.

Mi alapján osztják be az elítélteket az 1 fős zárkákba?

Az, hogy ki kerül 1 személyes zárkába, azt mi, a nevelők döntjük el. Ezeket általában ügynevezett felkészítő részlegként használjuk. Ezzel próbáljuk megvédeni az új, első büntényes fiatalokat. Itt kb. 1-2 hétig vannak lezárva. Csak sétára engedjük ki őket 1 órára. Ilyenkor találkoznak a többiekkel. Ez elég idő arra, hogy összeismerkedjenek, de nem elég ahhoz, hogy konfrontálódhassanak. Ekkor mondjuk el nekik az intézmény szabályait. Ez alatt az idő alatt megismerkednek velünk, a felügyelőkkel, az elvárásokkal. Fontos elmondani nekik a szabályokat, mert különben nem várhatjuk el, hogy betartsák azokat. Szerintem amúgy az 1 személyes zárkák lennének az ideálisak, az lenne a legjobb, ha az összes elítélt 1 személyes zárkában lenne elhelyezve. Ebben az esetben az a minimális zárkahierarchia sem alakulhatna ki, ami a 2, vagy 3 fős zárkákban megvan.

Milyen feladatokat kapnak az elítéltek?

Van kötelező feladat, ez a havi 24 óra takarítás. Illetve, ha tudunk nekik munkát biztosítani, akkor dolgozni is lehet. Ez általában a konyhán, vagy a házi műhelyben valamiféle feladat.

Van lehetőségük valahogy vásárolni?

Havi 2 alkalommal kiétekezésben lehet részük a fiataloknak. Ekkor egy külső vállalkozó érkezik az intézetbe és boltot rendez be. Itt tudnak vásárolni az elítéltek. Csak az tud vásárolni akinek letétben van pénze. Letétbe pénz kerülhet hozzátartozó által, aki az intézet számlájára befizet egy összeget, megjegyzésben pedig megjelöli az adott elítéltet, vagy pénzhez juthat munka által is. Ezt a pénzt a „kiétekezések” alkalmával tudja használni, illetve egy telefonkártyára is tehet pénzt. Erről napi 5-10 perce van az általunk engedélyezett és felvezetett telefonszámok hívására.

Hogy működik a látogatás?

Havonta 1 órát lehet látogatni őket. Maximum 4 fő jelenhet meg ezeken a látogatásokon.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió és ez miben nyilvánul meg?

Az agresszió általában egymás iránt előfordul, de mivel szintenként kb. 15 fő elítélt található, mi pedig általában bent élünk velük, ezt tudja kontrollálni. Én személy szerint reggelente családi perceket szoktam tartani, ezeken az elbeszélgetéseken az elítéltek elmondhatják gondjait, ügyes-bajos dolgaikat, vagy csak egy általam felhozott témáról beszélgetünk.

Milyen fegyverező eszközöket lehet használni?

A biztonsági felügyelőnél különböző kényszerítő eszközök találhatók: gumibot, paprika spray, bilincs. De ezeket nem igazán kell használni, mivel kevés rendszegés van. A fiatalok ebben motiváltak is, mivel feltételes kedvezményeket kaphatnak jó magatartásért.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Elég gyakori náluk a visszaesés. Valószínű, hogy ennek a társadalmi légkör az oka. A fő probléma az, hogy a fiatalok a szabadulás után ugyanabba a züllött, szétesett családba kerülnek vissza, ahonnan a börtönbe bekerültek.

Mennyire vannak tisztában az általuk elkövetett bűncselekménnyel?

Nem igazán foglalkoznak az elkövetett bűncselekménnyel. Ezt behatárolhatja az a szubkultúra, ahonnan érkeztek. Ezekben a családokban nem elvárás, hogy dolgozzanak, vagy tanuljanak a fiatalok. Nem is kérik számon a szülők, hogy mikor hova mennek, kikkel találkoznak, vagy az adott pénzt honnan szerezték. Sokszor ugye a szülők se dolgoznak, azt a példát mutatják, hogy lopásból, segélyekből kell élni. Számukra ez a követendő példa.

Hogy néz ki a börtönhierarchia?

A börtönhierarchia csúcsán a legerősebb van. A börtönökben a nyers erő dominál. aki rablást, vagy emberölést követett el, szintén magasabb szinten áll. Megvetendőnek tartják viszont a pedofiliával bekerült elítélteket, nők, illetve gyermekek sérelmére elkövetett tetteket. A börtönhierarchiában legalul a vamzer a besúgó foglal helyet. Felette van a csicska. Mivel a nyers erő dominál, ezért az elítéltek törekszenek arra, hogy minél hamarabb kigyúráj magukat. Ez elvárt, illetve az intézmény által biztosított is. Az elítéltek között a szolidaritás maximális, viszont a kollektív büntetés ellen láznak.

Milyen jövőképük van a szabadulás után?

Nem céljuk szabadulás után elhelyezkedni munkában, sokan már bent is megmondják, hogy annyiért nem fognak dolgozni, amennyit a munkáért kapnának. Az életszínvonal elképzeléseik irreálisak, azt még sokszor egy magasabb végzettségű dolgozó embernek is nehéz lenne elérni. A család, ahonnan jöttek, nem azt várja el tőlük, hogy munkával keressenek pénzt, hanem kijelentik, hogy „csinálj pénzt!”. Vagyis lopj, csalj, rabolj, oldd meg.

16. Melléklet

Pnevelőz

Mi a különbség a börtön és a fogház fokozat között?

A börtön fokozat hosszabb ítéletet jelent, mint a fogház fokozat. Általában csoportos lopásért, rablásért kerülnek be a fiatalok. Csak a náluk gyengébbeket, nőket, időseket támadják meg. Börtönben az elítélt feltételes szabadulásra a büntetés háromnegyedének letöltése után nyílik lehetőség. A fogház a szabadságvesztés legenyhébb végrehajtási módja. Az feltételes szabadulásra a büntetés kétharmadának letöltése után már van mód.

Dolgozhatnak a fiatalok elítéltek?

Igen, ha tudunk nekik munkát biztosítani. Általában a házi műhelyben, és a konyhán szoktak dolgozni. A házi műhelyben szakmunkás elítéltek általában a belső munkákat végzik. Ezeken kívül esetleg még betanított munkára van lehetőség. Elfogásuk előtt nagy részük nem dolgozott, ezért sokat javíthatna a helyzetükön, ha az ítélet letöltése alatt lehetőségük nyílna betekinteni a munka világába, megszokni a munkával járó rutint.

Az iskolakötelesség ugyanúgy működik, mint a kinti világban?

Igen. Iskolába járniuk 16 éves korukig kötelező. Aki iskolás, az havi 8000 ft-ot kap kézhez. Ez az összeg nem függ a fiatal tanulmányi eredményétől, bukás esetén is megkapják. Jogviszonyuk alapján magántanulók. Önkéntes segítőkkal készülnek fel a vizsgákra. Szerintem a követelmények annyira alacsonyak, hogy a bukás szinte lehetetlen. Megkaphatják úgy a 8-os bizonyítványukat, hogy sokan még írni-olvasni sem tudnak. Jelenleg általános iskolás, illetve középiskola 9-10. osztályos tanulóink vannak. Ennél tovább még senki nem tanult itt. Ha va-

laki rendelkezik 8. osztályos bizonyítvánnyal, abban az esetben lehetősége van szakmát tanulni. 2012-ben ezek a szakmák a térburkoló és az ingatlanfenntartó, karbantartó voltak. Ezeket a fogvatartottak közül többen is elvégezték. Fontos, hogy a kapott bizonyítványuk nem utalhat arra, hogy azt börtönben szereztek, ezért szerződésünk van pécsi általános- és középiskolákkal.

Részesülnek pszichológusi, gyógypedagógusi ellátásban?

Pszichológus van. Ő látja el a fiatalkorú és a felnőtt részleget, szóval eléggé le van terhelve. Szükség lenne gyógypedagógusra is. Szerintem vannak olyan elítéltek, akik a törvény által elítélhetőek voltak, de igazából nem büntetés-végrehajtási intézetben lenne a helyük.

Az elítéltek mennyire bíznak meg a nevelőkben? Mennyire kérnek segítséget?

Az első bűntényesek gyakrabban megbíznak bennünk, a börtön rutinosok viszont egyre kevésbé bízhatnak velünk.

Mennyire jellemző rájuk az agresszivitás? Miben nyilvánul meg?

Az agresszivitás megjelenése szerintem intellektusfüggő. Azoknál gyakoribb, akik nehezebben tudják feldolgozni a problémáikat, nem tudnak segítséget kérni. A falcolás a legjellemzőbb. Ez az agresszió levezetésének egyik formája, semmi köze nincs az öngyilkossághoz, inkább figyelemfelkeltésnek használják. Másik módszer az, hogy egymáson töltik le agresszivitásukat: verekednek, egymást kényszerítgetik, fajtalanzkodnak. Ezek az erőfitogtatások alkalmoszerűek. Csak abban az esetben rongálnak, ha azzal valami céljuk van: pl. másik zárkába szeretne kerülni.

Hogy lehet megvédeni azokat az elítélteket, akik veszélynek vannak kitéve társaik által?

A különösen veszélyeztetett elítélteket csak abban az esetben lehet elzárni a többiektől, ha azt ő saját maga külön kérvényezi, hogy ne legyen nyitott körleten. Azok vannak inkább veszélynek kitéve a többiek által, akik valamilyen elítélendő dolog miatt vannak bent. Ilyenek a gyerekek, nők sérelmére elkövetett bűntettek.

Dohányozhatnak a fiatalkorú elítéltek?

A dohányzás egy nehéz kérdés a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézeteiben. Amennyiben az elítélt 18 éves kora után kerül be, akkor ő nyilatkozik, hogy dohányzó, vagy nem dohányzó-e. Ha az elítélt 18 éves kora előtt van, akkor a szülőnek, vagy a gondviselőnek kell nyilatkoznia erről. Fontos, hogy dohányzó nem dohányzóval nem kerülhet közös zárkába. Dohányozni pár időponton kívül - például étkezés közben, körlet nyitásakor, zárásakor - bármikor lehet. Ezek mellett a dohánytermék az egyik legelterjedtebb valuta a nyugtatószerrel együtt. Fontos valuta még ezeken kívül a kávé is. Ezeket kártyázáskor, vagy védelmi pénzként költik el. A tusfürdő pedig státusz szimbólum náluk. Az a legmenőbb, akinek a legtöbb tele flakonos tusfürdője van.

Miket szoktak a kiétkezéseken vásárolni?

Kiétkezéskor gyakran a dohánytermékek mellett különböző ajándékokat vesznek, melyeket az őket látogató családtagoknak, barátoknak adnak át.

17. Melléklet

Ppszichológus

Hány pszichológus dolgozik az intézményben?

Én vagyok az egyedüli pszichológus mind a fiatalkorú, mind a felnőtt részen.

Csak az elítéltekkel foglalkozik, vagy a dolgozókkal is?

A dolgozókkal is foglalkozom mindenképp. Igyekszem mindenkire időt szakítani, de ugye ez nehéz úgy, hogy két intézményt is nekem kell ellátnom.

Ön kihez fordulhat segítségért?

Úgynevezett szupervíziókra – szervezetekben egyedül dolgozó pszichológusoknak tartott ülések - kell mennem, ha segítséget szeretnék. Ezt kizárólag önköltséges alapon tehetem meg.

Milyen ellátásban részesülnek az elítéltek?

Az intézetben vannak az elítéltek számára csoportos foglalkozások: 3 féle vallási csoport, 2 féle kézműves, beszélgetős, drog prevenciós csoportok működnek. Én általában egyéni elbeszélgetéseket tartok. Ezekre bárki küldheti a fiatalokat: nevelő, biztonsági felügyelő, akár én is kérhetem, illetve az elítélt is kérheti a beszélgetést. A fiataloknál 1 héten belül tudom fogadni a kérelmezőt, ez a megyei házban akár 3-4 hét is lehet.

Legelső alkalommal mindenkinek kötelező megjelenni egy beszélgetésen. Ez az úgynevezett befogadás. Itt felveszem az adatait, különböző személyiségteszteket töltetek ki, illetve próbálom megismerni az illetőt. Ezeken a befogadásokon a megnyílás teljesen emberfüggő. Az esendőbb elítélt könnyebben, míg a gyanakvó nehezebben nyílik meg.

Mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

A legtöbb fiatal elítélt hárítja a felelősséget a büntettéről. Megbánást nem nagyon mutatnak. Szerintem ez egy életkori dolog, hogy nem vállalják a felelősséget. Legfeljebb az elégedetlenkedésig jutnak el, nem érzik magukat jól az intézetben. A drogfüggőknek viszont jót tesz, ha elítélik őket, mert könnyebben le tudnak szokni. Ezt ők is érzik, és szokták is mondani, hogy ha nem kerültek volna be, akkor nem tudják hogyan álltak volna le.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Pontos adataink nincsenek, viszont szerintem eléggé. Mivel ugyanabba a környezetbe kerülnek vissza, ahonnan bekerültek ide, ezért hamar eljutnak ugyanarra a szintre is. Még akkor is, ha itt bent megfogadják, hogy nem jönnek vissza.

Fel van mérve a fogyatékosok aránya?

Nincs. Testi fogyatékosunk nincs. Az értelmi fogyatékoság egyáltalán nincs felmérve. Van egy fő, akinek van MAWI tesztje, de ő is azt egy másik intézményből hozta, nem én vettem fel. Én maximum a Raven tesztet szoktam felvenni, de ugye az ilyen szempontból nem annyira megbízható.

Van esetleg valami érdekesség, amit megosztana velünk?

Talán az érdekes lehet, hogy nagyon sok a balkezes és elég sok jó rajzos is van az intézet falai között.

18. Melléklet

T201

Hány éves Ön?

18.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Hát. Én nem éltem a szüleimmel, csak a húgom. 10 éves. Gyakran szoktunk találkozni. Én egy faluban lakom, 3 szobás családi házban.

Mielőtt bekerült, mivel foglalkozott?

Iskolába kellett volna járnom, de nem szerettem. Inkább csavarogtam a haverokkal.

Idézzen fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.
Sokat csavarogtam a haverokkal. Nem akartam iskolába járni.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Felkelek, aztán megmosakszom, meg megborotválkozom. Iszok egy kávét, cigizek. Aztán iskolába megyek. Utána megebédelek. Délután csendes pihenő van. Utána megint iskolába kell menni. Meg szoktam TV-t nézni.

Milyen műsorokat szokott nézni a TV-ben?

A híradót. Azt mindig. Meg filmeket. A vicceseket szeretem nagyon. Amin nevetni lehet.

Hányadik osztályt végzi jelenleg? Itt bent szeret iskolába járni? Milyenek az eredményei?

Most 8-os vagyok. Szeretem ezt az iskolát. Most olyan 3-as, 4-es tanuló vagyok. Ha lesz még ítéletem, akkor tovább akarok még tanulni, de ha szabadulok, akkor nem tudom. Kint nem biztos, hogy járnék iskolába.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában? Hogy érzi magát a zárkatársaival?

Jól kijövök velük. Nincs sok gondunk. 4-en vagyunk a zárkában. 4 sima ágy van bent. Jó, hogy nem emeletes.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Ha szüksége van rá, fordulhat hozzájuk bármiben segítségért?

Nincs velük gond. Jól kijövök velük. Akármikor kellett valami segítség, mindig segítettek.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

Ítéletenként 1 év 10 hónap. Ebből 1 év 8 telt el, de valószínűleg még nem fogok szabadulni.

Ezelőtt volt már elítélve?

Visszaesőnek számítok. Voltam már 1 év 6 hónapot javítóban.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Megbántam, de legközelebb lehet megint megtenném.

Mik a szabadulása után a tervei?

Nem tudom még. Nem tudom, hogy akarok-e kint tovább tanulni.

19. Melléklet

T202

Hány éves Ön?

20.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Testvérem nincs. Apai ágon van 8 féltestvérem. 4-et ismerek közülük. Mi egy ilyen átlagos cigánycsalád vagyunk. Édesanyámnál nevelkedtem. Ő egyedül nevelt. Van egy feleségem. Vele most rosszban vagyunk, de javítani szeretnék rajta. Van egy 4 éves kisfiam is. Őt nagyon szeretem. Egy kis faluban, családi házban laktunk 220 négyzetméteren. 3 szobás ház. Meg van fürdő is. De nincs még kész a ház.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Még kint jártam általános iskolába. Informatikus szerettem volna lenni, de amikor megházasodtam, akkor abbahagytam a tanulást.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Szoktam beszélgetni a zárkatársakkal. Meg szoktunk gyúrni is. Szoktam TV-t is nézni. A Győzike show-t szeretem, mert az lefoglal. Meg a Híradót és megnézem.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Én már nem tanulok.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában? Hogy érzi magát a zárkatársaival?

2 ágy van, 2 stoki, asztal, meg 2 szekrény. Elfogadhatóak a körülmények, de hát mégis bőrtön. Akárhogy akarom, nem tudom ezt kifejezni.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Ha szüksége van rá, fordulhat hozzájuk bármiben segítségért?

Megbízok a nevelőkben. Kaptam tőlük segítséget, amikor szükségem volt rá.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Erőszakos bűncselekmény és lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

2 év 4 hónap fogházat kaptam. Számítottam kedvezményre, de hát nem kaptam.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Megbántam már.

Mik a szabadulása után a tervei?

Már nem akarok tanulni az biztos. Szakmán sincs. Ha szabadulok, akkor folytatni akarom a vállalkozásomat. Munkából akarok élni.

20. Melléklet

T203

Hány éves Ön?

18 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesanyám háztartásbeli, édesapám gesztenyeárus. Van 3 testvérem: egy 10 éves, ő még iskola, egy 21 éves, ő segédmunkás és egy 33 éves, ő egy áruházban dolgozik. Jó velük a kapcsolat. Mindig jönnek látogatni. Faluban élünk, egy 3 szobás családi házban. A legidősebb testvérem és az élettársa már elköltöztek otthonról. Van egy fiúk. Őt nagyon szeretem.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Szerettem még kint iskolába járni. 3-as 4-es tanuló voltam. A matek az nehezen ment, fel is voltam mentve. Szerettem a haverokkal csavarogni, a környékeliekkel. 10-ig jártam iskolába.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Reggel felkelek, tisztálkodom. Aztán a TV-ben meséket szoktam nézni. A Pókembert, meg a Tini Nindzsa Teknőcöket. Aztán beszélgetek a zárkatársaimmal. Szoktunk kártyázni, meg

sakkozni is. Délután meg el szoktam olvasni a Hírlapot. Utána meg nézzük a sorozatokat a TV-ben.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Szeretnék érettségizni. Van lehetőség szakmára is, de azt nem szeretnék.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában? Hogy érzi magát a zárkatársaival?

10 személyes a zárka. Most 6-an vagyunk. Van WC, meg csap. Meg van TV is. Mindenki jól kijövök. Mindenki rendes. Nincs konfliktus.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Ha szüksége van rá, fordulhat hozzájuk bármiben segítségért?

Igen. Mindig mehetek hozzájuk segítségért.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Nemi erőszak.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

2 év 4 hónapot kaptam. Ebből 1 évet már javítóban voltam.

Ezelőtt volt már elítélve?

Nem.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Megbántam.

Mik a szabadulása után a tervei?

Mindenképpen dolgozni akarok. Valamilyen erdészeti, vagy kertészeti munkát.

Megjegyzés: Volt már korábban gyógypedagógusnál, tanulási nehézségei voltak

21. Melléklet

T101

Hány éves most?

21 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Nevelőszülőknél élek. 1 mostohatestvérem van, lány. Ő a nevelőszülők gyereke. Van a mostohatestvéremnek 3 gyereke. Ők is velünk laknak. Egy városban lakunk, családi házban. 5 szoba van a házban.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

8-9 éve kerültem a nevelőszülőkhöz. 2 éves koromban elhagyott az édesapám. Édesanyám új párja mindenki életét ellehetetlenítette. Édesapámmal tartottam a kapcsolatot, de összevesztünk, ezért ez megszakadt. Iskolába rendszeren jártam és jók voltak az eredményeim. A 9-10. osztályt még kint végeztem el. 4-es, 5-öseim voltak. Sokáig lovagoltam, ezzel kijutottam Angliába is.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

A szabadidőmben szívesen tanulok, olvasok és pókerezek.

Miket szokott olvasni?

Most olvastam Hemingwaytől az Öreg halász és a tengert, nemrég pedig a Magyarország maffiáit.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

A 11. osztályt már a Szőlő utcában jártam. Most éppen egy alapítványon keresztül készülök az érettségire.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

4-en vagyunk egy 10 fős zárkában. A zárkában sok növény van. Nagyon szeretem a növényeket. Van egy TV is bent. Én vagyok a zárkafelelős.

Ki gondozza ezeket a növényeket?

Én szoktam őket gondozni.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Ha szüksége van rá, fordulhat hozzájuk bármiben segítségért?

A nevelőben teljesen megbízom. Ő mindenben segít. Mivel az intézetben működő egyik csoport tagja vagyok, ezért a nevelők teljesen a segítségemre vannak.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Életveszélyt okozó súlyos testi sértés.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

6 évet kaptam, ebből letöltöttem már 3 év 9 hónapot.

Ezelőtt volt már elítélve?

Nem.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Azóta már megbántam, amióta bent vagyok. Rájöttem, hogy nagyon sok lehetőségtől elestem. Például nem lovagolhatok, meg külföldre sem mehetek. Ha ezt nem követem el, már régen lehetne egy lakásom, meg barátnőm.

Mik a szabadulása után a tervei?

Mindenképpen szeretném folytatni a lovaglást. Ki szeretné majd menni Angliába.

22. Melléklet

T102

Hány éves Ön most?

20 éves leszek nem sokára.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesanyám és édesapám már külön élnek. Édesanyámmal lakik 3 testvérem, ők 16, 8 és 3 évesek. Lányok. Én az édesapámmal élek. Édesanyámmal elég rossz a kapcsolatom. Édesapámmal a nagymamáéknál laktunk. 4-en voltunk 2 szobában. Én a nagybátyámmal voltam egy szobában.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből.

Amikor kijöttem az előzetesből összejöttem egy lánnyal. Vele azóta is együtt vagyunk. Egy festékgyárban dolgoztam. Nehéz fizikai munkát végeztem.

Bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Hát, reggel felkelek, megmosakszom, borotválkozom, mert azt itt minden nap kell. Megreggelizem, aztán TV-t nézek. Takarítani is kell. Aztán ebédezek, utána van pihenő, akkor szoktam nézni a sorozatokat a TV-ben, aztán meg vacsora, utána meg megint a TV-t nézem.

Milyen műsorokat szokott nézni a TV-ben?

Ami megy. Reggel a meséket, ebéd után szoktak lenni a sorozatok, este meg valami filmet, ha az jó.

Szokott olvasni?

Igen, szoktam. Ha van időm, akkor sokszor olvasok is. Most egy pszichológiás könyvet olvasok. Nemrég kaptam a pszichológustól.

Hány osztályt végzett? Van lehetősége a tanulmányai folytatására? Milyenek az eredményei?

Szeretném megcsinálni az angol nyelvvizsgát, meg érettségizni is szeretnék. Kint 11. osztályos koromig jártam iskolába. Olyan 3-as tanuló voltam. Majd szeretnék technikusin, vagy gépészetten tanulni.

Tanult az angolon kívül másik nyelvet is?

11-ig tanultam németet is, az alapfokon beszélem. Most akarok nekiállni az angolnak.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában? Hogy érzi magát a zárkatársaival?

Bent, a börtön falai között az ember sok felszínes kapcsolatot köt. Nem szabad megbízni a társakban. Most 4-en vagyunk egy zárkában.

Van televízió a zárkában?

Igen, van.

Ki dönti el, hogy mit néznek?

Általában közösen. Nem sok csatorna jön be, ezért nem lehet nagyon válogatni.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Megbízik bennük? Ha szüksége van rá, számíthat a segítségükre?

A nevelőben megbízok. Volt, hogy kellett már valamiben segítséget kérnem. Segítettek.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Rablás és súlyos testi sértés volt a vád

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt már el? Számít-e kedvezményre?

Ítéletként 2 évet kaptam, ebből már 1 év letelt. Számítok kedvezményre, bár visszaesőnek számítok.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam.

Mik a tervei szabadulása után?

El szeretném jegyezni a barátnőmet és külföldre szeretnék költözni.

23. Melléklet

T103

Hány éves?

19 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesapámmal, édesanyámmal és 10 éves öcsémmel éltem együtt. Városban egy panellakásban élünk. 2 szoba van ebben a lakásban. Én az öcsémmel osztottam egy szobán. Jó vele a kapcsolatom. Mindig jönnek látogatni, meg küldenek csomagot is.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Hát. Nem tudok semmi fontosat mondani. Nem történt semmi érdekes az életemben.

Milyen iskolába járt?

Általános iskolába, meg utána szakképzőbe.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

4-es koromig kitűnő voltam. Aztán utána olyan 3-as. közepes.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Szeretnék az érettségire készülni. Utána meg el szeretném végezni a kőműves szakmát.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Rablás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

3 év 6 hónapot kaptam. Eltelt ebből 2 év. Számítottam kedvezményre, de sajnos nem kaptam.

Ezelőtt volt már elítélve?

Nem.

Milyen a kapcsolata a társaival, zárkatársaival? Vannak konfliktusaik?

Nem bízik senkiben. Itt ezt nem lehet. Konfliktusaim ritkán vannak. Azokat el szoktuk intézni egymás között.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel? Ha szüksége van rá, fordulhat hozzájuk bármiben segítségért?

Jó velük a kapcsolatom. Segítenek, ha kérjük.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Reggel felkelek, megmosakszom, megborotválkozom, aztán nézem a TV-ben a meséket. Szoktam könyvet is olvasni, mert az eltereli a gondolataimat.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

5-en vagyunk a zárkában. Van bent TV.

Hogyan döntenek el, hogy milyen műsorokat nézzenek a TV-ben?

Nem tudunk nagyon válogatni. Közösén szoktuk eldönteni. Általában mindenki ugyanazt akarja nézni.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Nem gondolkodom rajta. Ez már megtörtént. Nincs mit gondolkodni rajta. Kártérítéssel tehettem volna jóvá.

Mik a szabadulása után a tervei?

Ha szabadulok, akkor mindenképp szeretnék érettségizni, meg szakmát is. Építék egy házat, meg családot is szeretnék.

24. Melléklet

Tnevelő

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

Egyetemi végzettségem van, romológián végeztem, de ezen kívül elvégeztem a Tanárképző Főiskolát is.

Az intézményben milyen feladatokat lát el?

Én vagyok a drog prevenciós és a gyógyító-nevelő csoportok vezetője. A kontrollcsoportos elítéltek mind drog prevenciósok voltak.

Hogy működnek ezek a csoportok?

A gyógyítóba 1 hónapra kerülnek ideiglenes parancsnoki engedéllyel az elítéltek. Ezután IMEI engedély mondja ki, hogy csak kis csoportban foglalkoztathatók. Ez alapján maradnak a gyógyító csoportban. Az anyaguk úgy néz ki, hogy van 1 nyilvántartó lapjuk, aztán tartozik hozzá egy ideiglenes értékelő vélemény. Az egész folyamatot a nevelő szokta elindítani. Ez ideiglenes és csak 30 napra szól, a kezdeményezést a pszichológusnak, az orvosnak és a kezdeményező nevelőnek el kell látniuk aláírásukkal, illetve szükséges a börtönigazgató engedélye is. Az értékelő vélemény után benne van a papírjaik között az IMEI zárójelentés is. Utána pedig a végleges behelyezés. Ezt a gyógyító-nevelő csinálja, ehhez már elég a parancsnok aláírása. Ezt az intézmény 6 havonta vizsgálja felül, mert ez a mi hatáskörünk. Ekkor nézik a behelyezés utáni változást. Ezt a vizsgálatot az orvos, a pszichológus és a BFB (Befogadó-, foglalkoztatási és munkába állítási bizottság) elnöke írja alá.

A drog prevenciós csoportba saját kérelemre kerülnek be az elítéltek. Ezt a folyamatot az elítélt nevelője indítja el. Ebbe a csoportba csak saját beleegyezéssel vonható be, egy nyilatkozat aláírásával, mely szerint a vizeletét bármikor ellenőrizhetik. Ha a vizeletteszten valaki megbukik, automatikusan repül a csoportból. A nevelőnek véleményt kell írnia róla, illetve a nevelő és a pszichológus elbeszélget vele a felvétel előtt. A BV osztálynak kell engedélyeznie a kérelmet. 6 havonta vizsgálják felül a csoportot, de ez az intézet hatásköre. Én ezt nem tartom jónak, mert a gyógyító és a drog prevenciós csoport az úgynevezett elit körlethez tartozik. Ez nekik kiváltság, hogy itt lehetnek, mert velük itt többet foglalkoznak, illetve lazábban is vannak. Ez nem az a szigorú börtönkörlet. Épp ezért határt kell húzni, hogy ki jöhet és ki nem. Ha valaki súlyos drogos, akkor őt az IMEI szoktatja le. Én azt tartanám jónak, ha a szabadulásuk előtt 3-4 hónappal visszahoznák őket ebbe a csoportba.

Mindkét csoportnak van egy havi programtervezete, amit az osztályvezető hagy jóvá. A napi problémájukkal, a kapcsolattartással, átszállításokkal én foglalkozom, a szakmai problémákkal inkább a pszichológus. Sok szabály megköti a kezünket, ennek ellenére nem teszek különbséget a gyógyító és a drog prevenciós csoport között.

Mondana pár szót arról, hogy miben különbözik a két csoport?

A gyógyítósok szívesebben végeznek kétkézi munkát, például egyszerűbb cérnaképeket. A drogosok inkább alkotnak, beszélgetnek. Ha megnézzük az általuk készített munkákat, akkor láthatjuk, hogy a gyógyítósok egyszerűbb dolgokat rajzolnak, színeznek, nagyon szeretik a szív és a virágmintákat. A drogosok bonyolultabb, nagyobb volumenű alkotásokat készítenek, a nonfiguratív mintákat kedvelik. Ők szoktak a képekhez háttérrel is készíteni. Gipszből csináltak mindenféle figurákat. Nagyon szépen megfigyelhető, hogy a gyógyítósok inkább az állatfigurákat választották és azokat festgették, a drogosok pedig a maszkokat, és azt díszítették sokkal fantáziadúsabban. A speciálisabb programok, például a kertészkedés sajnos megszűnt. Pedig azt a drogosok nagyon szerették. Ők szeretik hamar látni a munkájuk eredményét. A drogosoknak külön kultúrtermet kellene létrehozni, de itt közösen van nekik, ami hátráltatja a programjukat, hogy nincsenek műszaki cikkek: TV, DVD. Nincs semmi eszközünk. Pedig jó lenne elterelő filmeket nézetni velük.

Jelenleg speciális programjaink sincsenek. Voltak, de mivel ezekben megkötötték a kezünket marad a séta, meg a foci.

A gyógyítósok közé személyiségzavarral és értelmi zavarral kerülnek általában, míg a drogos csoportba hangulati problémákkal.

Az intézeti gyerekek közül sokan a gyógyító csoportba kerülnek. Náluk a fő gond az elhanyagoló szülő, kaotikus családi háttér és a szülők aluliskolázottsága. A drog prevenciós csoportba az oda nem figyelés juttatja az elítélteket. Ők otthon megkapnak mindent anyagilag, viszont érzelmileg és szellemileg nem. Ők nem is szívesen találkoznak a szülőkkel. Mi itt próbáljuk korrigálni a nevelés hibáit.

Minden esetben bezárják azokat, akiket kint kábítószer fogyasztáson kapnak?

Nem. Akit kint kábítószer fogyasztáson kapnak rajta, azzal az ügyészség vádalkut köt. 6 hónapos kábítószer elterelésen (kábitószer függőséggel kapcsolatos ellátás) kell részt venni, ha ezen részt vesz, akkor az ügyészség nem ítéli el.

Hány fő van jelenleg ezekben a csoportokban?

A 2 csoportban most 9-9 ember van. Maximum 12-12 lehet.

Milyen tanulmányokat folytatnak az elítéltek? Dolgozhatnak?

Az intézet nem engedi őket dolgozni, az iskolába járást preferálják. Érettségire jelenleg 1 fő készül, az elmúlt 2 évben 2 gyerek érettségizett. A drogosok általában le szoktak érettségizni. A gyógyítósok felzárkóztató osztályba járnak. Általában az 5. osztályt járják. Vannak köztük analfabéták is, de nekik a szüleik is azok.

Milyen körülmények között élnek a fogvatartottak?

6 személyes zárkák vannak. A falakat díszíthetik. Ami lényeges a fiatakorúaknál, hogy használhatnak saját ágyneműt. TV akkor van a zárkában, ha azt a szülők, hozzátartozók beküldik.

Milyen fogyatékosági típusok vannak az intézményen belül?

Maximum valamilyen szintű értelmi fogyatékos lehet találni.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Erről sincsenek adataink. Szabadulás után nincs utánkövetés. Van 1-2 ember aki itt volt nálunk és ide is került vissza, de legtöbbször nem tudjuk.

Mennyire vannak tisztában a tetteik súlyával?

Tetteikkel teljesen tisztában vannak, de újra elkövetnék, még akkor is, ha azt mondják, hogy nem. A drogosok sokszor súlyosabb cselekedeteket követnek el, gyilkosságot, rablást. Ők nagyon erőszakossá válnak. A gyógyítósokat inkább könnyebb rávenni mindenre. Ők lopnak, hazudoznak.

Hivatalosan csak itt van gyógyító-nevelő csoport. Pszichoszociális csoportunk is van.

Mennyire vannak a gyengébbek, fogyatékosok veszélynek kitéve táraik által? Ez ellen hogy lehet védekezni?

Már a befogadástól külön körletrészen vannak ezek az elítéltek. A befogadó időszak után, ha szükséges egyéni zárkát kapnak. Ebben az esetben csak akkor vannak veszélynek kitéve, ha napközben csoportba kerülnek, például az iskolában, közös programokon. Felmentést akkor kaphatnak, ha olyan dolgot követnek el, ami miatt kikezdhetik a többiek. Ilyen például a gyermek elleni erőszak.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió? Ez milyen formában nyilvánul meg?

A gyógyítósoknál nagyon sok a falcolás. Ez érzelmi defektre utal, sokszor feszültség oldásnak használják ezt a módszert. Az öngyilkossági kísérlet szerencsére már csak ritkán fordul elő. 2-3 éve nem is nagyon jellemző. Inkább csak fenyegetésként használják meg azért, hogy elérjék vele valamit, például átkerülhessenek egy másik zárkába. A drog prevenciós csoportban

volt egy befejezett öngyilkosság 2011-ben. Azért van kevesebb öngyilkossági kísérlet, mert kezdenek egyre nyitottabbá válni. Úgy látom, hogy most már bizalommal, sőt akár szeretettel is fordulnak hozzám. Szólnak, ha valami baj van. Kötődnek hozzám érzelmileg. Ez lehet akár pozitív, akár negatív is. De ez természetes, hiszen ebben a korban még szükség lenne az anyára. Sokan bennem látják ezt.

25. Melléklet

Tutógondozó

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

Gyógypedagógus végzettségem van.

Az intézményben milyen feladatokat lát el?

Az utógondozási feladatokat látom el. Ehhez a munkakör betöltéséhez valamilyen felsőfokú végzettség szükséges, lehetőleg valamilyen szociális területen, például pszichopedagógus, szociálpedagógus, vagy szociális munkás.

Két élethelyzet között segítjük az elítélteket. Az egyik élethelyzet a börtönbe való bekerülés, a másik pedig a szabadulás pillanata. Az utógondozás feladata a szabadulás előkészítése, szociális ügyintézés, különböző csoportok vezetése. Ha az elítélt kérelmi lapot nyújt be, akkor mi felkeressük őt. 8 napon belül minden kérelem intézését elkezdjük. Különböző problémákkal szoktak hozzánk fordulni, ilyen például személyigazolvány készítése, a tanfolyamokhoz bizonyítványok bekérése, iratok pótlása, elsődleges apasági nyilatkozatok intézése, kapcsolattartás segítése, különböző ellátások intézése: családi pótlék, árvaellátás; az év közben érkező állami gondozottak ügyeinek intézése, gyámokkal való kapcsolattartás, szabadulás előtt szállás kérésése.

Bele lehet látni ezen a munkán keresztül, hogy körülmények között élnek a fogvatartottak?

Igen, részben bele lehet látni, hogy hogyan élnek. A pártfogó felügyelő szokott környezetanulmányt csinálni, amibe mi is betekintünk.

Milyen fogyatékosági típusok vannak az intézményen belül?

Aki már büntethető és a bíróság erre ítéli, az bekerülhet. Vannak tanulásban akadályozottak, szellemi fogyatékosok, beszéd fogyatékosok, nagyothallók, látássérültek.

Milyen feladatokat kapnak és mi alapján?

A felnőtteknek lehetőségük van a papírgyárban dolgozni. Ebben az esetben először mindenkit munka alkalmasságira küldenek. A fiatalokéknak munkalehetőség területfenntartóként van, vagy mehetnek a papírválogató üzembe. Mindig a munkahelyek jelzik, hogy mennyi üres állás van.

Mennyire jellemző az elítéltekre az agresszió?

Abszolút jellemző rájuk az agresszivitás, mivel 5 idegen kerül össze egy zárkába. Rangsort állítanak fel egymás között a bűncselekményük, vagy a stílus alapján. Vannak viszont olyan bűncselekmények, amiket nem szívélnak, ilyen például a gyerekek és a fiatalok elleni bűncselekmények.

Milyen ellátásokban részesülnek? Pszichológus, gyógypedagógus foglalkozik velük?

Pszichológus fogadja be őket. Ő intézi a krízisintervenciót, a megelőzést. Klasszikus gyógypedagógiai ellátás nincs. Van lehetőség felzárkóztató képzésre a hátrányos helyzetűek számára, de csak kevés ember van, aki a TKVSZRB-től (Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság) papírral rendelkezik.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Erről nincsenek adataink, se statisztikáink. Általában a visszaesők már nem a fiatalkorúakhoz kerülnek vissza.

Mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

Általában nincsenek. 14 éves kor körül semmiképpen, 18 évesen már kellene. A felnőtt befolyása általában csekély. A saját korosztályé viszont nagyon erős, ők viszik bele egymást a balhékba. A megélhetési bűnözők száma egyre magasabb, főleg Szabolcsban és Borsodban. 85%-uk roma.

Mennyire tesznek különbséget fogyatékos és nem fogyatékos elítélt között? Ez miben nyilvánul meg?

Nem teszünk különbséget köztük.

A gyengébbek, fogyatékosok mennyire vannak veszélynek kitéve a társak által? Ez ellen hogy lehet védekezni?

A kiszolgáltatottakat a pszichológus pszichoszociális rezsimbe küldi. De ha több nyusztit zárunk össze, akkor is kikerül közülük egy oroszlán, aki megpróbálja uralma alá hajtani a többi-eket. Az egymás közti rangsor nem kivédhető. Atrocitások érhetik a gyengébbeket akár este, akár hétvégén, zárás után. Azt is kihasználják, ha nem állandó őr van.

Lehetővé teszik-e a belátás képességét, ami világossá teszi, hogy (belássák tettüket) jóvátehetik a bűnüket?

Resztoratív például a mediáció. De nem a börtönben. Magyarországon ez kevésbé jellemző. Szabaduláskor egy döntéshozó konferenciát szoktunk összehívni azoknak, akik nehéz élet-helyzetben vannak. Ilyenkor rá kell venni az összes hozzátartozót, barátot, hogy egy helyen találkozzanak. A cél az, hogy A és B tervet állítsanak fel a szabadulás utánra. Fontos kérdések, hogy az elítélt hol fog lakni, ezért hogy tud „fizetni”, tud-e valaki segíteni neki munkát keresni. Aki érintett ebben, segíteni tud, annak egyszerre kell ott lennie. A saját sérelmeket, saját feltételeket írásban kell rögzíteni minden esetben. Az életterv felállításához a segíteni tudó embereket kell összegyűjteni, ilyen a pártfogó, pedagógus, gyámhivatal, munkaügyi hivatal. Mindenkit, akitől segítséget szeretne kérni a fogvatartott, neki kell írásban megkeresnie.

26. Melléklet

Tpszichológus

Hogy néz ki a befogadás?

A pszichológiai befogadó szűrővizsgálatkor minden beérkezővel teszteket szoktunk kitöltetni. Van egy általunk kidolgozott tesztsomagunk.. Teljesen ránk van bízva, hogy miket töltetünk ki velük. Van ebben a tesztsomagban egy explorációs kérdőív, ami az előéletre vonatkozó kérdéseket tartalmaz. Ezen kívül van egy a dohányzással, alkoholfogyasztással, droghasználattal kapcsolatos kérdőív is. Ez alapján kerülnek be például a drog prevenciós csoportba. Szoktuk nézni az írásképet, fogalmazási készséget is. A harmadik kérdőív egy reménytelenségi skála. Ebben az öngyilkossági-, önkárosító hajlamra próbálunk rávilágítani. Erre az eredmény általában az enyhe, vagy a normális kategóriákba szokott esni. Egyszer volt magas, akkor azt egyből jeleztem a nevelők felé, hogy rá nagyon oda kell figyelni. Tavaly volt egy befejezett öngyilkosság az intézményben a drog prevenciós csoportban. A legmeglepőbb, hogy egy olyan fiú követte el, akiről senki nem gondolta volna. A befogadáskor ki kell tölteniük egy nyilatkozatot, hogy jelenleg nincs öngyilkossági szándéka, és ha problémája van, akkor azt egyből jelzi. Nagyon rá szoktunk menni a szuicid előzményre.

Az OTIS intelligencia tesztet szoktam kitölteni, mert az rövid, könnyen kitölthető és könnyen javítható is. Itt 3 eredmény jöhet ki: átlagos, átlag alatti, átlag feletti. Valamikor projektív tesztezni is szoktunk, de ezeket csak ritkán.

A szuicid hajlamúakat semmiképp nem szoktuk kivenni a társak közül, mert még jobban befordul. Szoktunk beszélni a zárkatársakkal, hogy figyeljenek oda rá és ha gond van, akkor szóljanak. Nincs egyszemélyes elhelyezés, fontos, hogy legalább 1 társ legyen vele a zárkában. A fogdán van magánelzárás, biztonsági elkülönítés. Kamerás zárkába helyezzük az ön- és közveszélyes fogvatartottakat.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió? Ez miben nyilvánul meg?

Jellemző. Több opció van: a zárkában tesz kárt, magában tesz kárt, például a fejét a falba veri, falcol, vagy a társait bántalmazza. Ezeknek mindig vannak következményeik: fegyelmi lapot kapnak, akár fogdára is kerülhetnek, vagy zárkacserére kerül sor, ha speciális csoportban vannak, akkor onnan azonnal kikerül.

A gyengébbek, fogyatékosok mennyire vannak veszélynek kitéve társaik által? Ez ellen hogy lehet védekezni?

Meg lehet őket védeni. A nevelőknek szoktuk jelezni, hogy valaki áldozat hajlamú. Ők pszichoszociális zárkába, vagy gyógyító-nevelő csoportba kerülnek. Oda szoktunk figyelni rájuk, hogy ne a kemények közé kerüljenek.

Mennyire vannak tisztában a tetteik súlyával?

Abszolút. A jogszabályokat sokszor jobban tudják, mint mi. Tisztában vannak vele, hogy mit tettek és hogy ennek mik a következményei. Értik az ok-okozati összefüggéseket. Általában beletörődnek, de tisztában vannak vele.

Milyen jutalmakat kaphatnak és mire?

Jutalmazható, ha valaki a körlet életében aktív, rendezvényeken való szereplésekért, ünnepségen, zenei fesztiválon való fellépésekért, takarításért, pakolásért, díszítésért. Ha szorgalmasnak ítéli meg a nevelő, akkor kaphat dicséretet. Olyan jutalom van például, hogy eltörli a fegyelmi lapját valakinek, kedvezménytárgyalásokon figyelembe veszik ezeket a jutalmakat. Van, hogy bv. fokozatváltást is jelenthet, átkerülhet valaki börtön fokozatból fogház fokozatba.

Mennyire tudnak bizalommal fordulni a nevelőkhöz, pszichológusokhoz?

Idő kell hozzá. Tudják, hogy a rendszerhez tartozó személyek vagyunk, ezért a többségük bizalmatlan. Másrészt furcsa nekik, hogy valaki odafigyel rájuk, meghallgatja őket, tanácsot ad. Vannak szerencsére sikertörténeteim.

Hogy szoktak a pszichológus szobájába kerülni az elítéltek a befogadáson kívül?

Saját kérésre általában. Kérelmi lapot kérnek a nevelőtől, ezt kell eljuttatni hozzám. 30 nap áll rendelkezésre, hogy ezeknek a kérelmeknek eleget tegyek. Ha valakinek nagyon sürgős, akkor a nevelő soron kívül szokta kérni az elítélt meghallgatását. Volt már olyan is, hogy a felügyelő jelezte, hogy valami nem stimmel az egyik fiúval. Ha szuicid veszély, vagy krízis áll fenn, akkor azonnal szoktam őket fogadni.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Sajnos erről nincs tapasztalatunk. Nem lehet utánkövetni őket.

Milyen foglalkozásokat tart a pszichológus?

Különböző csoportfoglalkozásokat szoktam a kultúrteremben tartani. Filmet nézünk, kézműves foglalkozásokat tartunk, társasjátékot szoktam felvinni, különböző helyzetgyakorlatokat, konkrét témákat szoktam bevinni.

Mennyire megbecsült a tanulás az elítéltek körében?

A jól kezelhető, de gyengébb értelmi képességűek talán felnéznek a jó tanulóra, értelmesebbre, a többiek nem igazán. Van zárka, ahol kifejezetten az értelmesebbek vannak elhelyezve. Ők húzóerőt jelentenek egymás számára, tudnak együtt tanulni. A többiek számára nem nagyon érték, ha tanulnak. Sőt. Nem adunk nekik könyveket, füzeteket, mert cigit tekernek belőle. Ha valakinek van motivációja a tanulásra, azt ki szoktuk emelni a többiek közül és próbálunk minden lehetőséget megadni neki.

Milyen feladatokat kapnak és mi alapján?

Tőlem nem nagyon kapnak feladatot. Inkább csak képletes házi feladatokat szoktam adni, ha valakivel egyénileg foglalkozom, például rajzold le a napot a fejedben!, vagy készíts gondolatnaplót!. Szoktam tanácsolni, hogy írják ki magukból a problémájukat. Sajnos ezeket kevesen veszik komolyan.

Volt állatasszisztált terápia fél évig, ami jó eredménnyel zárult. Nyáron rendszeres sportfoglalkozásokat tartanak. A nevelők szoktak szervezni zenei fesztivált, ahol hangszeres-, énekes előadások vannak. Szoktak színdarabbal is készülni, amire a jelmezeket az elítéltek készítik. Különböző vetélkedőket is szoktak szervezni.

A pszichológus kihez fordulhat segítségért?

Bv. pszichológusok számára vannak különböző szakmai napok, szupervíziós jelleggel. Lehet konkrét, problémás helyzetek vinni és átbeszélni. Sajnos ezt nagyon kevés alkalommal szervezik meg. Általában próbáljuk egymás között megoldani a gondokat. Lehet különböző képzésekre is járni, de ez, illetve a szupervízió sokszor anyagi kérdés. A pszichiáter hetente egyszer rendel, de vele nincs lehetőség ilyenekről beszélni.

A dolgozók a pszichológusokhoz, hozzánk fordulhatnak. Ők az elsők és csak utánuk jönnek az elítéltek. Sokan tartanak a mentális leépüléstől. Életvezetési tanácsokért, krízisek miatt szoktak hozzánk fordulni. Hosszabb terápiát azonban nem vállalok, csak konzultációs jelleggel kereshetnek fel.

27. Melléklet

K201

Hány éves?

19 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

5 testvérem van. Fiúk is, lányok is. Édesanyámmal és mostohaapámmal élünk. Szeretem őket. Mindig jönnek látogatni is. Városban, 3 szobás családi házban élünk. Van konyha meg fürdő is.

Kint mivel foglalkozott? Mit tanult?

Előkészítő iskolába jártam, kertészeti szakmacsoportra. Intézetbe kerültem. Onnan sokszor elszökdöstem, csavarogtam az iskolából. 3-as tanuló voltam.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Emberölés.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

6 évet kaptam. 2 év 5 hónap telt el. Számítok kedvezményre.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel?

Jók a tapasztalataim. Mindig segítenek nekem. Bármikor fordulhatok hozzájuk.

Mik a tapasztalatai a társakkal?

Hát velük is jó.

Mivel tölti itt bent az idejét? Kérem, mutassa be egy napját!

Szoktam olvasni a Bibliát. Meg szoktam rajzolni is, meg TV-t nézni. Reggel felkelek, reggelizek, aztán takarítok. Szoktam levelet írni a családomnak, meg zenét hallgatni. Ebéd után csendes pihenő van. Délután TV-t szoktam nézni, általában sorozatokat. Van saját TV-m.

Mennyire van lehetősége a tanulmányai folytatására?

Most angolt tanulok. 2 hetente jön hozzám a tanár. Magántanuló szeretnék lenni.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

Ketten vagyunk. Van bent egy emeletes ágy, függöny, asztal, TV, ilyesmik. Nem olyan, mint egy zárka, inkább szoba.

Mik a tervei szabadulás után?

Ha szabadulok, utána tanulni szeretnék. Meg hitgyülekezetbe is szeretnék járni.

28. Melléklet

K101

Hány éves?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

3 testvérem van, 17, 14 és 6 évesek. Tartom velük a kapcsolatot. Szoktunk levelezni, meg telefonon beszélünk mindig. Városban, egy 3 és fél szobás családi házban laktunk.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

8 általános után gimnáziumba mentem. Itt a 10. osztály fejeztem be. Jó tanuló voltam. Az érettségit már itt bent csináltam meg.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Életellenes bűncselekmény.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

11 évet kaptam. Ebből 4 év 2 hónap telt el. Igen, számítok kedvezményre.

Volt már elítélve?

Nem.

Mennyire van lehetősége a tanulmányai folytatására?

Jelenleg angol nyelvvizsgára készülök. Emellett főiskolára járok. Ifjúságsegítőnek tanulok. Most kezdtem a 3. félévemet. Az a jó, hogy civilben tudok iskolába járni, ezért a csoporttársaim nem is tudják, hogy én itt vagyok.

Milyen a tanulmányi átlaga?

4,41 volt 1. félévben, 4,46 pedig 2. félévben.

Mik a tapasztalatai a társakkal?

Hát. Nagyon nehéz a beilleszkedés. Itt nagyon jellemző a klikkesedés, mindig van egy vezető, akitől félnek a többiek. A lányok nagyon érzékenyek. Igazából bármin képesek összekapni, akár egy hajgumin is.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel?

Velük jó a kapcsolat, illetve mellettük még a sajtóreferenssel is. Ha a csoport olyan, akikkel nem nagyon lehet beszélgetni, akkor csak ők maradnak. Az nagyon sokat számít, hogy a sajtóreferensen nincs egyenruha, így vele még közvetlenebb tudok lenni.

Mivel tölti itt bent az idejét? Kérem, mutassa be egy napját!

Fél 7-től 3-ig dolgozom, takarítok, varrok. Aztán levelet írok, olvasok, tanulok. Szoktam gitározni. Sok verset tanulok, meg néha szoktam filmet is nézni. Nem rég néztem a Remény rabjait, meg az Éltrevalókat. Szoktam tanulni a lányokkal, sokszor korrepetálom őket, meg beszélgetünk. Igazából rajtuk gyakorlom a főiskolán tanultakat, meg volt olyan is, hogy ezekből a beszélgetésekből írtam meg a beadandóimat. Erről ők persze nem tudnak.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Egyedül vagyok. Van bent egy TV, számítógép, az ágyam, WC. Inkább hasonlít egy kollégiumi szobára, mint zárkára.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről? Van-e lehetősége a tettét valamilyen módon jóvátenni?

Ezt már nem lehet visszafordítani, nem lehet jóvátenni. De nagyjából már sikerült feldolgoznom.

29. Melléklet

K102

Hány éves?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesanyám és édesapám is rokkantnyugdíjasok. Van 2 lány és 1 fiútestvérem. Az egyikük Németországban dolgozik, a másik kettő Kecskeméten. Egy 1,5 szobás panellakásban élünk.

Kint mivel töltötte az idejét?

BMX-eztem sokat. Az iskola is fontos volt számomra. Általános iskolában kitűnő voltam. Gimnáziumban matematika-informatika tagozatra jártam. 4-es volt az átlagom. Leérettségiztem, angoltól nyelvvizsgáztam. Most gépészmérnöknek tanulok az egyetemen.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Életellenes bűncselekmény.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

11 évet kaptam. Ebből 3 év 4 hónapot letöltöttem. Erőteljesen számítok kedvezményre

Mik a tapasztalatai a társakkal?

Mindenkivel jól kijövök. Senkivel nincs problémám. Igazából egy csodabogárnak tartanak.

Mik a tapasztalatai a nevelőkkel, felügyelőkkel?

Tisztelettel bánok velük. Ha szükség van rá, akkor segítőkészek.

Mivel tölti itt bent az idejét? Kérem, mutassa be egy napját!

Egy napot? Mondjuk a mai nap jó lesz? Hát. Reggel 6-ig dolgoztam a mosodában gépkezelőként. Megreggeliztem, 6.30-ig pihentem. Utána tanultam egy kicsit, ebédeztem, utána van egy kis csendes pihenő. Most beszélgetünk. Délután szabadfoglalkozás van, aztán meg zárás.

Amúgy 3 műszakban dolgozom. Készülök a színdarabra is. Szeretek gitározni, szerencsére van saját gitárom. Az Országos Börtönfesztiválon 4. lettem tavaly.

Milyen körülmények között van elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

Egyedül vagyok. Van egy TV-m, itt a gitárom is.

Mik a tervei szabadulása után?

Az még messze van. Az itteni dolgoktól függ igazából. Gépész szeretnék lenni, de majd meglátjuk.

30. Melléklet

Ksajtóreferens

Az intézményben milyen feladatokat lát el?

Én csinálom az elítéltekkel a színjátszó kört. Az Országos Fesztiválra Karinthy Bűvös székével indultunk. Volt egy beszédhibás elítélt, aki csak egy pár mondatos egyszerű szerepet kapott. A színjátszó csoport tagjai sokszor foglalkozások után is sokat foglalkoztak vele, hogy érthetően mondja azt a pár mondatot, amit kapott.

Hogy néz ki az intézmény? Hány fő fiatalkorú fogvatartott van most?

Olyan 38-40 fő van most, pontos számot sajnos nem tudok mondani. 2003 óta lányok is vannak, ők teljesen el vannak különítve, csak ritkán találkoznak a fiúkkal csoportfoglalkozásokon, vagy ünnepeken. Ami érdekes, hogy a színjátszóba nálam lányok és fiúk egyszerre vannak. A lányok kb. 8-10-en vannak, 14 és 21 év közöttiek.

A kutatásukhoz jelenleg 1 lány és 1 fiú jöhetett volna szóba, mint enyhe értelmi fogyatékos, de sajnos a fiú most tárgyaláson van.

Milyen fogyatékosági típusok vannak jelen az intézményben? Mennyire tesznek különbséget fogyatékos és nem fogyatékos elítélt között és ez miben nyilvánul meg?

Testi fogyatékos egyáltalán nincs. Direkt módon az értelmi szintjükre mutató felmérés nincs, csak beszélgetés alapján lehet gondolni, hogy valaki enyhe értelmi fogyatékos lenne. Ezért nincs is különbség téve köztük. '96/97 óta működik az intézet, de feltűnő értelmi fogyatékos nem volt még.

Az anya-gyermekek börtönben a 9 hónap alatt a gyereket ért káros hatások nagyban befolyásolhatják az ilyen problémákat.

Az iskolában inkább kommunikációs készségbeli és tanulásbeli problémákkal küzdenek. Azok a gyerekek, akik speciális iskolából, vagy nevelőotthonból kerülnek ide, sokkal több problémával küzdenek. Az iskolában például a beszéd helyett inkább dolgozatot írnak. Így ott sincs lehetőségük a kommunikációs készségüket alakítani.

Hogy működik az anya-gyermekek börtön?

Ide csak a börtönben, vagy valamilyen bv. intézetben szült nők kerülhetnek. Ha az elítélt terhes, a tököli rabkórházban megszül, és ha kéri az együtt maradást a babával, akkor kerül ide, Kecskemétre. Az együtt maradás csak akkor lehetséges, ha az anya nem jelent veszélyt a babára. Az intézmény itt hasonlóan működik, mint egy anyaotthon. Nyitott szobák vannak, ebéd után csendes pihenő. Védőnők és csecsemőgondozók foglalkoznak a kisbabákkal. A védőnők napi 8 órát dolgoznak, míg a csecsemőgondozók folyamatosan váltják egymást. A gyermekorvos kéthetente jön megvizsgálni őket. Ez a kinti életben ugye nem így van, ott hetente, havonta, többhavonta látja védőnő, orvos a kisbabákat. Ha valami probléma van a babával, akkor őt kiszállítják a kórházba, az anya pedig marad az intézetben. Ha bármi olyan történik, ami a kisbabára káros, vagy veszélyes lehet, akkor egyből elveszik az anyától, és kiadják egy családtagnak.

Milyen lehetőségeik vannak a fiatalok számára tanulmányaik folytatására?

Indítottunk szakmára felkészítő oktatást. A létszám miatt cseréltünk pár embert Tököllel. Olyan ember jöhet szóba, aki befejezte a 7. osztályt. Jelentkezés alapján lehetett bekerülni, illetve befogadáskor azért látszik, hogy kinek van rá affinitása. Ez az oktatás csak szakmunkásképzésre jogosít, a szakmatanulásra készít fel. Külső iskolától kapják majd a bizonyítványukat, sehol nincs feltüntetve, hogy ők itt szerezték. Eddig 2 osztály végzett 12 fővel. Az egyik osztály építészeti-, a másik gépészeti szakmacsoport volt. Most csak 1 osztály van, építészeti szakmacsoportra van lehetőség, innen továbbtanulhatnak kőművesnek, vagy szobafestő-mázolóknak. Zömével HHH-s gyerekek tanulnak itt. Nem tantárgyi keretek vannak, hanem minden héten egy-egy projektet dolgoznak fel. Ezeken a projekteken belül vannak szövegértési-, számolási feladatok, illetve dolgozat. Az heti projekt a Környezetünk a Föld. Minden projekthét egy produktum készítésével zárul, ez most egy papírmásé földgömb lesz. Szakoktatók tanítanak: mentálhigiénés, differenciáló pedagógus, gyógypedagógus. A régi tanítványok útját nyomon szokták követni. Akin látják a tanárok, hogy igyekeznek, azt mindig próbálják segíteni.

Van 2 főiskolás elítéltünk, akik jók lennének kontrollcsoportnak. Mindketten életellenes bűncselekmény miatt töltik a büntetésüket. 11 év a büntetésük. Náluk például tudatos stratégia a tanulás. Emellett dolgoznak, a zene- és a színjátszó körben is aktív tagok. A mostani színjátékban ők a két főszereplő.

Ketten tanulnak angol nyelvet. Egyikük a főiskola miatt.

Milyen körülmények között vannak elhelyezve az elítéltek?

1 vagy 2 személyes zárkák vannak. Az 1 személyes zárkát általában a tanulmányuk elősegítése érdekében kapnak. A két főiskolás 1 személyes zárkában vannak.

A korszerű igazságszolgáltatás alapelve a privátszféra. De fontos, hogy legyenek biztosítva termék csoportfoglalkozásokhoz is.

Milyen szabadidős programokat tudnak biztosítani?

Civil szervezetektől nagyon sok segítséget kapunk. Ilyen például a SZÉK – Széchenyivárosi Közösségépítő Egyesület. Próbálunk példát mutatni a családi életre neveléssel, együttműködésre való neveléssel. Fontos, hogy tanuljanak meg szurkolni a másik sikerének. Ezeket próbáljuk előtérbe helyezni, és a csapatépítést.

Működik kertgondozási program is. Illetve volt kutyaterápia is. Ennek a programnak a szülőatyja Szirmabesenyő. A lényege az, hogy menhelyi kutyákat kell engedelmességre tanítani. Civil szakemberek segítették az elítélteket. Hetente egyszer volt ez a foglalkozás. Most sajnos nincs, viszont tavasszal mindenképp szeretnék újra elindítani. Az alapokat megtanulták, ez volt a cél. Próbáltuk őket rávezetni a párhuzamra, láthatták, hogy ha a kutya valamit jól csinál, akkor meg kell dicsérni, ha valamit rosszul, akkor büntetés jár érte. Nagyon élvezték a foglalkozásokat. A fiúk és a lányok vegyesen foglalkoztak a kutyákkal. Bejutni úgy lehetett ebbe a programba, hogy jelentkeztek és mi válogattunk közülük, általában a legdeviánsabbak közül. 3 hónapig tartott az egész, nagy sajtóvisszhangja is volt. Ezen kívül kisállat terápia is volt. Van egy terápiás szoba, ahol kisállatok, madarak, hörcsögök, tengerimalacok vannak. Ez a rendszerességre szoktatás, gondoskodás szempontjából fontos. Korábban egy elítélt gondozta őket, most az egyik dolgozó, mert nem lehet a fogvatartottakra ráhagyni.

Milyen feladatokat kapnak az elítéltek és mi alapján?

A befogadáskor a nevelővel együtt egy közös nevelési tervet dolgoznak ki. Próbáljuk őket inkább a tanulásra ösztönözni munka helyett. Ha dolgozni szeretnének, akkor azt önállóan kell szorgalmazniuk. Mi mindenből csak a lehetőségeket kínáljuk, elfogadni az elítélteknek kell. A napi feladatokat el kell látniuk, ebbe beletartozik a takarítás, a kulturált megjelenés, a tanulás. 1 órát tartózkodnak a szabad levegőn.

Hogy néz ki a börtönhierarchia?

A legelső, ami befolyásoló az a fizikai erő, főleg a fiúknál. Ezután jön a gazdagság, és csak ezek után az ész. Nálunk a hierarchia jobban kezelhető az izoláltság miatt. Ez nagyobb intézményekben kevésbé megoldható probléma. A hierarchia természetesen időnként átrendeződik, régebbi menők híre lecseng, mások kerülnek fölénybe.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió? Ez miben nyilvánul meg?

Az életellenes bűnelkövetők egy plusz falat építenek maguk köré, rossz álmokként élik meg az egész történetet. Ekkor van nagy jelentősége a nevelőknek a személyiség megismerésében. A börtön ingerszegény környezet, itt minden inger felerősödik, érzékenyebben érinti a fogvatartottakat. A kedvezményre való kilátás valamivel javít a magatartásukon, nem akarják kihúzni a gyufát. Segítenek nekik emellett a különböző foglalkozások. Ilyen az agressziókezeléses foglalkozás, a zenei- és színházi foglalkozások. Néha viszont kevés az eszköz a megfelelő segítséghez. Nagy jelentősége van a nevelők, felügyelők problémaérzékenységének is, pár jó szót szól az illetőnek és az nem fog falcolni, nem csinál problémát. A szülők felelőssége hatalmas ebben a témában.

31. Melléklet

Kpszichológus

Fel van mérve az intézménye belül a fogyatékosok száma? Befogadásnál szokott felvenni valamilyen tesztet?

Ha a bűncselekménynél elrendelik, akkor szoktam csak tesztet végezni, különben nem kötelező. Amikor beérkezik az elítélt, egy véleményt kell róla írnom. Sajnos így nincsenek felmérve.

Hogy néz ki a befogadás?

Beszélgetésből és tesztírásból áll. Egy 25 kérdéses tesztet kell kitölteniük, ami a viselkedési, beilleszkedési problémákat méri fel, illetve a hiperaktivitást. A szuicid hajlamot a nevelő méri fel.

Az intézményben milyen feladatokat lát el?

A fiatakorúakra kevés időm jut. Van csoportfoglalkozás a másik épületben, a felnőtteknél, itt nincs. Jelenleg a munkaállomány szűrését végzem.

Hogy van lehetőségük jelezni, ha beszélni szeretnének Önnel?

Kérelmi lapon lehet kérni, vagy a nevelő is jelezheti, ha valakivel probléma van. Akkor én általában egyből ki is kérem a fogvatartottat beszélgetni. 40 főre 5 nevelő jut, ezért látják egyből, ha valami gond van.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió?

Ezt befogadáskor szoktam szűrni. Általában mindegyikük agresszív. Sérült az érzelmi szabályozásuk és az önkontrolljuk. Az agresszió gyerekkori frusztrációból fakad. Akiben megvolt az alkalmazkodási képesség, az tudja ezt korlátozni. Akik viszont ide bekerülnek, azok kevésbé tudják ezt kontrollálni.

Fiatakorú lányok a kecskeméti intézményben vannak. A fiúk nem szívesen kerülnek Tököltre, ezért jól viselkednek.

Mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

A belátás képessége és a tettük súlyának érzékelése eléggé változó. A morális és erkölcsi fejlettségük alacsony. Általában azt fogják fel, hogy nem akarnak többé ide visszakérülni. Viszont mivel nincs stabil értékrendjük, ezért általában nagy százalékban visszakérülnek.

A baj az, hogy Magyarországon a szociális háló nem tartja meg őket, nincs utógondozás. Nem segítenek nekik befejezni az iskolát, és nem segítenek munkát találni.

Mennyire vannak a gyengébbek, fogyatékosok veszélynek kitéve táraik által? Ez ellen hogy lehet védekezni?

Itt nagyobb biztonságban vannak. Pár éve vannak két személyes zárkák. Ezek be is vannak kamerázva, csak a fürdő és a konyha nincs. Naponta vizsgálják őket külsérelmi nyomok miatt. A bántalmazást megelőzendően nem is mehetnek be egymás zárkájába.

Milyen szempontból jobbak, vagy rosszabbak az egyszemélyes zárkák?

Vannak előnyei, hátrányai is. Az előnye, hogy megóv a bántalmazástól. Hátránya viszont, hogy magányt szül, sokszor feszültek és szoronganak.

Szerencsére a falcolások száma alacsony. Ezzel vezetik le a heves negatív érzelmeiket, így kommunikálják a fájdalmukat. Ha mégis valakinél felfedezik a falcolást, akkor mindenképp elbeszélgetek vele. Kérem, hogy egyből jelezzék a nevelők az ilyen eseteket. Nem szoktam megvárni, amíg az elítélt jelzi felém.

Részesülnek gyógypedagógiai ellátásban azok akiknek szükségük lenne rá?

Itt nem igazán van szükség gyógypedagógusra. Addig ítélték el valaki, amíg beszámítható. Egy közép súlyos értelmi fogyatékoság már kizáró ok lehet.

Milyen megítélése van egy pszichológusnak egy bv intézetben?

A börtönben a pszichológiai szempont nem elfogadható. Egy pszichológus csak úgy tud a pályán maradni, ha stabil a saját értékeiben. A fogvatartottak mellett is stabil embernek kell lennie, olyan, aki pótanya/pótapaként viselkedik. A nevelők viszont sajnos nagyon elfoglaltak.

32. Melléklet

Sz201

Hány éves Ön?

17 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Van két öcsém 15 és 13 évesek. A szüleim 8 általánost végeztek. Faluban, családi házban élünk. Van 2 szoba, meg konyha. A házban a szüleimmel, testvéreimmel és az élettársammal élünk együtt. Van egy 2 hónapos kisfiam is. Őt még sajnos nem láttam.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

9-es voltam az iskolában, dolgoztam is. Tetszett az iskola, 3-as 4-es tanuló voltam. Voltak barátaim is, de ők nem támogatták a tanulást.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Rablásért kerültem be.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

6 hónap fogházat kaptam, mert első büntényes vagyok. 3 és fél hónap telt el ebből. Számítok kedvezményre.

Itt bent mivel tölti az idejét?

A napokat beszélgetéssel, hülyéskedéssel, sorozat-nézéssel töltöm. Van a zárkában TV szerencsére.

Ki dönti el a zárkán belül, hogy mit néznek a TV-ben?

Nincs ezzel probléma, mert mindenki szereti a sorozatokat.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jól kijövök a társaimmal, nincsenek balhéink. A nevelőkkel, felügyelőkkel is jól kijövök. Szoktak segíteni.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Járok iskolába, most 9-es vagyok.

Milyenek a tanulmányi eredményei?

Még nincsenek jegyeim. Eddig még csak beszélgettünk, ismerkedtünk.

Szokott olvasni?

Szoktam néha verseket olvasni. Hetente egyszer-kétszer.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

6-an vagyunk egy zárkában. Nem vagyok ehhez hozzászokva, hogy be vagyok zárva, de jól érzem magam a körülményekhez képest.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Az biztos, hogy nem követném el még egyszer.

Hozzá tartozói milyen gyakran látogatják?

Rendszeresen jönnek és csomagot is mindig küldenek. Az élettársam viszont nem tud látogatni.

Mik a szabadulása után a tervei?

A fiammal szeretnék lenni. Dolgozni is szeretnék, illetve kőműves szakmát szeretnék szerezni.

33. Melléklet

Sz202

Hány éves Ön?

17 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Az édesanyám 4 éve meghalt. Apámmal, mostohaanyámmal és 4 bátyámmal élünk. Városban, családi házban. 3 szoba van a házban, meg konyha, fürdő, folyosó. Az élettársam 5 hónapos várandós. Miattuk nem szeretnék visszakerülni ide. Meg szeretném mutatni, hogy megváltoztam.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Iskolába jártam, 5 osztályt végeztem. Magántanuló voltam.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Itt is járok iskolába, próbálok jól tanulni.

Itt bent mivel tölti az idejét?

A napok nagyon hosszúnak tűnnek. Felkelek, váltás van, sétálok a zárkában, reggeli, nyitás, iskolába vagyok napközben, este váltás aztán zárás. Mindig ugyanaz.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

6 fős zárkában vagyok. Emeletes ágy, TV, asztal, szék, WC van bent.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A zárkatársaimmal jó a kapcsolat, már összeszoktunk, ritkán vannak csak súrlódások. Együtt szoktuk nézni a sorozatokat.

Ha a nevelőknek, felügyelőknek megadom a kellő tiszteletet, akkor jó viszony van köztünk, akkor bármikor fordulhatok hozzájuk segítségért.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Bolti betörés miatt kerültem ide.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el? Számít kedvezményre?

1 év 3 hónapot kaptam, meg 11 hónap pártfogóit. Eltelt 3 hónap. Kaptam 8 hónap kedvezményt.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam, amit tettem. Hiányzik a családom, de már nem tudom visszafordítani.

Milyen gyakran látogatják a hozzátartozói?

Havonta kétszer jönnek.

Mik a szabadulása után a tervei?

Ha kikerülök innen, akkor a családdal szeretnék lenni, meg majd dolgozni.

34. Melléklet

Sz203

Hány éves Ön?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Van 3 fiútestvérem: 23, 15 és 12 évesek. Édesapám meghalt. Édesanyámmal élünk együtt. A bátyám már elköltözött otthonról. Az élettársam is velünk él. Van 2 kislányom: 2 és 3 évesek. Havonta jönnek látogatni engem. Faluban egy családi házban élünk. 3 szoba van a házban.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Az iskolát 10. osztályban abbahagytam, amikor megszületett a kislányom. Közepes tanuló voltam. Alkalmi munkákat vállaltam egy kőműves mellett. Segédmunkás voltam.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Szerettem volna tanulni, de mivel már nem sokáig leszek itt, nincs erre lehetőség.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Magánlaksértés.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

4 ítéletet összbüntetésben kaptam meg. Így kaptam 3 év 1 hónapot. 2013 elején szabadulok.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Nincsenek gondjaink a zárkatársaimmal. A felügyelőkkel, nevelőkkel is jó a viszonyom. Eddig még nem volt probléma, amivel hozzájuk kellett volna fordulnom.

Itt bent mivel tölti az idejét?

Heti 3-4 alkalommal gyúrok. Minden nap nézzük a sorozatokat, kártyázunk. Hétvégén focizunk. Néha olvasom a Bibliát is.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

6-an vagyunk a zárkában. Van TV, emeletes ágy, asztal, szék, WC.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam, nagyon szégyellem magam miatta.

Mik a szabadulása után a tervei?

Még nem tudom, mit fogok kezdeni az életemmel a szabadulás után. Annyit tudok, hogy kőműves tanfolyamra szeretnék menni.

35. Melléklet

Sz204

Hány éves Ön?

20.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Jó a kapcsolatom a szüleimmel. Elváltak, de együtt élnek. Sok testvérem van, velük is jó kapcsolatom van. A bátyám börtönben van, a többiek otthon vannak a szüleimmel. Együtt élünk egy faluban, egy családi házban. Nem tudom, hogy néz ki a ház, mert nem rég költöztünk oda.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Erről nem szeretnék beszélni.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem, mutassa be egy napját!

Reggel váltás van, utána reggelizek, aztán szemle van. Ebéd után TV-t szoktam nézni. Általában sorozatokat.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

A 8. osztályt jártam.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

A jegyeim eleinte jók voltak, aztán rosszabbak lettek. Főleg a társaság miatt rontottam, akikkel voltam.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Itt bent a 9-10. osztályt végeztem már el.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

A zárka tűrhető. 6-an vagyunk bent.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Remekül kijövök a zárkatársaimmal. Amikor idekerültem voltak súrlódások, főleg azért, mert a családomat nem láthattam. A súrlódások nem csak szóbeliek voltak, tettekig fajultak. A nevelőkkel és a felügyelőkkel jó a kapcsolatom, bármikor számíthatok rájuk, de nem fordulok hozzájuk segítségért.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Betörés és lopás miatt vagyok itt.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

11 év 6 hónapot kaptam. 3 év telt el.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Részben megbántam, másrészt viszont nem. Megtenném, csak másképpen.

Mik a szabadulása után a tervei?

Még nem tudom, hogy mit fogok kint csinálni, de már gondolkoztam rajta.

36. Melléklet

Sz205

Hány éves Ön?

21 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

5 éve az élettársammal élünk saját háztartásban. Faluban egy 2 szobás családi házban élünk. Örülök, hogy a faluban nem a cigánysoron sikerült házat vennünk. Van egy kisfiam, aki 2 hónapos. 2 hét múlva fogok vele először találkozni. Már nagyon várom. 1 hónapja vagyok itt, azóta kaptam már levelet és csomagot is.

Szüleivel, barátaival tartja a kapcsolatot?

A szüleimmel, testvéreimmel tartom. 13 testvérem van. A barátaimmal nem tartom a kapcsolatot. Csak otthon szeretnék lenni.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Alkalmi munkát végeztem, kapáltam, babot szedtem. Már régen nem tanultam. Kisegítő iskola 7. osztályát végeztem.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

Tesiből 5-ös voltam, a többi tárgy 2-es 3-as volt.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Nem tanulhatok, mert már nagykorú vagyok.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Egy fáért kerültem be.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A zárkatársaimmal néha vannak konfliktusok. A nevelőkkel, felügyelőkkel jó a viszonyom.

Itt bent mivel tölti az idejét?

A napom nagy részét gondolkodással töltöm. Néha szoktam olvasni, meg levelet írni.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

5-en vagyunk a zárkában. Nálunk nincs TV sajnós.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Nagyon megbántam a bűncselekményem.

Mik a szabadulása után a tervei?

A szabadulás után jószágokkal szeretnék foglalkozni. Régebben voltak állataink, de egy árvíz során elpusztultak. Szeretnék majd alkalmi munkákat, illetve önkormányzati munkákat vállalni.

37. Melléklet

Sz206

Hány éves Ön?

18 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

A szüleim együtt élnek. Van fiatalabb testvérem. Jó a családommal a kapcsolatom, nincs közöttünk harag. Faluban, családi házban élünk. A házban van 3 szoba, előtér, tároló, ilyesmik.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Nem emlékszem ilyenekre. Sok dolog kavarg a fejemben.

Itt bent mivel tölti az idejét?

Beszélgetek, kártyázok, sorozatokat nézek a TV-ben.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Kisegítő iskolába jártam, utána meg középiskolába. A jegyeim 3-tól felfelé voltak. Szerettem iskolába járni

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Tanulok itt bent is. Még nincsenek jegyeim.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

6-an vagyunk. Van 6 ágy, 6 szekrény, stoki, TV.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jól kijövünk egymással. A zárán belül nem érdemes konfliktust csinálni, ezért inkább megbeszéljük. A nevelőkkel jó a kapcsolatom. Bármit kérhetek tőlük, bármikor fordulhatok hozzájuk.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 4 hónapot kaptam, ebből 2 hónap telt el. De részegen követtem el.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Nem tenném meg ismét.

Mik a szabadulása után a tervei?

Ha kikerülök innen, akkor tovább akarok tanulni. Párkapcsolatot szeretnék és 21-22 éves korom körül már gyereket is.

38. Melléklet

Sz101

Hány éves Ön?

18.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

2007-ig a szüleimmel éltem, utána intézetbe kerültem. Van egy 16 éves húgom, ő is intézetbe került. Ő most zárt intézetben van. Nem tartom a családommal a kapcsolatot, bár a testvéremmel szeretném. Az intézetben nagyon rosszul éreztem magam. Nem tartom onnan sem senkivel a kapcsolatot.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Másfél évesen elhagyott az édesanyám. Ezután a nagyszüleimhez kerültem, ahol édesapám is élt. Apám összejött egy nővel, akit a nagyszüleim nem csíptek, ezért apámat kidobták a ház-

ból. Nagyon rossz körülmények között éltünk, ezért kerültem intézetbe. Az intézetis társakkal kezdtem el bűnözni.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Betöréses lopásban társ tettes voltam, ezért kerültem be, de több ügye is volt.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

Összbüntetésben 1 év 10 hónapot kaptam. 2013 tavaszán szabadulok.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Édesapámmal dolgoztam kőművesként, feketén.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Kint még 7-es voltam, most 9-es vagyok itt a börtönben.

Milyenek voltak kint a tanulmányi eredményei és milyenek most?

2007-ig jeles tanuló voltam, utána romlott csak az átlagom. Igazából a végén már nem is jártam be az iskolába. Itt bent jók az eredményeim, én vagyok a legjobb tanuló. Tavaly még oklevelet is kaptam ezért.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A társaimmal nincsenek konfliktusaink. A nevelővel is jó viszonyt ápolok, ő nagyon segítőkész is. A felügyelőkkel néha vannak súrlódások.

Bent mivel tölti az idejét?

A szabadidőmben filmeket, sorozatokat szoktam nézni a TV-ben, kártyázunk meg hülyéskedünk. Szoktuk néha egymást ütni, de csak viccből. Szoktam olvasni is. Most a Hamletet olvasom.

Az nem könnyű olvasmány.

Szerintem nem nehéz.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

6-an vagyunk a zárában. Van TV, ezen kívül olyan, mint a többi zárka.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Biztos, hogy nem követném el még egyszer.

Mik a szabadulása után a tervei?

Szeretném folytatni az iskolát, utána pedig pék-cukrász szakmát szeretnék szerezni, és ebben szeretnék majd dolgozni is. Emellett maszek munkákat fogok végezni.

39. Melléklet

Sz102

Hány éves Ön?

17.

Mutassa be pár mondatban a családját!

6-an vagyunk testvérek, én vagyok a legidősebb. Tartom a családommal a kapcsolatot, kint is jóba voltam velük. A szüleim járnak mindig beszélőre is.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

A barátnőm az egyetlen pozitív dolog az életemben.

Bent mivel tölti az idejét?

Dolgozok. Szabadidőmben a többiekkel beszélgetek, sorozatokat szoktam nézni, meg rádiózik. Meg olvasom a Bibliát.

Mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

A 9-et még kint fejeztem be 3-as átlaggal, itt bent már befejeztem a 10-et. 4-es volt az átlagom.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

3 db vas emeletes ágy van bent. Én szoktam díszíteni az enyémet rózsákkal meg képeslappal. Van még bent szekrény, meg radiátor.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A társaimmal vegyes a kapcsolatom. Vannak kisebb súrlódások, de szoktuk ezeket rendezni. Az felügyelőknak szót kell fogadni. A nevelőnővel nincs sok kapcsolatom. Egyszer fordultam hozzá segítségért, amikor másik zárkába akartam kerülni. Szerencsére segített, áthelyezett.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Leütéses rablás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 8 hónapot kaptam. Ebből 6 hónap telt el.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam, nem tenném meg újra. De nem is tettem. Én csak megvertem, nem raboltam ki, ő fogta rám!

Mik a szabadulása után a tervei?

Be akarok illeszkedni a társadalomba. Szeretnék munkahelyet, de ha mégsem találnék, akkor tanulni szeretnék hentesnek, vagy gáz- és vízszelőnek.

40. Melléklet

Sz103

Hány éves Ön?

19.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

A szüleimmel és 8 testvéremmel élünk együtt. Én vagyok a legidősebb. Jó velük a kapcsolatom. Rendszeresen küldenek csomagot meg levelet. Telefonon is szoktunk beszélni. Van egy barátnőm 3 éve. Ő is a családjával él. Faluban, egy 4 szobás családi házban lakunk. Nekem volt saját szobám.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Általános iskola 7. osztályát jártam, amikor bekerültem ide. Lett volna lehetőségem tovább tanulni, de nem jelentkeztem az iskolába. Nem szeretnék tanulni.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

A bekerülés előtt nem dolgoztam és nem is tanultam, mert a családommal szerettem volna lenni. Másodfokon voltam.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

Nem tudom.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Rablásért kerültem be.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 8 hónapot kaptam. Ebből 6 hónap telt el. Kaptam kedvezményt azért, mert bevonultam.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

5-en vagyunk. Van bent TV, ágy, stoki, asztal, ilyesmik.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jól kijövök a zárkatársakkal, nincsenek gondjaink. A felügyelőkkel, nevelőkkel sincsenek problémák. Segítenek, ha kell.

Itt bent mivel tölti az idejét?

A szabadidőmben TV-t nézek, a sorozatokat szeretem. Szoktam rádiót hallgatni, meg a családomnak szoktam levelet írni.

Szokott olvasni?

Nem. Csak az otthonról kapott leveleket olvasom.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Nem követném el még egyszer. Ha a testvéreim ilyen helyzetbe kerülnének, lebeszélném őket róla.

Mik a szabadulása után a tervei?

A szabadulás után dolgozni szeretnék, de még nem tudom, hogy mit. Az biztos, hogy tanulni nem szeretnék.

41. Melléklet

Sz104

Hány éves Ön?

21 leszek.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Édesanyámmal, édesapámmal és 5 testvéremmel éltem együtt. Jó a kapcsolatunk, minden hónapban jönnek beszélőre.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Van egy élettársam és egy 7 hónapos kisgyermekem. Nincsenek rossz élményeim gyerekkoromból, mindig megvolt mindenem.

Itt bent mivel tölti az idejét? Kérem mutassa be egy napját!

Fél 6-kor van váltás, utána kapunk reggelit, aztán TV-zni szoktam. A reggeli meséket nézem. Utána takarítani kell, meg szemle van, aztán megint TV-zek. Ebéd után pihenés van, utána váltás. Akkor unatkozni szoktam, meg kondizni.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Nem kezdtem iskolát, mert pár napon belül úgyis elszállítanak.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

8 általánost végeztem kisegítő iskolában jó eredménnyel. Szerettem oda járni.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárában?

5-en vagyunk most. Van 3 emeletes ágy, WC, mosdó, szekrény.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jóba vagyunk a zárkatársaimmal. Nincsenek problémáink. Nem vagyok az a problémázós típus. A nevelőkkel is jó kapcsolatom van. Persze tisztelettel vagyok feléjük, és segítenek mindig. Volt már, hogy hozzá fordultam valamilyen kéréssel.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás miatt kerültem be. Igazából nem én tettem, hanem felvállaltam egy ismerősöm helyett, mert neki már 2 gyereke volt. De én azt hittem, hogy csak valami közmunkát kapok, vagy ilyesmi, nem gondoltam volna, hogy ide kerülök.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

2 hónap felfüggesztést és 6 hónap letöltendőt kaptam.

A barátja hogy reagált, miután Ön elvállalta az Ő tettét?

Kinevetett. Még csak meg sem köszönte. De én meg fogok neki bocsátani, ha kikerülök, mert ő a gyerekkori barátom.

Máskor felvállalná más helyett a tettét?

Nem. Biztos, hogy soha többet nem vállalom fel senki helyett semmit.

Mik a szabadulása után a tervei?

Ha kikerülök innen, akkor a kisfiamnak szeretnék élni. Meg akarok változni és dolgozni akarok. Önálló szeretnék lenni.

42. Melléklet

Sz105

Hány éves Ön?

20 éves vagyok.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről. Milyen településen él, milyen az élőhelye?

3 éve a feleségemmel élek. Van egy 2 éves kisfiam. Ők rendszeresen látogatnak, küldik a leveleket és a csomagokat. Szerencsére tudunk telefonon is beszélni. 8 testvérem van. Velük is, szüleimmel is tartom a kapcsolatot. A feleségemmel faluban egy 3 szobás családi házban élünk. A kisfiamnak is van külön szobája.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

Kisgyerekkoromból nem nagyon tudok felidézni semmit. A feleségemmel 2009-ben volt az esküvőnk. A kisfiamat nagyon szeretem. Ezek a fontos események.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

Betanított munkásként, ácsként dolgoztam. 6 osztályt végeztem az iskolából. Sokat lógtam a haverokkal is. Őket a feleségem nem nagyon szívleli.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Lopás.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

1 év 6 hónapot kaptam, ebből 1 év 8 hónap telt el, mert a függesztést visszakaptam.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

5-en vagyunk egy zárkában. 3 emeletes ágy van, WC, van TV.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

Jó a kapcsolatom a zárkatársakkal. Vannak gondok, de ezeket egymás között megoldjuk. A nevelőkkel, felügyelőkkel nincs probléma. Ha kell, akkor segítenek, de eddig nem kellett.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Van. Járok iskolába délelőtt és délután is. Most a 8. osztályt járom.

Milyenek a tanulmányi eredményei?

Jól tanulok.

Itt bent mivel tölti az idejét?

Reggel meg délután iskolába vagyok. Ezen kívül a szabadidőmben TV-t nézek.

Miket szokott nézni a TV-ben?

A sorozatokat. Meg ami megy.

Szokott olvasni?

Nem igazán.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam a bűncselekményemet. Nagyon szégyellem magam miatta.

Mik a szabadulása után a tervei?

Most csinálom a térkőburkoló szakmát. a szabadulás után térkőburkolóként, vagy ácsként szeretnék dolgozni.

43. Melléklet

Sz106

Hány éves Ön?

18.

Mutassa be pár mondatban a családját! Beszéljen kicsit édesanyjáról, édesapjáról, testvéreiről.

Milyen településen él, milyen az élőhelye?

Testvérem nincs. Édesapám gépkocsi-vezető, édesanyám nyugdíjas. Minden módon tartom velük a kapcsolatot, minden alkalommal meglátogatnak. Városban családi házban élünk. 3 szoba, konyha, fürdő van benne.

Idézzon fel pár fontos dolgot, eseményt az életéből. Pl. kisgyerek-, iskolás korából.

A legfontosabb dolog az életemben az a 2 hetes balatoni nyaralásom a családommal és a barátnőmmel. Az volt a legjobb dolog.

Itt bent mivel tölti az idejét? Mutassa be egy napját!

Reggelizek, nagyon nehezen szokott indulni a nap. Beszélgetünk, TV-zünk, meg rádiót hallgatunk.

Amikor még kint volt, mivel foglalkozott?

9. osztályos voltam, amikor bekerültem.

Milyenek voltak a tanulmányi eredményei?

3,2-3,3 körül volt az átlagom.

Itt bent mennyire van lehetősége tanulmányai folytatására?

Van. Folytattam is a tanulást.

Milyen körülmények között van itt elhelyezve? Hányan vannak egy zárkában?

5-en vagyunk a zárkában. 3 emeletes ágy van, meg szekrény.

Mik a tapasztalatai a társakkal, nevelőkkel, felügyelőkkel kapcsolatban?

A társaimmal csak beszélő viszonyban vagyunk. Volt már példa kisebb szóbeli vitákra, de ennyi. A nevelőkkel jó a kapcsolatom, szoktam hozzájuk fordulni, mert már sokszor sikerült segíteniük nekik.

Mit követett el? Mi volt Ön ellen a vád?

Egyedi azonosító jel-hamisítás miatt vagyok itt. Rendszámtáblát hamisítottam.

Mi volt az ítélete? Ebből mennyi idő telt el?

7 hónap volt az ítélet, 20 nap telt el. Január 18-án szabadulok feltételesen.

Most hogyan gondolkodik az elkövetett bűncselekményéről?

Megbántam. Nem követném el még egyszer.

Mik a szabadulása után a tervei?

Folytatni szeretném az iskolát elektrotechnikai szakon. Meg majd szeretnék munkát is találni.

44. Melléklet

Sznevelő

Hány fiatalkorú fogvatartott van az intézményben?

120 fő a jelenlegi létszám. Van pár ember, aki a felnőttek közül van itt. Ők kb. 20-an vannak. Az épületfenntartásban és szakácsként dolgoznak itt.

Hány fős zárkákban vannak elhelyezve?

Maximum 6 fős zárkáink vannak. Ez az általános a fiatalkorúaknál. Az ideális a 3-4 fős zárkák lennének, de sok a felújításra szoruló zárka. Ekkora létszámnál már gyakoriak a súrlódások. Ezek miatt sok kényszerítés is zajlik.

Milyen fogyatékosági típusok találhatók itt?

Nem igazán vannak ezek felmérve. Testi fogyatékosunk egyáltalán nincs. Maximum enyhe értelmi fogyatékosokat lehet találni. Most készül majd egy zárka a fogház szinten az esetleges fogyatékos elítéltek számára.

Milyen feladatokat kapnak az elítéltek?

Jelenleg 84 fő van beiskolázva. Számukra a tanulás a fő feladat. Emellett tanulniuk kell, illetve különböző intézet-fenntartási munkákat kell ellátniuk.

Hogy működik a beiskolázás?

Kötelező iskolába járni a tankötelezettségig. Azután kérelmezni kell, ha valaki szeretne iskolába járni. A kérelmezők az első fegyelmiig járhatnak iskolába. Ezzel próbáljuk kiszűrni a másokra veszélyes fogvatartottakat. Sokan csak az ösztöndíj miatt szeretnének iskolába járni. Nincs olyan emberünk, aki az érettségiig eljutott volna. A Pannon Oktatási Központ tartja az órákat. Volt TÁMOP képzésünk is. Térburkoló és targoncavezető végzettséget kapott 20-20 fő. Az órarendjüket odaadom. 4 osztályunk van jelenleg FSZ10A, FSZ10B, K9 és K10. A K betűs osztályok a rendes középiskolai osztályoknak felelnek meg, az FSZ-esek pedig a szakmai osztályok.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió?

Eléggye jellemző. Sokszor csupasz kézzel betörik az ablakot. Ezért kárbejelentő és fegyelmi lap jár.

Milyen ellátásban részesülnek? Foglalkozik velük pszichológus, gyógypedagógus?

Gyógypedagógus nincs. 1 pszichológus jut a fiatalok és a felnőtt intézetre. Ő foglalkozik velük.

Hogy néz ki a börtönhierarchia?

Vannak menők meg csicskák. Ez erő alapján dől el. A csicska adott esetben elvállalja a menő helyett a fegyelmi lapot, mert ha nem, akkor bántalmazza, megerőszakolja.

Mennyire jellemző a visszaesés?

A visszaesésekről nincsenek információink.

Mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

Csak némelyik van tisztában a tetteivel. A többi nem igazán.

Hogy lehet megvédeni az áldozattípusokat, gyengébbeket, akár fogyatékosokat?

Azzal próbálunk védekezni, hogy több áldozattípust teszünk egy helyre. Ők általában előzetesek. Köztük sok kisgyerek van még. Aztán kinövik magukat. Esetleg, ha a pszichológus engedélyezi, akkor a Debreceni Javítóintézetbe küldjük őket.

Milyen végzettség szükséges a vezető nevelői poszt betöltéséhez?

Tanítói, tanári végzettség kell.

Van lehetőség különböző terápiákra?

Igen. Van kutyaterápiánk, volt cella-kutya foglalkozás, van kisállat terápia, illetve van kertészeti szakkör.

A kutyaterápiában jelenleg 2 labrador kiskutya vesz részt. Kókusz és Kóktél névre hallgat a 2 kislány. 1 éves korukig lesznek itt, addig 2-2 elítélt foglalkozik velük. Ők szocializálják őket, engedelmségre nevelik. 1 éves koruk után elkerülnek innen és segítő-, vakvezető kutyának lesznek kiképezve. A megbízhatóbb fogvatartottakra bíztuk az ő gondozásukat, tanításukat. A kutyatelep vezetője felügyeli a munkát. A foglalkozás során az elítéltek is változnak, látják az összefüggéseket a jutalmak és a büntetések között. A kutyusok most már jutalomfalatkákban kapják meg a napi ennivalójukat, ezzel is taníthatók. Persze ezen kívül kapnak a tájukba is enni, mert azt is meg kell tanulniuk, hogy amíg nem ülnek le, addig nincs kaja. A jutalomfalatokkal megtanítják őket különböző vezényszavakra. Ilyenek az ül, fekszik, marad, stb.

A cella-kutya foglalkozáson menhelyi kutyusokat tanítottak a fogvatartottak engedelmségre. Ez a program most nincs.

A kisállat terápiában 15 degu vesz részt jelenleg, de voltak tengerimalacok, hörcsögök is. Az elítéltek gondozzák őket. Ez a felelősségre nevelésben fontos.

A kertészeti szakkör kertészmérnök vezetésével folyik. Jó, mert látják, hogy a kétkezi munkának van eredménye.

Milyen körülmények között vannak elhelyezve? Hogy néz ki egy zárka?

Majd körbenézünk. A zárkák 6 fősek, 3db emeletes ágy, szekrények, mosdó, WC, asztal, könyvek találhatóak. Általában van TV is bent. A felnőtteknél mindenhol van, a fiataloknál csak ott, ahol küld be a hozzátartozó.

Hogy zajlik egy szemle?

A szemle során mindig a felügyelő megy előre. Nála vannak különböző kényszerítő eszközök: gumibot, spray. A zárkafelelős jelent. Körülnézünk, hogy nincs-e nem engedélyezett tárgy a zárkában. Naponta kétszer: reggel és délután kellene szemlét tartani, de általában csak délután szoktunk tartani a levélosztással együtt.

Mi alapján választják ki a zárkafelelőst?

Megbízhatóság alapján szoktuk kiválasztani. Adott esetben ő az, aki a gyengébbet megvédi.

Az interjúhoz 30 főt találtunk, viszont sokan most iskolában vannak, ezért kb. 6-6 fővel lehet interjút készíteni.

45. Melléklet

Szpszichológus

Fel van mérve az intézménye belül a fogyatékosok száma? Befogadásnál szokott felvenni valamilyen tesztet?

Nem szoktam tesztelni, csak ha valaki kimondottan kéri. Nincs felmérve a fogyatékosok száma. Maximum mi látjuk rajta, hogy az lehet, vagy nem.

Egy felnőtt zárkában rengeteg festményt láttunk. Mennyire jellemző a fiatalok elítélteknél a művészi hajlam?

Nem jellemző rájuk. Van néha versíró, de nem igazán jellemző.

Milyen ellátásban részesülnek?

Van gyógyító-nevelő csoportunk. Ezt kevés fővel indítjuk, jelenleg 5 fő van a csoportban. Értelmi fogyatékosokat viszont nem helyezünk ebbe a csoportba, inkább a személyiségzavarosokat. Bár ilyen 18 éves kor alatt nem mondunk. Fontos, hogy a személyiségzavarosokat nem szabad összerakni, mert életveszélyesek. Ezen kívül tervezzük, de még nem indult el a pszicho-szociális körlet.

Jelenleg kisállat-terápia van az intézetben. Ez a felelősségre nevelésben fontos szerepet játszik. Volt „cella-kutya” programunk is. Menhelyi kutyákat hoztak, amiket az elítélteknek kellett engedelmisségre nevelniük. Volt, akit nagyon megérintett ez a program. Állami gondozott, vagy kapcsolattartó nélküli embereket keresünk elsősorban ezekre a programokra. Olyan fogvatartottat viszont semmiképp nem akartam bevonni, aki fél a kutyáktól. Állami gondozott és értelmi fogyatékosok közül is válogattunk. Látható volt a fejlődésük. A terápia előtt, közben és után is végeztem Szondi-tesztet, illetve kitöltöttek egy pszichológiai immunrendszer felmérő lapot is. Fontos szempont volt az is, hogy kint van-e kutyája az illetőnek, illetve, hogy milyen hosszú a büntetése.

Tartok 1. karácsonyom a börtönben foglalkozásokat is. Ez azért fontos, hogy ne sújtsa őket annyira ez az ünnep.

A drogambulanciával van szerződésünk egy csoportra.

A szuicid hajlamra sajnos nincs csoportunk. Csak ártalomcsökkentő csoportfoglalkozások vannak. Próbálok egyénileg foglalkozni velük és figyelni rájuk. A veszélyeztetett, szuicid hajlamú elítéltek jelenleg 13 fő.

Hivatalosan van kreatív-, és sportfoglalkozás is. Meg persze most itt vannak a labradorok is.

A csoportokon kívül próbáljuk őket a tanulásra ösztönözni. A fiataloknál nincs lehetőség külső munkára

Milyen hosszúak az egyéni beszélgetések?

Nincsenek megszabva a beszélgetések hossza. Általában sok időbe telik, mert nagyon nehezen fejezik ki magukat.

Mennyire jellemző rájuk az agresszió?

Az agresszió falcolásban, ablakba vágásban, egymás sérelmére elkövetett tevékenységekben nyilvánulnak meg. Az agresszióra rászocializálódnak. Úgy gondolkodnak, hogy „azért verem meg, mert megtehetem”. Szerencsére nem volt az elmúlt időszakban befejezett öngyilkossági kísérletünk.

Jelenleg nincs olyan, akivel ne bírnánk.

Hogy néz ki a börtönhierarchia?

A családi kapcsolatok nagyon befolyásolók. Sok a többgenerációs börtöncsalád. Ezen kívül a bevállalóság is fontos náluk. Az a bevállalós, aki nem számít kedvezményre. Az ész nem számít. Legalul az áldozattípusok vannak. Az előzetes „kisgyerekek” és az értelmi fogyatékosok egy része lehet veszélyben.

Hogyan tudják megvédeni a veszélyeztetett elítélteket?

Az áldozattípusok le vannak választva a többi körlettől, de közöttük is kitermelődik az oroszlán. Ezen kívül én is tartok mindig szemléket. Kis csoportokban nyomon követhetők.

Mennyire jellemző a visszaesés?

Vannak visszaesők. Most pontosan a 125 főből 8 ember már visszaeső. Ez azért van, mert általában nem 1 bűncselekmény miatt kerülnek ide be.

A visszaesést nyomon tudom követni, mert a felnőtt intézetben is dolgozom. Jellemző rájuk a visszaesés. Sokszor a fiatalokból mennek is a megyeibe.

A probléma az, hogy nincs szabadító rituálé. A szabadulás előtt szoktam velük beszélgetni. Átbeszéljük, hogy kell ezt a stigmát kezelni, elmondom, hogy célszerű a környezetének megoldni, hogy ő börtönben volt, illetve meg szoktam kérdezni, hogy tervezi az első napját eltölteni.

Fontos lenne továbbá, hogy azonosulási lehetőségeket találjanak. Ezért jó, hogy néhány felnőtt fogvatartott is van ebben az intézményben.

Van gyógypedagógusi ellátás?

Nincs gyógypedagógusunk.

Mennyire vannak tisztában tetteik súlyával?

Kevésbé. Talán csak az életellenesek vannak vele tisztában. A gond az, hogy mindig van valami indokuk, hogy miért tették.

A cél itt a rehabilitáció lenne, viszont maximum a jelenlegi szint megőrzését tudjuk biztosítani. Meg tanulnak engedelmessé válni, viszont elanyátlanodnak. Itt bent kell a rend, és a kinti életre is jó hatással van, ha tudja a rendet, viszont teljesen önállóan tudnak. A szabadulás után nincs megszabva, hogy mikor kell felkelni, minden nap kell tisztálkodni, enni. Ezeket nem tudják maguknak szabályozni.

Milyen körülmények között élnek az elítéltek?

Láttunk ugye pár zárkát. Amit azon kívül tudok elmondani az, hogy egyáltalán nincsenek tisztában a magántulajdonnal. Egymás ruháit veszik fel, egymás borotváját használják, egymás csomagját élik fel, sokszor még egy ágyban is alszanak. Próbáljuk őket arra szoktatni, hogy mindenkinek van saját szekrénye, saját ruhája, ne a másikat vegye fel beszélőre, de hatástalan. Egyáltalán nincs intimitásigényük. A fiataloknál még az is jellemző, hogy nincs személyesítve az ágyuk. A felnőtteknél vannak az ágy körül képek, általuk készített dolgok, ez a fiataloknál elenyésző. Szoktam mondani, hogy díszítsék valahogy, hogy látsszon rajta, hogy az az ő ágya, de hát..

A pszichológus kihez fordulhat segítségért?

Vannak néha országos szupervíziók, oda lehet vinni konkrét eseteket. Korábban évente többször is voltam ilyen szupervíziókon, de ez mostanában sajnos egyre kevesebbszer van megrendezve.

Ehhez a pszichológusi állás betöltéséhez szükséges kriminálpszichológusnak lenni?

Nem. Bármilyen pszichológus dolgozhat is. Csak elhivatottság kell.